

RENDŐRTISZTI FŐISKOLA
Katasztrófavédelmi Tanszék

Dr. ENDRÓDI ISTVÁN
ny.pv ezredes

**A KATASZTRÓFA-ELHÁRÍTÁSRA
FELKÉSZÍTŐ ISMERETEK**

2007.

LEKTORÁLTA:

OROVECZ ISTVÁN
ny. pv. vezérőrnagy

Kiadja: A Rendőrtiszti Főiskola

Felelős kiadó: Prof. Dr. Sárkány István ny.r. vezérőrnagy, rektor

Készült a Rendőrtiszti Főiskola nyomdájában, 50 példányban

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	3
1. BEVEZETÉS.....	6
2. KATASZTRÓFAELHÁRÍTÁSI - POLGÁRI VÉDELMI - ALAPISMERETEK.....	7
2.1. A katasztrófa fogalma:.....	7
2.2. Katasztrófák csoportosítása:	7
2.3. A települések polgári védelmi sorolásának szabályai	8
2.4. A települések veszélyeztetettségének megállapítási szabályai és védelmi követelményei.....	9
2.5. A sorolt települések védelmi követelményei.....	10
2.6. A biztonságot veszélyeztető tényezők.....	12
2.7. Az új globális kihívások és kockázatok körében a főbb területek a következőképpen írhatók le.....	13
2.8. Minősített időszakok	
2.8.1. A minősített időszakok lényege.....	14
2.8.2. A rendkívüli állapot Alkotmány 19.§.(3)h. bekezdés	16
2.8.3. A szükségállapot Alkotmány 19.§. (3) i. bekezdés	16
2.8.4. A veszélyhelyzet Alkotmány 35.§. (1) i. bekezdés.....	18
2.8.5. Megelőző védelmi helyzet: Alkotmány 19.§ (3) n pont.....	19
2.8.6. Az országot ért váratlan támadás: Alkotmány 19.§ E. (1) bekezdés	19
2.8.7. A minősített időszaki tényállás megállapításának és kihirdetésének szabályai.....	20
2.8.8. Az esemény vagy eseménysorozat katasztrófává minősítése, kinyilvánítása	22
2.9. A polgári védelem feladatai a Polgári Védelmi törvény és a Genfi Jegyzőkönyv alapján	23
2.9.1. A polgári védelem fő feladata:	23
2.9.2. A Polgári Védelmi törvény szerinti feladatok:	23
2.9.3. A Genfi Egyezmény szerinti feladatok:.....	24
2.10. A polgári védelem feladatai részleteiben.....	25
2.10.1. Az óvóhelyi védelem.....	25
2.10.2. A kitelepítés, kimenekítés, befogadás, visszatelepítés	28
2.10.3. Figyelmeztetés, tájékoztatás, riasztás	29
2.10.4. Egyéni védőeszközökkel történő ellátás.....	30
2.10.5. Elsőtétítés, fényálcázás.....	31
2.10.6. A létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme.....	32
2.10.7. A kárterület felderítése, a mentés, az elsősegélynyújtás, mentési és fertőtlenítési, illetőleg az ezzel összefüggő ideiglenes helyreállítási intézkedések folyamata.....	33
2.10.8. A halálos áldozatokkal kapcsolatos intézkedések	39
2.10.9. A kulturális javak védelme	40
2.10.10. A polgári védelem migrációs feladatai.....	40
2.10.11. A polgári védelem lehetséges feladatai a terrorelhárításban	41
2.10.12. A polgári védelmi szervezetek létrehozása	44
2.11. Az ország védelmi rendszere.....	46
2.11.1. A honvédelmi rendszer elemei és funkciói.....	47
2.11.3. A külpolitika szerepe a védelemben	50
2.11.4. A katonai védelem.....	50
2.11.5. A polgári védelem	51
2.11.6. A közbiztonság védelme.....	52
2.11.7. A gazdaság védelme	53
2.11.8. A kormányzás folyamatosságának biztosítása	53
2.12. A katasztrófavédelmi tervezéssel kapcsolatos követelmények:	54

2.12.1. A legfontosabb definíciók:	54
2.12.2. A polgári védelmi tervezés rendszere és követelményei:.....	55
2.12.3. Az általános polgári védelmi tervek tartalmi követelményei:	55
2.12.4. A veszélyek megelőzését, a következmények felszámolását segítő, területi feladatokat tartalmazó tervek	56
2.12.5. A veszélyhelyzeti tervezés szükségessége, módszertana	57
2.12.6. Katasztrófavédelmi (veszély-elhárítási) tervek:	58
2.12.7. A katasztrófavédelmi intézkedési terv:.....	60
2.12.8. A szervezeti és a tevékenységi kör módosításának terve:	60
2.12.9. Eseménykövető és jelzőrendszer terve:	60
2.12.10. Tájékoztatási terv:.....	61
2.12.11. Az ágazati dolgozók, szervek és szervezetek egészségügyi ellátásának terve:	61
2.12.12. Az ágazati szervek szervezetek élelmiszerekkel és közszükségleti cikkekkel való ellátásának terve:	61
2.12.13. A kulturális javak védelmének terve:	61
2.12.14. Polgári védelmi tervek:.....	61
2.13. A védelmi és katasztrófavédelmi kiadások tervezése.....	61
2.14. Az ágazati speciális tervezés területei:	62
2.14.1. Statisztikai információs rendszer terve:.....	62
2.14.2. Ipari termelési és szolgáltatási tevékenység terve:	62
2.14.3. Közlekedés forgalmi és műszaki, szervezési intézkedések terve:	63
2.14.4. A posta- és távközlés forgalmi és műszaki, szervezési intézkedések terve:	63
2.14.5. Energiagazdálkodási feladatok terve:	63
2.14.6. A vízgazdálkodás, a vízellátás terve.....	63
2.14.7. Külkereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos intézkedések terve:	63
2.14.8. Minősített időszaki pénzgazdálkodással kapcsolatos intézkedések terve:	64
2.14.9. A bankrendszer minősített időszaki működése szabályozásának terve:.....	64
2.14.10. A munkaerő-gazdálkodással és a munkakötelezettség bevezetésével kapcsolatos intézkedések terve:	64
3 VESZÉLYHELYZETEKRE TÖRTÉNŐ FELKÉSZÍTÉS	64
3.1. A felkészítés helye a katasztrófavédelem rendszerében.....	64
3.1.1. A felkészítés általános ismérvei	64
3.2.2. A felkészítés célcsoportjai	65
3.2.3. A felkészítést végzők:.....	65
3.2.4. A felkészítés témakörei:	65
3.2.5. A felkészítés módszerei:.....	66
3.3. A mentőerők felkészítése.....	67
3.3.1. A mentőerők felkészítésének módszerei és formái, szinterei, tartalma.....	67
3.3.2. A polgári védelmi kiképzés, felkészítés	69
3.3.3. Polgári Védelmi szakképzési ismeretek	70
3.3.4. A kiképzés folyamata	70
3.3.5. A kiképzés, oktatás, alapelvei.....	72
3.3.6. Módszerek	74
3.3.6.1. A katasztrófavédelmi kiképzés során alkalmazott módszerek	75
3.3.6.2. A bemutatás, szemléltetés.....	76
3.3.6.3. A gyakorlás.....	77
3.3.6.4. Az ellenőrzés szerepe a kiképzés, felkészítésben	79
3.4. A lakosság felkészítése	80
3.4.1. A felkészítés követelménye, célja, célcsoportjai	80
3.4.2. lakosság katasztrófavédelmi felkészítés rendszere:.....	82

3.4.3. A lakosság katasztrófavédelmi felkészítése, módszerei:.....	83
3.4.4. A felkészítés tartalma, fajtái:.....	83
3.4.5. Követelmények a felkészítéssel szemben.....	84
3.5. Önkormányzati és közigazgatási vezetők felkészítése.....	85
3.5.1. Az önkormányzati vezetők felelősségi területei a felkészítés vonatkozásában.....	85
3.5.2. A polgármester polgári védelmi feladatai a Katasztrófavédelmi. Törvény alapján ..	86
3.5.3 Védelmi Bizottsági elnökök, polgármesterek felkészítése.....	87
3.5.4. Az önkormányzatoknál alkalmazott önkéntes felkészítők rendszere.....	87
3.5.5. A felkészítés folyamata.....	88
3.5.6. A hallgatók (önkéntes felkészítők) kiválasztása:.....	89
3.6. A közoktatásban résztvevők felkészítése.....	89
3.6.1. A közoktatásban résztvevők életkori sajátosságok szerinti csoportjai.....	89
3.6.2. A közoktatási felkészítés célja, feladata lehetősége, színtere.....	90
3.6.3. Oktatási segédeszközök a közoktatásban.....	91
3.6.4. Pedagógus továbbképzés rendszere.....	91
4. VESZÉLYHELYZETI KOMMUNIKÁCIÓ.....	92
4.1. A veszélyhelyzeti kommunikáció fogalma, sajátosságai.....	92
4.2. Fontossága a katasztrófa esemény kezelése során.....	92
4.3. A tájékoztatás követelményei veszélyhelyzet során.....	93
4.4. A kommunikáció tervezése.....	94
4.5. A kommunikációban résztvevők felkészültsége, tevékenységük koordinálása.....	95
4.6. A kommunikáció pszichológiai megközelítése.....	97
4.7. A feladat tisztázása.....	98
4.8. A veszélyhelyzet és reakció kapcsolata.....	98
4.9. A kommunikáció hitelének megvalósulása a kommunikátor közreműködésével.....	99
4.10. A nyilvános kommunikáció követelményei.....	100
5. MÉDIA KEZELÉS.....	100
5.1. A média szerepe és lehetősége a kommunikációban.....	100
5.2 A média érdekei a veszélyhelyzeti tájékoztatás során.....	102
5.3. Az irányított, illetve koordinált médiatájékoztatás lehetőségei.....	102
5.4. Felkészülési feladatok a média tájékoztatására.....	102
5.5. A kárhelyszíni feltételek biztosítása a médiatájékoztatás számára.....	103
6. PÁNİK.....	104
6.1. A pánik fogalma.....	104
6.2. A beavatkozó állományt érintő pszichés hatások, válaszreakciók.....	105
6.3. A pánik kezelésének gyakorlati módszerei.....	106
6.4. A katasztrófák pszichikai hatásai a védekezésre.....	106
6.5. A beavatkozókra, áldozatokra, válaszreagálókra gyakorolt pszichológiai hatás.....	108
7. BEFEJEZÉS.....	109
8. MELLÉKLETEK.....	109
8.1 Fogalomjegyzék.....	110
8.2. Irodalomjegyzék:.....	117
8.3. Jogszabályjegyzék.....	121

1. BEVEZETÉS

Katasztrófa bárhol is következik be, az mindig, mindenhol tragédia, a szűkebb és tágabb régióban egyaránt emberéletek, felbecsülhetetlen, és az egyén számára pótolhatatlan értékek vesznek oda pillanatok alatt. Mióta emberiség létezik, védekezünk ellene, hol kevesebb, de újabban egyre nagyobb sikerrel.

A katasztrófák elleni védekezés több évezredes múltra tekint vissza, és ez a folyamat tükrözi az emberiség küzdelmét a természeti, majd a civilizációs veszélyekkel szemben. Sokáig a legjellemzőbb védekezési mód a veszélyeztetett terület elhagyása volt. Az ókorban, a középkorban semmilyen megelőző, előzetes intézkedési rendszer nem létezett, a kiszolgáltatottság volt a jellemző a természeti csapások gyakori fizikai, majd az ezt általában követő bakteriális hatásainak elszenvedése. Később az iparosodás során szervezettebbé vált a társadalom, az állam, koncentráltabb, tudatosabb lett a lakóhelyek kialakítása, a városok létrejötte. Mindezekből következett a katasztrófák elleni védekezés fejlődése.

A történelem folyamán az egyes népcsoportokat, népeket, országokat fenyegető katasztrófa formája az adott társadalom szervezettségének függvénye is volt. Ez mindig kölcsönhatásban van a védekezéshez rendelkezésre álló, vagy ahhoz mozgósítható erővel, eszközökkel, rendszerekkel, módszerekkel. A társadalmak fejlődésével, a védekezés megszervezésével folyamatosan bontakozott ki a háborús, a civilizációs ártalmak elleni tudatos, valamint az elemi csapások káros hatásaival szembeni védekezés intézményi fellépés igénye. Így tehát a XIX. Század óta egyre nyilvánvalóbbá vált az a felismerés, hogy szükséges az államilag irányított katasztrófavédekezés.

A KATASZTRÓFA- ELHÁRÍTÁSRA FELKÉSZÍTŐ ISMERETEK című jegyzet kiadásának fontosságát, indokolja, hogy az 1999. évi LXXIV. Törvény a Katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéssel 1.§.1(a továbbiakban: katasztrófavédelmi. törvény.) szerint: „Minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.

Továbbá a Katasztrófavédelmi törvény 19. §-a szerint az önkormányzat állami feladatuként jelöli meg a lakosság felkészítését veszélyhelyzetekre („gondoskodik a katasztrófaveszélyekről szóló, a magatartási szabályokat is tartalmazó tájékoztatásról” „felelős a védekezés feltételeinek biztosításáért”). A 13/1998. (III. 6.) BM rendelet, pedig meghatározza a polgári védelmi felkészítés követelményeit. A katasztrófavédelem feladatrendszerében hangsúlyozottan szerepelnek a megelőzéssel, a lakossági felkészítéssel kapcsolatos feladatok. A katasztrófavédelem szervezeti rendszerében szinte a társadalom egészére kiterjedő tájékoztató és felvilágosító és riasztó rendszer épült ki a hagyományos és korszerű módszerek (akkreditált képzések, ifjúsági versenyek, prevenció programok, lakossági tájékoztatók, oktató anyagok stb.) felhasználásával.

A közösségek egyetlen, de nem jelentéktelen csoportjára szeretném felhívni a figyelmet: a családok felkészítésére. Rendkívüli helyzetben egy társadalom akkor tud helyesen reagálni, ha a legkisebb egységek, a családok is tudják a dolgukat. A társadalom legkisebb, de legszorosabb egységei a családok. Az ott tanult magatartási és viselkedési módok hosszú időre, mondhatjuk, egy életre meghatározzák katasztrófa-elhárítási tetteik irányát és minőségét. Bárkivel, bármikor, bárhol előfordulhat, hogy életveszélyes helyzetbe kerül. Ilyen esetekben a túlélés gyakran csupán néhány apróságon múlhat, pl. a lélekjelenlét. A lélekjelenlét, pedig a tudáson alapul. Ha a családok tudják a helyes magatartási formákat egy

adott veszélyhelyzet során, meg tudják védeni magukat egy nagyobb veszteség elszenvedésétől. A helyes magatartási formákat tanulni, gyakorolni kell, ehhez, pedig sok információra, tudásra van szükség.

A jegyzet elkészítésekor alapelv és meghatározás volt, hogy a szakmai törvények, törvényerejű rendeletek előírásai, úgymint az 1996. évi XXXVII. Törvény a Polgári Védelemről (továbbiakban: polgári védelmi törvény), az 1999. évi LXXIV. Törvény a Katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről (továbbiakban: katasztrófavédelmi törvény), valamint az 1989. évi 20. törvényerejű rendelettel kihirdetett 1949. évi Genfi Egyezményeket kiegészítő I. és II. jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló feladat meghatározások belekerüljenek a majdani felkészítést végző hallgatók jegyzetébe.

2. KATASZTRÓFAELHÁRÍTÁSI - POLGÁRI VÉDELMI - ALAPISMERETEK

2.1. A katasztrófa fogalma:

A katasztrófavédelmi törvény szerint a katasztrófa: „a szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.”

2.2. Katasztrófák csoportosítása:

A katasztrófákat többféle szempont alapján lehet csoportosítani. Meghatározó alapként a kiterjedési méretet, jelleget, következményeket és az elhárítás módját vehetjük figyelembe.

Területi kiterjedés szerint az alábbi rendező elveket, fogalmakat alkalmazzák:

Egyik csoportosítás szerint:

Relatív katasztrófa az olyan kisebb elemi csapás, amikor a helyi erők és eszközök alkalmazása elegendő a mentő munkák végrehajtására,

Közepes katasztrófa a súlyosabb elemi csapás, amikor a helyi erők és eszközök alkalmazása mellett külső erők, eszközök igénybevétele válik szükségessé a következmények teljes felszámolásához,

Abszolút katasztrófa igen súlyos csapás, amikor az ország anyagi, gazdasági, pénzügyi helyzete megrendül természeti katasztrófa, civilizációs katasztrófa, vagy háború következtében.

Másik csoportosítás szerint :

Nemzetközi méretű katasztrófa, amelynek megelőzésére, elhárítására, következményeinek felszámolására nemzetközi összefogásra van szükség.

Országos méretű katasztrófa esetén a helyi és a területi mentő- és mentesítő erők lehetőségeit meghaladja a károk felszámolása. Esetenként e mentő erők is a katasztrófa áldozataivá válnak. A következmények felszámolása és helyreállítása csak országos erőfeszítéssel oldható meg.

Térségi méretű katasztrófa olyan rendkívüli helyzet, amelynél a helyi mentő- és mentesítő erők általában nem képesek a következmények felszámolására, legfeljebb azok megkezdésére. Erőket kell átcsoportosítani az ország más területeiről, a gazdaság jelentős erőit mozgósítani kell.

Helyi méretű katasztrófáról beszélünk, ha a bekövetkezett esemény felszámolására a műszaki-technikai és személyi feltételek adottak, külső segítségre nem minden esetben van szükség. A katasztrófa nem érinti a társadalom egészét, annak gazdasági alapjait nem rendíti meg.

Magyarországon a következő katasztrófák, rendkívüli természeti jelenségek, vagy azok hatásai fordultak elő az elmúlt 15 év időszakában:

Természeti eredetű katasztrófák, jelenségek:

Árvíz
Belvíz
Aszály
Rendkívüli erősségű szélviharok, tornádók
Szokatlan intenzitású esőzés, felhőszakadás
Tűzesetek
Különlegesen hideg időjárás
Tartós havazás, jegesedés
Villámjelenségek
Földrengés
Földcsuszamlás
Partfalomlás
Állatok kártevése
Állat- és növényvilág káros jelenségei
Humán- és állatjárványok

Civilizációs katasztrófák:

Vegyianyagok, mérgek szabadba jutása
Tűzek, robbanások
Veszélyes hulladékok
Közúti-, vasúti-, légi közlekedési balesetek
Migráció (tranzit, cél, átmeneti)
Terrorcselekmények (jelleg)
Nukleáris balesetek

2.3. A települések polgári védelmi sorolásának szabályai

Az ország településeinek polgári védelmi besorolását (a továbbiakban: besorolás) minden év december 31-ig felül kell vizsgálni.

A besorolás szabályait és az elégséges védelmi szint követelményeit a települések polgári védelmi besorolásának szabályairól és a védelmi követelményekről szóló **114/1995. (IX. 27.)**

Korm. rendelet 1-2. számú melléklete határozza meg.

A besorolásra a települési önkormányzat polgármestere tesz javaslatot, és azt változás esetén minden év október 31-ig megküldi a megyei, fővárosi védelmi bizottság részére.

A megyei, fővárosi védelmi bizottság egyetértése esetén a javaslatot változás esetén minden év november 30-ig terjeszti fel a belügyminiszterhez.

2.4. A települések veszélyeztetettségének megállapítási szabályai és védelmi követelményei

Veszélyeztetettség mértéke: a települést érintő, tervezhető károsító hatásoknak az összessége

Elégséges védelmi szint: azon tervezési, szervezési, irányítási és beavatkozási tevékenység, amely minimálisan szükséges ahhoz, hogy a veszélyeztetettség függvényében differenciáltan biztosítható legyen az élet és az anyagi javak védelme.

A besorolás alapját képező veszélyeztetettség mértékét a veszélyeztető tényezők komplex hatáselemzése alapján, a veszélyes anyagok felső küszöb értékének (SEVESO-II. irányelv) figyelembe vételével kell megállapítani.)

Az I. csoportba kell sorolni:

- az atomerőmű 9 km-es, a kutatóreaktor 1 km-es körzetében lévő településeket,
- azokat a településeket, amelyek területén - a meghatározott felső küszöbnél nagyobb mennyiségben - veszélyes anyagokat állítanak elő, használnak fel vagy tárolnak, amelyek környezetbe kerülése katasztrófahelyzetet idéz elő,
- azokat a településeket, amelyek területén többfajta, egyenként nem I. csoportba sorolható veszélyforrás együttes hatása érvényesülhet, amely következtében komplex védekezést kell megvalósítani,
- azokat a településeket, amelyek közigazgatási, infrastrukturális és ipari központ jellegük következtében, továbbá a közúti és vasúti közlekedésben betöltött szerepük alapján fegyveres összeütközés során közvetlen hatások által veszélyeztetettek,
- az országhatártól számított 30 km-es sávon belül lévő településeket, amelyek területén veszélyes anyagokat előállító, felhasználó vagy tároló üzem működik, és katasztrófaveszélyeztetésük alapján a II. csoport 1. b) pontba tartoznának;
- az olyan vízepítési műtárgyak körzetében lévő településeket, amelyeknél fegyveres összeütközés vagy terrorcselekmény következményeként elárasztás veszélye alakulhat ki.

A II. csoportba kell sorolni:

- az atomerőmű által közvetetten veszélyeztetett (9-30 km közötti területen lévő) településeket,
- azokat a településeket, amelyek területén olyan veszélyes anyagokat állítanak elő, használnak fel vagy tárolnak, amelyek üzemzavar esetén a közvetlen környezetben élő lakosság és anyagi javaira veszélyt jelentenek,
- azokat az árvizek által veszélyeztetett településeket, amelyek az árvizek előfordulásának gyakorisága, valamint az árvízvédelmi műtárgyak aktuális műszaki-technikai állapota alapján indokoltak,
- azokat a településeket, amelyek területén a veszélyes anyagok vasúti, közúti, vízi úti szállításával (tranzitárolással) kapcsolatos közlekedési csomópontok, átrakóhelyek találhatóak.

A III. csoportba kell sorolni

- Azokat a településeket, amelyek a I-es és II-es csoportokba sorolt településeken lévő veszélyes anyagok környezetbe kerülése esetén a másodlagos hatások által veszélyeztetettek.

A IV. csoportba kell sorolni

- Az országhatártól számított 30 km-es sávon belül lévő valamennyi olyan települést, amely magasabb sorolási csoportba nem került.

A sorolással összefüggő egyes védelmi feladatokat - a fegyveres összeütközések által fenyegetett területeken - a veszélyeztetettség időszakában külön intézkedésre kell végrehajtani.

2.5. A sorolt települések védelmi követelményei

I. csoportba sorolt települések védelmi követelményei:

- Biztosítani kell a lakosság központi riasztásának és tájékoztatásának feltételeit.
- Biztosítani kell a veszélyeztetettség jellegének és mértékének megfelelően a veszélyhelyzet értékelését szolgáló kiinduló adatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez és feldolgozásához, valamint a mérgező vagy sugárzó anyagok helyszíni és laboratóriumi meghatározásához szükséges feltételeket.
- Biztosítani kell a mérgező vagy sugárzó anyagok hatásterületén élő lakosság légzésvédő eszközökkel történő ellátását, valamint tervezni kell a tartózkodásra szolgáló helyiségek e hatások elleni védelemre történő kialakításának feltételeit.
- Biztosítani kell a mérgező vagy sugárzó anyagok hatásterületén, valamint az elárasztás-veszélyes területen a lakosság azonnali kitelepítésének, kimenekítésének és elhelyezésének feltételeit.
- Tervezni kell a veszélyeztetett területen található létfenntartáshoz szükséges anyagi javak helyszíni védelmét vagy lehetőség szerinti kiszállítását.
- Tervezni kell a mérgező, fertőző vagy sugárzó anyagok közvetlen hatásainak megakadályozása érdekében a személyek, létesítmények, anyagok és eszközök szaktechnikai eszközökkel történő mentesítését (eltávolítás, elbontás) és fertőtlenítését.
- Létre kell hozni a veszélyeztetettség mértékének és jellegének megfelelő polgári védelmi szervezeteket, végre kell hajtani felkészítésüket és felszerelésekkel történő ellátásukat.
- Tervezni kell a fegyveres összeütközések által veszélyeztetett területeken a lakosság védőlétesítményekben - elsősorban óvóhelyeken - történő elrejtéséhez szükséges műszaki-technikai feltételeket.
- Tervezni kell a fegyveres összeütközések időszakára a légitámadások hatékonyságának csökkentését szolgáló elsötétítés és fényálcázás műszaki-technikai feltételeit.

II. csoportba sorolt települések védelmi követelményei:

- Biztosítani kell a lakosság riasztásának és tájékoztatásának feltételeit.
- Biztosítani kell a veszélyeztetettség jellegének és mértékének megfelelően a veszélyhelyzet értékelését szolgáló kiinduló adatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez és feldolgozásához, valamint a mérgező vagy sugárzó anyagok helyszíni és laboratóriumi meghatározásához szükséges feltételeket.

- Biztosítani kell a mérgező vagy sugárzó anyagok hatásterületén élő lakosság meneküléscsőzökökkel történő ellátását, valamint tervezni kell a tartózkodásra szolgáló helyiségek e hatások elleni védelemre történő kialakításának feltételeit.
- Biztosítani kell a mérgező vagy sugárzó anyagok hatásterületén, valamint az elárasztás-veszélyes területen a lakosság azonnali kitelepítésének, kimenekítésének és elhelyezésének feltételeit.
- Tervezni kell a veszélyeztetett területen található létfenntartáshoz szükséges anyagi javak helyszíni védelmét, vagy lehetőség szerinti kiszállítását.
- Tervezni kell a mérgező, fertőző vagy sugárzó anyagok közvetlen hatásainak megakadályozása érdekében a személyek, létesítmények, anyagok és eszközök szaktechnikai eszközökökkel történő mentesítését (eltávolítás, elbontás) és fertőtlenítését.
- Létre kell hozni a veszélyeztetettség mértékének és jellegének megfelelő polgári védelmi szervezeteket, végre kell hajtani felkészítésüket és felszerelésükkel történő ellátásukat.

III. csoportba sorolt települések védelmi követelményei:

- Biztosítani kell a lakosság riasztásának és tájékoztatásának feltételeit.
- Biztosítani kell a veszélyhelyzet értékelését szolgáló kiinduló adatok gyűjtéséhez, rendszerezéséhez, valamint a veszélyes anyag meghatározásához szükséges feltételeket.
- Biztosítani kell a veszélyes anyagok hatásterületén a lakosság kitelepítésének, kimenekítésének és elhelyezésének feltételeit.
- Tervezni kell a lakosságfelkészítésen belül a mérgező anyagok hatása elleni védelmet biztosító, házilághozan előállítható szükség légzészvédő-eszközök készítésének, valamint helyiségek e hatások elleni védelemre alkalmassá tételének megismertetését.
- Tervezni kell a lakosságfelkészítésen belül a veszélyes anyagok közvetlen hatásainak megakadályozása érdekében a szükségeszközökökkel történő személymentesítés módszereinek megismertetését.
- Létre kell hozni a veszélyeztetettség mértékének és jellegének megfelelő polgári védelmi szervezeteket, végre kell hajtani felkészítésüket és felszerelésükkel történő ellátásukat.
- Az I-III. csoportban biztosítani kell az illetékes környezetvédelmi felügyelőségek azonnali értesítését, szükség szerinti bevonását.

IV. csoportba sorolt települések védelmi követelményei:

- Biztosítani kell a lakosság riasztásának és tájékoztatásának feltételeit.
- Tervezni kell a lakosság gyorsított ütemű felkészítését és tájékoztatását.
- Ki kell dolgozni a meghatározott területeken a lakosság és anyagi javak kitelepítési, elhelyezési és a települések kiürítési terveit.
- Tervezni kell a lakosság elrejtésének megvalósításához szükséges műszaki-technikai feltételeket.
- Tervezni kell a légítámadások hatékonyságának csökkentését szolgáló elsötétítés és fényálcázás műszaki-technikai feltételeit.
- Tervezni kell a veszélyeztetettség jellegének megfelelő polgári védelmi szervezetek megalakítását, létrehozását, felkészítését és felszerelését.

Polgári védelmi sorolás települési megoszlása a rendelet szerint:

– I. csoport	117 település
– II. csoport	875 település
– III. csoport	285 település
– IV. csoport	906 település

– Nem sorolt	964 település
MINDÖSSZESEN:	3.147 település

A veszélyeztetettségük szerinti megoszlásuk a sorolt településeknek:

– Nukleáris veszélyeztetettség:	73 település
– Vegyi veszélyeztetettség	576 település
– Árvízi veszélyeztetettség	809 település
– Közlekedési veszélyeztetettség	553 település
– Határközeli veszélyeztetettség	1.616 település
– Veszélyeztetettség nélküli	865 település

2.6. A biztonságot veszélyeztető tényezők

Globális szempontok szerinti megközelítés alapján a kihívások és kockázati tényezők származásuk szerint természeti vagy mesterséges eredetűek lehetnek. Az elsődleg sorolhatók a természeti jelenségek által előidézett katasztrófák és kedvezőtlen természeti változások (földrengések, árvizek hó és szélviharok, gyors éghajlati változások).

A mesterséges eredetű veszélyeket az ember szándékosan vagy gondatlanságból maga idézi elő. Ezek a társadalom létét és biztonságát, a nemzetközi rendet, illetve környezetet fenyegethetik. Ide sorolhatók a háborúk, a fegyveres konfliktusok, a gazdasági problémák, a nemzetközi terrorizmus, a kábítószer és a fegyverkereskedelem vagy a környezetszennyezés, az ökológiai egyensúly megbontása.

Méretük szerint e kihívások és kockázatok lehetnek globálisak, illetve kontinentálisak, az egy földrészen belül, annak egy részére veszélyesek, azaz regionálisak, azon belül lehetnek szubregionális, valamint helyi jelentőségűek, azaz lokálisak. Irányultságát tekintve a biztonságot veszélyeztető tényezők nagyobb része közvetlenül a biztonság egy adott területére fejtheti ki negatív hatását, egy részük viszont egyidejűleg a biztonság több területét károsíthatja.

A biztonságot veszélyeztető tényezők főbb területei:

- ◆ a politikai biztonságot veszélyeztető tényezők, melyekhez az adott ország kül- és belpolitikai érdekei érvényesítését akadályozó tényezők tartoznak,
- ◆ a gazdasági jellegű veszélyek, melyek többek között, a világ csökkenő energiatartalékainak, a pazarló felhasználásnak, a tömeges éhínséggel fenyegető népességrobbanásnak, az áru és pénzpiac összeomlásának a következményeiből származhatnak,
- ◆ az emberi jogi biztonságot veszélyeztető tényezők, melyek közé az egyes országok alkotmányában és törvényeiben, valamint az érvényes nemzetközi szerződésekben rögzített alapvető emberi és szabadságjogok megsértése, illetve érvényesülésük megakadályozása tartozik,
- ◆ a természeti környezetet károsító tényezők, melyek közül a levegő és a vizek szennyezése, a természeti és ipari katasztrófák lehetősége, a nukleáris és más

veszélyes hulladékok nem megfelelő kezelése a legfontosabbak,

- ◆ a katonai természetű veszélyek a fegyveres erők létéből és alkalmazásukkal való fenyegetésből, illetve alkalmazásukból erednek,
- ◆ egyéb veszélyek, melyek közé az illegális fegyverkereskedelem, a veszélyes (tömegpusztító) anyagokkal való tiltott kereskedelem, a szervezett bűnözés, a kábító-szerkereskedelem sorolható elsősorban.

2.7. Az új globális kihívások és kockázatok körében a főbb területek a következőképpen írhatók le.

Térségünk, így hazánk biztonságát fenyegető potenciális kockázatok és kihívások közé sorolhatók Európa keleti és nyugati, továbbá északi és déli térségei közötti gazdasági és szociális aránytalanságok által generált földrészen belüli migráció; a nacionalizmus felerősödése az egyes kelet- és közép-európai országokban; a régóta létező nemzeti, etnikai és vallási ellentétek, amelyek nyílt és rejtett területi követelésekben, határvitákban, esetleg fegyveres konfliktusokban nyilvánulhatnak meg; a kisebbségek helyzetének rendezetlensége; a nemzetközi terrorizmus, a nukleáris hasadóanyag- és a kábítószer-csempészet elterjedése, az iszlám fundamentalizmus hatása; a nagyméretű környezetszennyezés kialakulása, a környezeti és ipari katasztrófák veszélye.

A felsorolt veszélyforrások között a már vázolt globális biztonsági kockázatok és kihívások is megtalálhatók.

Magyarországra és közvetlen környezetére, a közép-európai térségre ható lehetséges politikai jellegű kihívások és kockázatok döntő mértékben magából a rendszerváltásból, a térségben a nemzetközi kapcsolatokat jól-rosszul szabályozó Varsói Szerződés felbomlásából, valamint az évtizedekig elfojtott nemzetiségi, etnikai és vallási feszültségek felszínre kerüléséből fakadnak.

Szomszédaink közül a közelmúltban létrejött öt új független állam a megkésett államiság gondjaival küszködik, az új társadalmi, politikai és gazdasági rend kialakulatlansága bizonyos instabilitást okoz.

A belső instabilitás kedvez azon szélsőséges erők tevékenységének, amelyek a nemzetiségi kérdést a nacionalista hangulatkeltés céljaira használják fel.

Hosszabb távon a térség biztonságára a legnagyobb kihívást Oroszország belső helyzetének bizonytalansága jelenti. A hatalmi ágak közötti rendezetlen viszony, a fegyveres erők feletti parlamenti ellenőrzés hiánya, az elnöki hatalom ingatagsága tovább erősíti a volt szovjet nukleáris eszközök létéből fakadó veszélyt

A belpolitikai vagy belső biztonságnak - mint a biztonság egyik összetevőjének - fogalma a magyar hivatalos okmányokban nem szerepel, ugyanakkor a magyar társadalom élet- és létfeltételeit napjainkban már közvetlenül veszélyezteti a fegyver-, a kábítószer- és az embercsempészethez kapcsolódó, erőszakos eszközöket alkalmazó nemzetközi bűnözés, a terrorizmus különböző formái, a hazai szervezett bűnözésből eredő fegyveres akciók, amelyek nagyon is valós és állami szinten szervezett kezelést igénylő biztonsági kockázatokat

jelentenek. A fegyver-, kábítószer- és az embercsempészet társadalmi veszélyességét nagymértékben növeli, hogy irányítását és felügyeletét az egyre erőszakosabb eszközöket alkalmazó hazai és nemzetközi szervezett bűnöző csoportok szerezték meg.

A rendszerváltást követően hazánk azonnal szembesült az illegális bevándorlás és a migráció problémájával. Magyarországon az elmúlt 5-6 év alatt 110-150 ezer menekült fordult meg. A természeti környezetünket fenyegető tényezőket térségünk és Magyarország fejlődésének sajátosságai és a globális ökológiai problémák hatásai együttesen alakítják.

A természeti katasztrófák szempontjából hazánk nem tartozik a veszélyeztetett geológiai zónák közé, ugyanakkor az árvízi veszélyeztetettség - az ártér 23%-os arányát tekintve - Európában legnagyobb. A nagy pusztító erejű földrengések régióinkra nem jellemzőek.

A Kárpát-medencében évente regisztrált 9000 földrengés közül a legjelentősebben hazánkban eddig csak helyi jellegű károkat okoztak, elsősorban a borsodi és a veszprémi iparvidékeken, valamint Budapest körzetében. A katasztrófák másik nagy csoportját az emberi tevékenység által okozott, úgynevezett mesterséges vagy technikai katasztrófák alkotják.

Közülük térségünk és hazánk esetében legjelentősebb veszélyforrás a nukleáris erőművekben és a vegyipari üzemekben technikai, előállítási, tárolási folyamatok során, vagy emberi mulasztásból bekövetkező katasztrófák, valamint a veszélyes anyagok közúti, vízi, vasúti, légi szállítása során bekövetkező balesetek jelentik.

A katonai jellegű kockázatokat értékelve megállapítható, hogy hazánkat jelenleg és a következő évtizedekben egy ellene indított háború veszélye reálisan egyetlen szomszédja részéről sem fenyegeti.

Ugyanakkor, a térség biztonsági helyzetének kiszámíthatatlanságából eredően kialakulhatnak olyan konkrét katonai kockázatok, amelyek megfelelnek a háborús küszöb alatti erőszak ismérveinek. Ezek igazi veszélye a kiszámíthatatlanságukban és az eskalálódásuk lehetőségeiben rejlik. Így elméleti lehetőségként nem lehet kizárni, hogy e konfliktusok átlépik a háborús küszöböt és kezelésükhöz jelentős katonai erőt igényelnek.

2.8. MINŐSÍTETT IDŐSZAKOK

2.8.1. A minősített időszakok lényege

A minősített időszakok tényállását a **1949. évi XX. Törvény A Magyar Köztársaság Alkotmánya** rögzíti. Ez jelenleg *négy minősített időszakot* és *egy „helyzetet”* (Alkotmány 19/E.) állapít meg.

Közös jellemzőjük: a **kivételes hatalom alkalmazhatósága:** az Alkotmányban meghatározott kivétellel – külön törvényben meghatározott körben és módon – *az alapvető jogok gyakorlásának felfüggeszthetősége vagy korlátozhatósága, a törvények rendelkezéseitől eltérő rendeleti szabályozás, intézkedési lehetőség.*

Az Alkotmányból, a védelmi szféra feladatrendszerét összerendező honvédelmi törvény követelményeiből, illetve a katasztrófavédelmi, polgári védelmi törvényekből levezethető az a

követelmény-, cél- és feladatrendszer, amely meghatározza a minősített időszakban vagy veszély (katasztrófa) helyzetben, a működés és a tevékenység rendjét, a bevont szervek és szervezetek feladatait, a végrehajtás szabályait, az állampolgárok kötelezettségeit.

Az egyik legfontosabb feladata a bevont szervek, szervezetek és azok feladatainak, az intézmények erőforrásai mozgósításának megszervezése, a felkészülés és a felkészítés, az előkészítés finanszírozása, amely össznemzeti konszenzus alapján, a Kormány irányításával történik. Területi szinten az illetékes államigazgatási, önkormányzati vezető felelőssége mellett a hivatásos katasztrófavédelmi szervek koordinációjával, a gazdálkodó szervezetek, az intézmények, és az állampolgárok aktív közreműködésével valósul meg.

Követelményeit, ágazati védelmi alapjait, lehetőségeit a gazdaság működési rendjéhez illeszkedő szabályozási módszerét és vezetésének rendjét a központi államigazgatási szervek, és az önkormányzatok működési rendje határozza meg.

A veszélyhelyzet kezelési feladatok előkészítésének és végrehajtásának alapvető célja kétoldalú megközelítés alapján fogalmazható meg:

- a cél **egyrészt**, hogy a háború, a belső fegyveres konfliktus vagy az azt megelőző időszakban elősegíteni a szövetséges csapatok, a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek tevékenységéhez szükséges haditechnikai, hadi felszerelési és egyéb eszközökkel, szolgáltatásokkal való ellátását, valamint – ezek mellett – elősegíteni a lakosság ellátását, védelmét, majd elmúltával a helyreállítást és az újjáépítést;
- a cél **másrészt**, hogy katasztrófák és veszélyhelyzetek esetén, a katasztrófavédelmi rendszer működtetésével, a feladatok teljesítésével, elősegíteni a védelmi rendszer működését és tevékenységét, a lakosság és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak, pótolhatatlan értékek, stb. védelmét, mentését, az ország ellátását, a helyreállítást és az újjáépítést.

Az általános feladatok következnek a Kormány által meghatározott követelmény- és feladatrendszerből.

Ezek magukban foglalják:

- **először:** a minősített időszakok), a katasztrófák, az egyéb (a minősített időszaki tényállást el nem érő helyzetek) veszélyek, gazdasági szükséghelyzet kezelésével, az egyes területek aktivizálásával, mozgósításával összefüggő tervjavaslatok, intézkedési- és feladattervek, ágazati jogszabály-tervezetek kidolgozását, szükség esetén a végrehajtás elrendelését, irányítását és ellenőrzését;
- **másodszor:** a minősített időszaki szervezet szerint a tárca felügyelete alá tartozó szervek, szervezetek feladatainak, illetve a funkcionális tevékenységnek háborús, minősített időszaki, vagy veszélyhelyzetbeni rendjének meghatározását, az ehhez szükséges személyi, szervezeti és logisztikai (pénzügyi, anyagi, technikai, egészségügyi, híradó és informatikai, közlekedési, szállítási) feltételek kialakítását, a szükségessé váló gazdálkodási rend bevezetésének irányítását;
- **harmadszor:** az együttműködők (közreműködők) körének felmérését, az együttműködés követelményrendszerének, fenntartásának meghatározását a felkészülés, az eseményt

közvetlenül megelőző, illetve a bekövetkezésének és kezelésének időszakában, továbbá az eredeti állapot helyreállítása vagy az újjáépítés és az élet normalizálása során.

2.8.2. A rendkívüli állapot Alkotmány 19.§.(3)h. bekezdés

„E jogkörében az Országgyűlés hadiállapot vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot, és Honvédelmi Tanácsot hoz létre.”¹

Ennek megfelelően tehát az Országgyűlés (akadályoztatása esetén, alkotmányjogi nyilatkozat megléte mellett a Köztársasági Elnök) kihirdeti a rendkívüli állapotot és létrehozza a Honvédelmi Tanácsot, amely gyakorolja: az Országgyűlés által rá átruházott jogokat, a köztársasági elnök jogait, a kormány jogait. Elnöke: a Köztársasági elnök, tagjai: az Országgyűlés elnöke, a miniszterelnök, a miniszterek, az Országgyűlésben képvisellel rendelkező pártok képviselőcsoportjainak vezetői, és tanácskozási joggal a Honvéd Vezérkar főnöke.

Rendkívüli állapot csak az ország egész területére hirdethető ki.

A Honvédelmi Tanács létrehozza saját szerveit, szervezeteit és hivatalait.

A felkészülés szempontjából ez a minősített időszak különleges jelentőségű. Ez az időszak, amelyben az Alkotmányban rögzített további minősített helyzetekben bekövetkező események többsége nagy valószínűséggel előfordulhat.

Egy esetleges háború ugyanis az ország esetében a lehetséges legnagyobb katasztrófa, amikor is a fegyveres cselekményeken kívül (a terrorcselekmények, a szervezett bűnözés működése, a fegyveres-diverziós cselekmények, szabotázs cselekmények, veszélyes tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetek, vagy pl. közlekedési csomópontok, stb. katonai célponttá válásával, víztározók, vádművek rongálásával, robbantásával árvíz katasztrófák, stb.) más veszélyek is bekövetkezhetnek.

Ebből a szempontból a rendkívüli állapotra való felkészülés magában kell, hogy foglalja a többi minősített időszakra, helyzetre vagy veszélyre való felkészülési feladatokat is.

A rendkívüli állapot kihirdetésekor a normál körülmények (békeidőszaki) közötti működéstől eltérően, az ország védelmi igazgatásra tér át. A legfelső szintű vezetést az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a kormány funkcióit egyesítő Honvédelmi Tanács (HT), annak hivatalai, területi szinten a megyei, fővárosi védelmi bizottságok valósítják meg. A HT rendeleti úton irányít, rendkívüli intézkedések bevezetésére jogosult, a tevékenységében az operatív irányítási elemek kerülnek túlsúlyba.

2.8.3. A szükségállapot Alkotmány 19.§. (3) i. bekezdés

„E jogkörében az Országgyűlés az alkotmányos rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve

elkövetett súlyos erőszakos cselekmények, elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség esetén (a továbbiakban együtt: szükséghelyzet) szükségállapotot hirdet ki.”

Az Alkotmány megfogalmazásából következik, hogy az Országgyűlés – akadályoztatása esetén a köztársasági elnök – hirdeti ki, a külön törvényben megállapított rendkívüli intézkedéseket rendeleti úton a köztársasági elnök vezeti be. Az Országgyűlés – akadályoztatása esetén annak Honvédelmi Bizottsága – folyamatosan ülésezik, a köztársasági elnök rendkívüli intézkedéseinek vonatkozásában törvényességi kontrollt gyakorol. A végrehajtó hatalmat, az operatív irányítást a Kormány gyakorolja.

A szükséges operativitás érdekében a Kormány döntéshozatali munkáját – az adott helyzetből kiindulva létrehozott – szűkebb körű kabinet-rendszerben végzi.

A szükségállapot az ország egészére, vagy annak egyes, érintett területeire egyaránt kihirdethető.

Az alkotmányos tényállásból következik, hogy az egyes tényállási események jelentősen eltérnek egymástól:

- Az alkotmányos rend megdöntése vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló cselekményeket szélsőséges (esetenként gátlástalan) politikai (vagy katonai) csoportosulások követhetik el. Céljuk lehet az Országgyűlés és a Kormány munkájának megakadályozása, a hatalom átvétele és biztosítása érdekében rendkívüli intézkedések bevezetése, a közlekedési csomópontok, a tömegtájékoztatás és a lakosság ellátásában fontos objektumok ellenőrzése.
- Az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát tömeges méretekben veszélyeztető fegyveresen vagy felfegyverkezve, súlyos és erőszakos cselekményeket elkövetők lehetnek szervezett bűnözőkből, terroristákból álló csoportosulások. Céljuk lehet a gazdasági és politikai élet egésze vagy egy része irányítása feletti ellenőrzés átvétele, túszerzés, szállítóeszközök (például légi-jármű szerzés, veszélyes szállítmány, stb.) megszerzése, könnyen sebezhető és rombolás esetén nagy károkat okozó objektumok, létesítmények elfoglalása, politikai céljaik vagy az anyagi haszonszerzés teljesítése érdekében.

Ezeknek az eseményeknek a jellemzője, hogy a fennálló politikai és gazdasági rendszerrel szembeni tudatos fellépésről van szó, továbbá a cselekmények megszakítása, illetve felszámolása alapvetően a rendvédelmi szervek feladata, melyek teljesítéséhez a többi tárca közreműködésére, szakfeladatainak végrehajtása is szükséges. Természetesen – szükség esetén – igénybevételre kerülhetnek a fegyveres erők is, illetve a szövetséges csapatok is segítséget nyújthatnak az események megszakításában vagy felszámolásában.

A szükségállapotú tényállás – fegyveres cselekmények esetén – kihirdetése utáni feladatok jellege alapvetően hasonló a rendkívüli állapot időszakában érintett sajátos feladatrendszerrel. Eltérés a feladatok mélységében, a végrehajtás sajátosságaiban, módszerében és rendjében van.

A katasztrófák és egyéb veszélyhelyzeti – bár szükségállapotú minősített időszaki kategória is lehet – a „Veszélyhelyzet” minősített időszaknál, illetve a további témáknál tárgyaljuk.

2.8.4. A veszélyhelyzet Alkotmány 35.§. (1) i. bekezdés

A Kormány „az állampolgárok élet- és vagyónbiztonságát veszélyeztető elemi csapás, illetve következményeinek elhárítása (a továbbiakban: veszélyhelyzet), valamint a közrend és a közbiztonság védelme érdekében megteszi a szükséges intézkedéseket.”

A polgári védelmi törvény a veszélyhelyzetet így értelmezi:

„E törvény alkalmazásában veszélyhelyzet a szükséghelyzetet [Alkotmány 19. § (3) bek. i) pont] el nem érő mértékű, az állampolgárok élet- és vagyónbiztonságát vagy a környezetet veszélyeztető természeti csapás, illetőleg ipari baleset okozta állapot, amelyet különösen a következő események válthatnak ki:

a) súlyos, több embernél halálos lefolyású tömeges megbetegedést előidéző kórokozó megjelenése, amely kórokozót ürítő embertől, kórokozót tartalmazó holttesttől, kórokozóval szennyezett élelmiszerből, vízből, talajból, tárgyról, anyagról, levegőből, állatból vagy állati tetemből származik;

b) ivóvíz célú vízkivétellel érintett felszíni vizek havária szerű szennyezése;

c) kedvezőtlen meteorológiai viszonyok következtében fellépő légszennyezettségi állapot, amelynek során bármely légszennyező anyag koncentrációja a 30 perces levegőminőségi határértéket a megengedett esetszámon felül meghaladja;

d) a környezet veszélyes hulladékkal való közvetlen és súlyos szennyezése;

e) az atomenergia alkalmazását szolgáló létesítményben, berendezésben radioaktív anyaggal végzett tevékenység során vagy nukleáris ürobjektum becsapódását követően a biztonságot kedvezőtlenül befolyásoló és a lakosság nem tervezett sugárterhelését előidéző esemény;

f) ipari létesítményben, továbbá szénhidrogén-kitermelés során vagy veszélyes anyag tárolása és szállítása közben bekövetkező baleset, amikor a szabadba kerülő mérgező anyag az emberi életet vagy egészséget, továbbá a környezetet tömeges méretekben és súlyosan veszélyezteti;

g) árvízvédekezés során, ha az előrejelzések szerint az áradó víz az addig észlelt legmagasabb vízállást megközelíti és további jelentős áradás várható, vagy elháríthatatlan jégtorlasz keletkezett, illetőleg, ha töltésszakadás veszélye fenyeget;

h) több napon keresztül tartó folyamatos, intenzív hóesés;

i) régió belül egyidejűleg járhatatlan vasútvonal, főút, valamint legalább öt mellékút;

j) belvízvédekezés során, ha a belvíz lakott területeket, ipartelepeket, fő közlekedési utakat, vasutakat veszélyeztet és további elöntések várhatók.”²

A tényállásból következik, hogy az Országgyűlés felhatalmazása alapján a Kormány olyan rendeleteket is kibocsáthat, amelyek a törvények rendelkezéseitől eltérnek. A veszélyhelyzet jellemzője, hogy súlyossága nem éri el a korábban említett két minősített időszak fokát, így ebből következik, hogy a hatalmat gyakorló szerv kivételes felhatalmazásának csak szűkebb mértékét igényli.

Más megközelítésben: ha az elemi csapás, a katasztrófa következményei elhárítására a Kormány intézkedései elegendőek, úgy veszélyhelyzet, míg ha ezt meghaladó intézkedések bevezetése szükséges, úgy szükségállapotú tényállás állapítható meg és hirdethető ki.

A tényállás megállapítása és kihirdetése, a szükséges intézkedések meghozatala és a végrehajtásuk irányítása egyaránt a Kormány kompetenciája. . A megtett intézkedésekről a Kormány az Országgyűlést tájékoztatja. Pvt. 2.§. (2)

Veszélyhelyzet kinyilvánítására rendszerint csak területileg korlátozottan, az ország érintett részére kerülhet sor.

A Kormány katasztrófavédelemmel kapcsolatos döntései előkészítéséért, a döntések végrehajtásának összehangolásáért a Kormányzati Koordinációs Bizottság (a továbbiakban: KKB) felelős. Elnöke **az önkormányzati miniszter**, helyettese a katasztrófa (a veszély) típusának megfelelően a védekezésben érintett tárca közigazgatási államtitkára, nukleáris baleset esetén az Országos Atomenergia Hivatal főigazgatója. A katasztrófa helyzetben ellátandó szakmai feladatainak koordinálására – a KKB szakmai döntés-előkészítő szerveként – védekezési munkabizottságot hoz létre. Ez nem érinti az ágazatok számára a külön jogszabályokban meghatározott szakmai feladatok végrehajtását, illetve hatásköröket.

Ebből azonnal következik, hogy az ágazatok területén katasztrófát előidéző esemény során alapvetően kétirányú feladat jelentkezik:

- **egyrészt:** a KKB döntés-előkészítő védekezési munkabizottság létrehozása, működési feltételeinek megteremtése az ágazat felelősségi körébe tartozó katasztrófák és egyéb veszélyek esetén, illetve az ágazat képviselője azon védekezési munkabizottságokban, amely katasztrófák és események nem tartoznak a felelősségi körébe,
- **másrészt:** az ágazat tevékenységének szervezése a veszélyhelyzet által érintett területen, illetve az ágazat „normál körülmények közötti” működésének fenntartása, a szakterületi feladatok teljesítése a veszélyhelyzet által nem érintett területeken.

2.8.5. Megelőző védelmi helyzet: Alkotmány 19.§ (3) n pont

Az Országgyűlés „ külső fegyveres támadásveszélye esetén vagy szövetségi kötelezettség teljesítése érdekében meghatározott időre kihirdeti (meghosszabbítja) a megelőző védelmi helyzetet, és felhatalmazza a Kormányt a szükséges intézkedések megtételére.”

2.8.6. Az országot ért váratlan támadás: Alkotmány 19.§ E. (1) bekezdés

A Kormány „Külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén a támadás elhárítására, illetőleg az ország területének a honi és szövetséges légvédelmi és repülő készütségi erőkkel való oltalmazására, az alkotmányos rend, az állampolgárok élet- és vagyonbiztonsága, a közrend és a közbiztonság védelme érdekében a köztársasági elnök által jóváhagyott védelmi terv szerint – a támadással arányos és erre felkészített erőkkel – a szükségállapot vagy a rendkívüli állapot kihirdetésére vonatkozó döntésig azonnal intézkedni köteles.

A Kormány az (1) bekezdés alapján megtett intézkedéséről haladéktalanul tájékoztatja az Országgyűlést, a köztársasági elnököt a további intézkedések megtétele érdekében.”

A megtett intézkedések igen jelentős része a fegyveres konfliktussal (a rendkívüli állapottal vagy a szükségállapottal) kapcsolatos feladatok előkészítését és végrehajtását jelenti, vagy jelentheti.

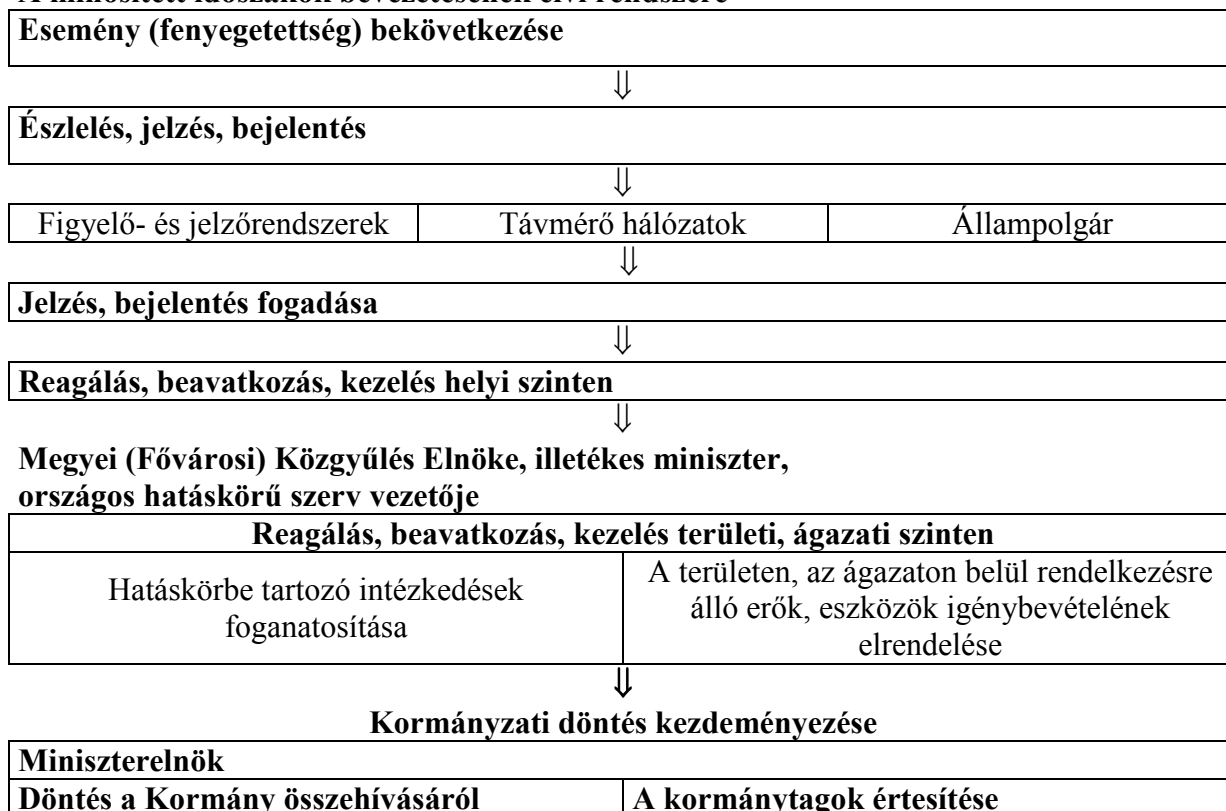
2.8.7. A minősített időszak tényállás megállapításának és kihirdetésének szabályai

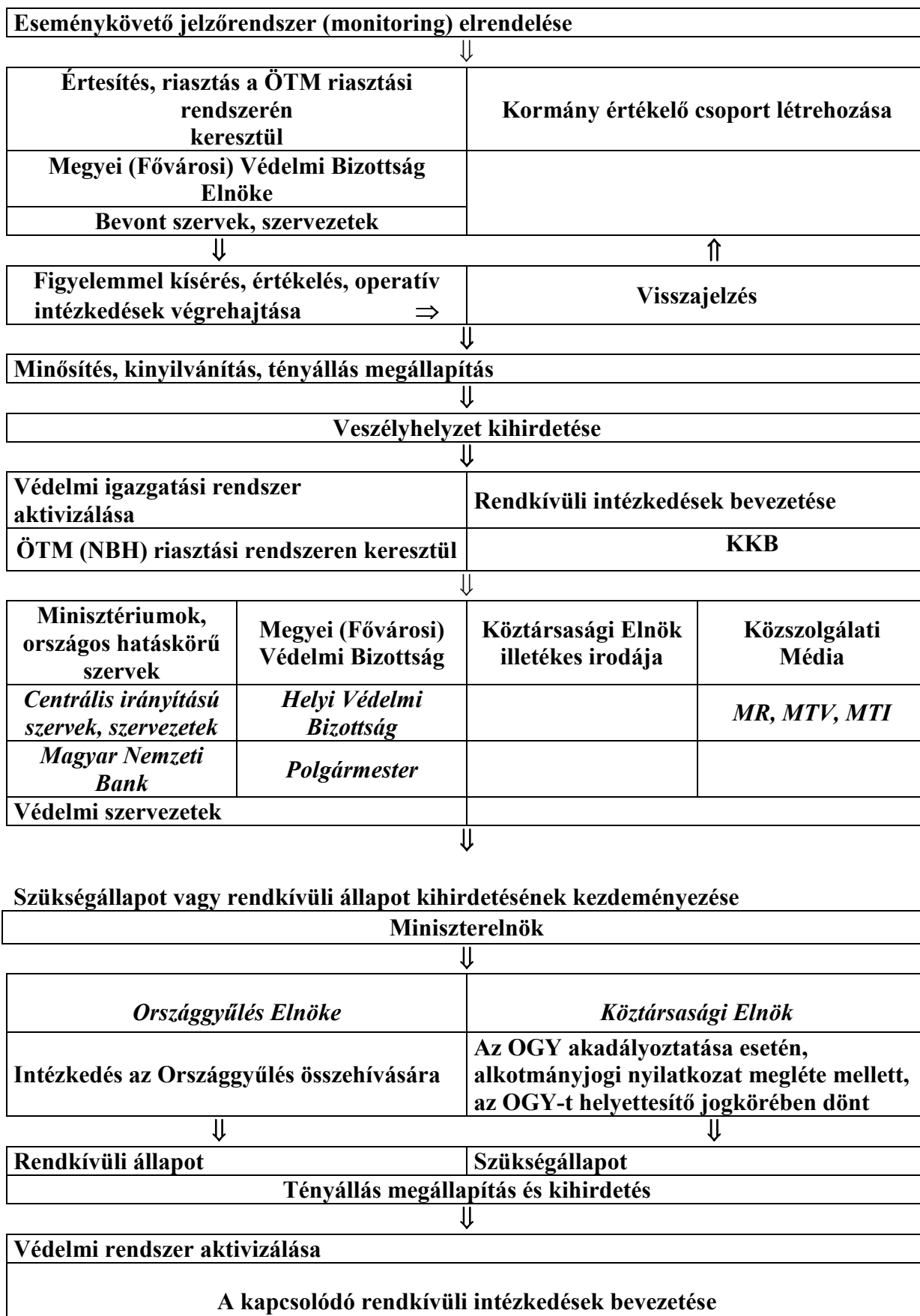
Egy esemény, vagy eseménysorozat bekövetkezése nem jelenti azt, hogy azonnal minősített időszak tényállás megállapítására és kihirdetésére van szükség. Kezelése egységes folyamatot képez, amelyben minden állampolgárnak, szervezetnek, szervnek és intézménynek megtalálható a sajátos helye, szerepe és feladata vagy feladatrendszere.

Az esemény minősítése, kinyilvánítása, kihirdetése és rendkívüli intézkedések bevezetése nagy körültekintést igényel, mert:

- az esemény vagy eseménysorozat megszakad, önmagától megoldódik, így nem indokolt a különleges eljárás mód alkalmazása,
- az esemény vagy eseménysorozat megoldására elegendők azok az erők és eszközök, amelyeket az ország – a normál körülmények közötti működés biztosítása érdekében – intézményesen létrehozott az ilyen helyzetek megoldására,
- az esemény vagy eseménysorozat „túlreagálása” felesleges pánikot idézhet elő,
- a „túlreagálás” finanszírozása felesleges költségeket jelentene a lakosság és az ország költségvetése számára egyaránt.

A minősített időszakok bevezetésének elvi rendszere

2.8.8. Az esemény vagy eseménysorozat katasztrófává minősítése, kinyilvánítása

- **Veszélyhelyzet vagy katasztrófa esemény** bekövetkezésekor a *védekezést* első ütemben a *helyi szervek* kezdik meg, a *polgármester irányításával*.
- Amennyiben olyan esemény, eseménysorozat következik be, amely a védekezést végző szervezet **vezetőjének értékelése, javaslata alapján katasztrófának** minősíthető, a **polgármestert** erről a védekezés vezetője *tájékoztatja*.
- A **polgármester** egyidejűleg *javaslatot tesz* a megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi (polgári védelmi) igazgatónak a kialakult **helyzet katasztrófává nyilvánítására**. **Kezdeményezi** a település *katasztrófa sújtotta területté nyilvánítását* (ha a lakosság részére az önfenntartás feltételei több napon keresztül nem biztosíthatók), erről tájékoztatja a megyei védelmi bizottság elnökét.
- A megyei (fővárosi) **igazgató** a polgármester javaslatára **dönt az esemény katasztrófává minősítéséről**, egyidejűleg haladéktalanul *tájékoztatja* az OKF *Főigazgatóját*.
- A **helyi lehetőségeket meghaladó** körülmény kialakulása esetén az *irányítást* a **megyei védelmi bizottság elnöke veszi át**, egyúttal intézkedik a megyei erők és eszközök szükség szerinti igénybevételére. Ezzel *egyidőben* – amennyiben még nem történt meg – **javaslatot tesz** az OKF *Főigazgatójának az esemény katasztrófává nyilvánítására*.
- Az OKF **Főigazgatója** a megyei (fővárosi) igazgató tájékoztatása, a megyei (fővárosi) védelmi bizottság elnökének értékelése és javaslata alapján – amennyiben hatáskörébe tartozik az esemény – **dönt a kialakult helyzet katasztrófává nyilvánításáról**. A helyzet értékelése alapján **javaslatot tesz** az illetékes *védekezési munkabizottság, illetve a KKB Operatív Törzs és a Veszélyhelyzeti Központ aktivizálására*. Az ebbe a körbe nem tartozó eseményekről, illetve javaslatáról haladéktalanul tájékoztatja a Kormányzati Koordinációs Bizottság Elnökét, valamint a kialakult helyzet szerint illetékes minisztert.
- Amennyiben a **megyét** vagy a **fővárost** a *katasztrófa súlyosan érinti*, a megyei (fővárosi) védelmi **bizottság kezdeményezésére, a Kormányzati Koordinációs Bizottság javaslatára**, a **Kormány** a megyét vagy a fővárost *katasztrófa sújtotta területté nyilváníthatja* (ha a megye területének túlnyomó többségét érinti, ha egy hétnél hosszabb időn keresztül veszélyezteti a lakosság élet- és vagyonbiztonságát, vagy továbbterjedése más területeket is veszélyeztet).
- Amennyiben a katasztrófa **több megyét érint**, illetve fennállnak az **alkotmányos és a törvényi tényállás esetei**, a **Kormányzati Koordinációs Bizottság javaslatára**, **Kormány** a kialakult helyzetet **minősíti** és a katasztrófa által érintett területre rendeleti úton a **veszélyhelyzetet kihirdeti**, és a **rendkívüli intézkedéseket bevezeti**, vagy **kezdeményezi a szükségállapot** tényállás **megállapítását és kihirdetését**.

2.9. A polgári védelem feladatai a Polgári Védelmi törvény és a Genfi Jegyzőkönyv alapján

2.9.1. A polgári védelem fő feladata:

A lakosság megvédése az ellenség légi támadó eszközeinek, illetve a természeti és ipari katasztrófák romboló, pusztító hatásai ellen. A feladat megvalósításának módszerei, tartalma az elmúlt évtizedekben a légi támadó eszközökben, fegyverekben, sőt az emberi környezetben, az alkalmazott technikában bekövetkezett változások, a hatalmas iramú fejlődés következtében jelentősen, sőt egyes esetekben gyökeresen megváltoztak. A polgári védelem is, mint védelmi feladat ennek megfelelően folyamatosan korszerűsödött, változott. E változások tükröződtek az egyes fejlődési szakaszokat lezáró más az új szakasz jogi, társadalmi háttérét megteremtő jogszabályokban, törvényekben. A jogszabályok minden esetben pontosan definiálták a polgári védelem fogalmát, és meghatározták feladatait.

2.9.2. A Polgári Védelmi Törvény szerinti feladatok:

A Magyar Köztársaság polgári védelmének jelenleg élő, hatályos fogalmát és feladatait az 1996. évi XXXVII .törvény a polgári védelemről rögzíti. A polgári védelemről szóló törvény szerint a „polgári védelem: a honvédelem rendszerében megvalósuló szervezeti, feladat- és intézkedési rendszer, amelynek célja a fegyveres összeütközés, a katasztrófa és más veszélyhelyzet esetén a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek megteremtése. A polgári védelem megszervezése és irányítása államigazgatási feladat Közreműködőként vesznek részt a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek. A polgári védelmi feladatok megvalósítása érdekében az állampolgárt és a polgári szervezetet (azaz minden jogi személyt, jogi személyiséggel rendelkező szervezetet és egyéni vállalkozót) e törvényben szabályozott polgári védelmi kötelezettség és vagyoni szolgáltatási kötelezettség terheli”.

Maga az új szabályozás, mivel érinti az állampolgárok személyiségi jogait és vagyonát is, kétharmados törvény, azaz csak a Magyar Országgyűlés kétharmadának szavazatával módosítható.

A definíció két alapvető sarokpontja: a polgári védelem a honvédelem része, továbbá a polgári védelem szervezet, feladat- és intézkedési rendszer.

A magyar polgári védelem feladatai a polgári védelmi törvény szerint:

- a lakosság felkészítése a védekezés során irányadó magatartás szabályozása,
- a polgári védelmi szervezetek létrehozása és felkészítése, valamint a működéshez szükséges anyagi készletek biztosítása,
- a lakosság figyelmeztetése, tájékoztatása, riasztása,
- az egyéni védőeszközökkel való ellátás,
- az óvóhelyi védelem,
- a lakosság kimenekítése, kitelepítése,
- a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak (víz, élelmiszer-, takarmány-, és gyógyszerkészletek, állatállomány stb.) védelme,
- az elsötétítés, fényálcázás, álcázás,

- a kárterület felderítése, mentés, mentesítés, fertőtlenítés, halaszthatatlan helyreállítás,
- elsősegélynyújtás, továbbá a halálos áldozatokkal kapcsolatos halaszthatatlan intézkedések,
- polgári védelmi tervezés, szervezés,
- szakhatósági tevékenység ellátása,
- a települések veszélyeztettségének felmérése,
- a lakosság légi riasztásában való közreműködés,
- közreműködés a kulturális javak védelmében, a vizek kártételei elleni védekezésben, a menekültek elhelyezésében és ellátásában, a tűzoltásban, a nemzetközi szerződésekből fakadó feladatok végrehajtásában.

2.9.3. A Genfi Egyezmény szerinti feladatok:

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1989. évi 20. törvényerejű rendeletével kihirdette a háború áldozatainak védelmében megszületett 1949. évi genfi egyezmények I. és II. jegyzőkönyvét. A „ Genfi Jegyzőkönyv” így definiálja a polgári védelmet: VI. fejezet. Polgári Védelem 61. Cikk. Fogalmak:… **Polgári Védelem alatt az alább említett feladatok mindegyikének vagy némelyikének az ellátása értendő, amelyek a polgári lakosságnak az ellenségeskedések, vagy katasztrófák veszélyeitől való védelmezésére és közvetlen következményeitől való megóvására, valamint életben maradása feltételeinek biztosítására irányulnak…”**

A polgári védelem feladatai:

- figyelmeztetés (ez alatt a lakosság riasztását, tájékoztatását kell érteni),
- kiürítés (kitelepítés),
- óvóhelyek kezelése (védelem),
- elsötétítési rendszabályok bevezetése,
- mentés (azaz mentő, mentesítő és halaszthatatlan helyreállító munkák, illetve kárfelszámolás),
- orvosi ellátás, elsősegélynyújtás és lelki segítségnyújtás,
- tűzoltás,
- a veszélyeztetett területek felmérése, megjelölése,
- fertőtlenítés és hasonló óvintézkedések,
- szükségesszállásolás (kitelepítés, kimenekítés, migráció kezelése, befogadás) és ellátás,
- szükség-óvintézkedések az ellenséges csapás és a katasztrófa által sújtott területe,
- rendjének helyreállítása és fenntartása,
- a létfontosságú közművek sürgős megjavítása,
- a halottak sürgős eltávolítása,
- közreműködés a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen létesítmények megmentésében,
- a fenti feladatok végrehajtásához szükséges egyéb tevékenységek, ideértve többek között a tervezést és a szervezést is.

A két jogszabály összehasonlításakor kiderül, hogy a magyar Polgári Védelem feladatai magában foglalják a Genfi Jegyzőkönyv által meghatározottakat.

A felsorolt feladatok közül a legfontosabb a lakosságvédelem. A világon mindenütt ez a polgári védelem alapvető feladata és elsőbbséget élvez a többivel szemben.

2.10. A POLGÁRI VÉDELEM FELADATAI RÉSZLETEIBEN:

2.10.1. Az óvóhelyi védelem

Jogsabályi háttere:

az óvóhelyi védelem, az egyéni védőeszköz-ellátás, a lakosság riasztása, valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályairól szóló 60/1997. (IV. 18.) Korm. rendelet,
az életvédelmi létesítmények egységes nyilvántartási és adatszolgáltatási rendjéről szóló 37/1995. (IV. 5.) Korm. rendelet,
az életvédelmi létesítmények létesítéséről, fenntartásáról és békeidőszaki hasznosításáról szóló 22/1992. (XII. 29.) KTM rendelet

Óvóhelyi védelem

Az emberi élet életvédelmi létesítményben történő védelmének módszere fegyveres összeütközések és egyes katasztrófák esetén.

Az óvóhelyi védelem alkalmazásának általános elvei

Kiindulva az óvóhelyeknek alapvetően háborús körülmények között szükséges szerepéből, valamint az erre az időszakra vonatkoztatható veszélyeztető hatásokból megállapítható, hogy az óvóhelyi védelem elsődleges a többi védelmi módhoz képest. Ez a „helyben maradás” elvét jelenti. Figyelembe véve azonban a még hosszú távon sem megvalósítható teljes körű helyi védelemlehetőségeit, változatlanul érvényes az a megállapítás, hogy az óvóhelyi védelem, a komplex védelem részeként, más védelmi módok együttes és szükséges figyelembevételével kell szerveződjön. Ez utóbbi alatt a kitelepítés szükségszerű tervezését, illetve az egyéni védelemalkalmazását értjük.

A differenciált óvóhelyi védelem elve változatlanul létfontossággal bír azzal, hogy elsősorban mechanikai védelemre van szükség az osztályba sorolt óvóhelyektől kezdve a szükségóvóhelyig bezárólag.

Ezzel együtt felértékelődik a szükség védőlétesítmények szerepe, amelyeket tartós használatra is be kell rendezni.

A reálisan kitűzött cél nem a nagy mennyiségű új szükségóvóhely megépítésének tervezése a veszélyeztetettségi időszakban, hanem a meglévő és szükségvédelem céljaira ebben az időszakban átalakítható, közösségi és egyéni létesítmények, épületek, helyiségek felmérése átalakíthatóság szempontjai szerint.

Változatlanul él a köztudatban, hogy az óvóhelyi védelem biztosítása az állampolgárok részére továbbra is az állam feladata annak ellenére, hogy a hazai lakosság döntő többsége napjainkban már saját tulajdonú otthonban lakik. Ezért tudatosítani kell a „biztonsági lakás, védett otthon” koncepciót a lakosságnak, mely az önvédelmi reflex erősítését szolgáltatja, a védelem biztosításának kedvező alakulását eredményezheti.

Óvóhelyek osztályozása

a) Rendeltetés szerint:

- a lakosság, a dolgozók védelmét szolgáló önvédelmi létesítmények,
- az ország közigazgatását irányító létesítmények,
- nagy értékű vagyontárgyak védelmét biztosító, vagy háborús körülmények között is,
- működésre kötelezett szervezetek (rádióállomások, TV adók, telefon-központok, kórházak,
- stb.) elhelyezésére szolgáló különleges létesítmények.

b) Védőképességük szerint:

Minősített (osztályba sorolt) óvóhelyek.

I. osztályú: Olyan létesítmények, amelyek védelmet nyújtanak 1000 kg-os rombolóbomba kontakt találata ellen, valamint az atomfegyverek hatásaiból származó valamennyi hatás ellen úgy, hogy a védőszerkezetek a léglökésből származó 20 bar. Túlnyomású léglökéshullám frontnyomása, mint alapterhelés ellen is védelmet biztosítanak. Ebbe a kategóriába tartoznak a METRÓ mélyvezetésű szakaszainak alagútjai és állomásai.

II. osztályú: Olyan védelmi létesítmény, amely védelmet nyújt 500 kg-os rombolóbomba telitalálata, az RBV fegyverek és 10 bar. túlnyomású léglökéshullám ellen.

III. osztályú: Olyan védelmi létesítmény, amely védelmet nyújt az RBV fegyverek és 5 bar. túlnyomású léglökéshullám ellen. 1. ábra: 150 fős óvóhely elrendezési vázlata

IV. osztályú: Olyan védelmi létesítmény, amely védelmet nyújt az RBV fegyverek és 1 bar. túlnyomású léglökéshullám ellen.

V. osztályú: Olyan védelmi létesítmény, amely védelmet nyújt az RBV fegyverek és 0,3 bar. túlnyomású léglökéshullám ellen.

c) Szükségvédelmi védőlétesítmények:

Szükségóvóhely: épület alatti pinceterek, illetve épületen kívül létesítmények, V. osztályt megközelítő védelmi képességű. Kiszóródás elleni védőlétesítmények: olyan épített, illetve épületek kijelölt területén, vagy azok pincéiben, valamint meglévő védelmi adottságok felhasználásával kialakított létesítmények, amelyek az atomfegyverek robbanásából származó radioaktív kiszóródás mértékét a tartózkodóterekben 1/100 részre csökkentik, és a benttartózkodókat megvédik a radioaktív kiszóródás okozta sugár szennyeződéstől.

d) Elhelyezés szerint:

- épület alatti óvóhely,
- különálló óvóhely,
- föld feletti,
- félig földbe süllyesztett,
- terep szint alatti,
- táro óvóhely természetes, vagy mesterséges földalatti terekben.

A polgármester az óvóhelyi védelmi feladatokra történő felkészülés során

- a település polgári védelmi besorolásának megfelelően határozatban kijelöli az életvédelmi létesítményeket;
- gondoskodik az önkormányzati tulajdonban lévő életvédelmi létesítmények fenntartásáról;
- ellenőrzi az életvédelmi létesítmények fenntartására és használatára vonatkozó szabályok betartását.

A megyei (fővárosi) önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanban és az általa fenntartott intézményben életvédelmi létesítményt a megyei közgyűlés elnöke, a fővárosban a főpolgármester (a továbbiakban együtt: a megyei közgyűlés elnöke) jelöl ki, és tart fenn.

A minősített időszak bevezetését megelőző intézkedések keretében, illetve egyes veszélyhelyzetet okozó események bekövetkezése esetén a polgármester elrendeli az életvédelmi létesítmények hasznosításának felfüggesztését, és e létesítmények rendeltetésszerű használatra történő előkészítését, illetőleg szükségóvóhelyek létesítését.

A polgármester az előkészítés során az óvóhelyi védelem feladatait ellátó polgári védelmi szervezetek bevonásával gondoskodik:

- az életvédelmi létesítmények berendezésének, fertőtlenítésének elvégzéséről;
- a műszaki berendezések működési próbájáról és működőképességének biztosításáról;
- a hiányzó óvóhelyjelölések (egyezményes jelek) pótlásáról.

A polgármester minősített időszakban, veszélyhelyzetben és az ezek bevezetését megelőző intézkedések keretében az óvóhelyi védelemmel kapcsolatos magatartási szabályok, és a nyilvános életvédelmi létesítmények címjegyzékének közzétételéről lakossági tájékoztatás keretében gondoskodik.

A tájékoztatás elsősorban rádió-, televízió-közlemények, területi, helyi sajtóközlemények, szórólapok, falragaszok útján történik.

A közterületeken és közintézményeken elhelyezett falragaszoknak tartalmazniuk kell a legközelebb található nyilvános életvédelmi létesítmény címét is.

Az életvédelmi létesítmények egységes nyilvántartási és adatszolgáltatási rendjéről szóló 37/1995. (IV. 5.) Korm. Rendelet alapján:

A rendelet hatálya kiterjed

- a tulajdoni jogviszonytól, a befogadóképességtől, a védőképesség minősítésétől függetlenül a lakosság, a munkahelyen dolgozók, az anyagi javak és a kulturális értékek védelmére kijelölt létesítményekre;
- a metró védelmi szakaszaira;
- az élet, az anyagi javak és a kulturális értékek védelme érdekében legalább romteher viselésére alkalmas, illetve alkalmassá tehető mélyépítésű vagy térszintközeli pincékre, terekre, föld alatti tárolóterekre;
- azon létesítményekre, amelyet a védelmi célok elérése, a lakosság, a nemzeti értékek megmentése érdekében a polgármester - a polgári védelmi, valamint az illetékes szakhatóságokkal egyetértésben - e célra kijelöl;
- az I. fokú építésügyi hatóságnál bejelentett, újonnan létesített védőlétesítményre.

A rendelet hatálya a lakóépületekben, lakótelepeken található életvédelmi létesítmények kivételével - nem terjed ki

- a fegyveres erők,
- a rendvédelmi szervek,
- a polgári nemzetbiztonsági szolgálat kezelésében lévő életvédelmi létesítményekre és azon építményekre, melyeket külön jogszabály határoz meg.

Az országosan egységes nyilvántartás érdekében - a polgármesteri hivatalokban - a rendelet 1. melléklete szerinti óvóhelykatasztert kell felfektetni, és folyamatosan vezetni.

A nyilvántartás pontosságáért az I. fokú építésügyi igazgatási feladatokat ellátó jegyző személyes felelősséggel tartozik, az adatok gyűjtését területi illetékességgel végzi.

Az óvóhelykataszter ellenőrizhetőségét az óvóhelyekről vezetett törzskönyv biztosítja.

2.10.2. A kitelepítés, kimenekítés, befogadás, visszatelepítés

Jogszabályi háttér:

- az óvóhelyi védelem, az egyéni védőeszköz-ellátás, a lakosság riasztása, valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályairól szóló **60/1997. (IV. 18.) Korm. Rendelet**

A kitelepítés, kimenekítés, befogadás és visszatelepítés általános szabályai:

Kitelepítés, kimenekítés, befogadás, és visszatelepítés minősített időszakban, valamint veszélyhelyzetben (megelőző védelmi helyzetben) rendelhető el, ha a veszélyeztető esemény által érintett területen élő lakosság, illetve a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme más módon nem valósítható meg.

A kitelepítés kimenekítés ideiglenes jellegű védelmi intézkedés, a veszélyeztető esemény elmúltával, illetve következményeinek felszámolása után haladéktalanul intézkedni kell a lakosság visszatelepítésére.

A kialakult veszélyeztetettségről, illetve a kitelepítés kimenekítés szükségességéről a **polgármester** a megyei közgyűlés elnökét haladéktalanul értesíti, halasztást nem tűrő esetben - a megyei közgyűlés elnökének utólagos tájékoztatásával - elrendeli a végrehajtást.

A kitelepítésről szóló felhívást a helyben szokásos módon (hangosbemondó, hírvivő, falragaszok stb.) vagy rádió-, televízió-közlemény útján kell közzétenni.

A **megyei közgyűlés elnöke** a meghatározott értesítést követően – az önkormányzati miniszter egyidejű tájékoztatása mellett - megteszi a szükséges intézkedéseket a kitelepítés, kimenekítés és befogadás végrehajtására. Ennek érdekében:

- a) a veszélyeztetett területen kívül fekvő települések polgármestereinél, illetve - ha a lakosságot csak a megyehatáron kívül lehet biztonságosan elhelyezni - **az érintett megye megyei közgyűlésének elnökénél kezdeményezi a befogadás előkészítését,**
- b) összehangolja a polgári védelmi szervezetek és a kitelepítésben vagy kimenekítésben részt vevő más szervek tevékenységét,
- c) elrendelheti a területi jellegű gazdasági és anyagi szolgáltatások igénybe vételét.

A településeken működő fekvőbeteg-ellátást végző egészségügyi intézmények és bentlakásos szociális intézmények kitelepítésének, kimenekítésének végrehajtásában a szakmai követelmények érvényesítéséért az intézmény vezetője felelős.

Az intézmény és a lakásukon ápolt fekvőbetegek kitelepítése, kimenekítése során az Országos Mentőszolgálat és az intézmény szakfeladatot ellátó dolgozói együttműködnek a polgári védelmi szervezetekkel.

A kitelepítés, kimenekítés elrendelője a lakossággal együtt elszállítható személyes javak tekintetében mennyiségi korlátozásokat vezethet be.

Amennyiben az a kitelepítés, kimenekítés szervezett végrehajtását nem akadályozza, biztosítani kell, hogy a lakosság ezen szándékának a polgármester részére történő bejelentése mellett a lakóhelyét saját közlekedési eszközével hagyhassa el, illetőleg veszélyeztetett területen kívüli, általa megválasztott helyre távozhasson.

A kitelepítést, kimenekítést követően a terület és a lakosság visszamaradó anyagi javainak őrzésvédelmét a rendőrség - szükség esetén a fegyveres erők e feladat elvégzésére kijelölt egységeivel együtt végzi.

A kitelepített, kimenekített polgári szerv visszamaradó anyagi javainak védelméről a polgári szerv vezetője gondoskodik, ennek hiányában az őrzést az előzőekben leírtak alapján kell biztosítani.

A kitelepítést, kimenekítést követően a területre történő belépés közegészségügyi, közbiztonsági okból külön engedélyhez kell kötni.

Járványveszély megelőzése vagy vegyi, illetve radioaktív szennyezettség megállapítása céljából a kitelepített, kimenekített területről történő kilépés során elrendelhető a kilépő személy egészségügyi vagy radiológiai, vegyi ellenőrzése és a szükséges fertőtlenítés, illetve a mentesítés végrehajtása.

A megyei közgyűlés elnöke által befogadásra kijelölt település polgármestere gondoskodik:

- a) a kitelepített, kimenekített lakosság elhelyezéséről,
- b) a szükséges nyilvántartási feladatok elvégzéséről,
- c) az alap-egészségügyi és az étel-miszer-ellátás megszervezéséről,
- d) a kitelepített, kimenekített közigazgatási szervek működésének biztosításáról.

A kitelepített, kimenekített intézmény csak intézményben, a kitelepített, kimenekített lakosság elsősorban intézményben vagy személyek elhelyezésére szolgáló épületben, illetőleg szükség táborhelyen helyezhető el. Ilyen lehetőség hiányában, vagy ha az elhelyezés a kitelepítettek, kimenekítettek egészségét súlyosan veszélyeztetné, a lakoságnál is elhelyezhetők.

A kitelepítés, kimenekítés és befogadás során a családtagokat lehetőleg ugyanazon településen és lehetőleg azonos intézményben (épületben) kell elhelyezni.

A kimenekítésre a kitelepítés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelméről a polgári védelmi szervezetek, valamint a polgári szervek vezetői a polgármester irányításával gondoskodnak.

2.10.3. Figyelmeztetés, tájékoztatás, riasztás

Figyelmeztetési, tájékoztatási és riasztási feladatok:

- a megyei Védelmi Bizottság Elnökének intézkedése alapján, a katasztrófavédelem RIÉÜ –n keresztül, az illetékes helyi védelmi bizottságok és a települési parancsnokságok riasztása,
- a helyi polgármester a megalakított polgári védelmi szervezetekből meghatározza a védekezéshez szükséges szervezeteket (települési parancsnokság, kitelepítés-elhelyezési szolgálat, műszaki-mentő szervezetek, komplex csoportok, logisztikai szervezetek, stb.) és alkalmazási készenlétbe helyezésükről gondoskodik,
- a veszély-elhárítási feladatok nagyságát mérlegelve, kijelöli a veszély-elhárítási feladatok ellátásához szükséges közerőket, technikai eszközöket,
- a lakosság riasztásának, tájékoztatásának megszervezése technikailag, illetve a lakossági tájékoztató szövegének részletes kidolgozása,
- a tájékoztatás rendje, jogosultak megnevezése, mélységének meghatározása. PR tevékenység előkészítése.

A lakosság figyelmeztetése, tájékoztatása, riasztása:

Rendkívüli állapot, szükségállapot idején, valamint az Alkotmány 19/E. §. (1) bek., vagy 35. §. (1) bek. i. pontjában foglalt esetben és a PV. törvényben meghatározott veszélyhelyzetben alkalmazható jelzések összessége, melyek célja a lakosságot, valamint a létfenntartáshoz

szükséges anyagi javakat fenyegető veszély bekövetkezésére történő figyelemfelhívás. Komoly és bonyolult feladatkomplexum a lakosság légi riasztási rendszerének létrehozása tájékoztatásának megvalósítására.

A riasztás az életvédelem, a túlélés és a további feladatok megkezdésének és végrehajtásának alapvető feltétele. A riasztás rossz megszervezése, illetve annak elmulasztása a korszerű támadó eszközök korában kétségessé teheti a további feladatokra való készséget és képességet. POLGÁRI VÉDELMI 42 KÉZIKÖNVI FELADATOK 43A legtöbb fejlett nyugati országban a riasztás már teljesen automatizáltan történik. A létrehozott riasztási rendszeren belül akár az egész országot egyidejűleg, akár csak részlegesen, egyes területeket, városokat lehet riasztani, majd folyamatosan tájékoztatni a helyzet alakulásáról. Hazánkban a hatályos jogszabályok értelmében a légiriadó elrendelésére a Honvéd Vezérkar Főnöke jogosult. A légiriadó elrendelése történhet az ország területén kiépített szirénarendszerekkel, illetve a tömegkommunikációs eszközökön bemondott légi riasztás szövegével.

Figyelmeztető, tájékoztató, riasztó eszközök:

Állandó eszközök: sziréna, televízió, rádió, újság, plakát, internet

Szükség eszközök: hangosbemondó, harang, fémtárgy kongatása,

A katasztrófariasztás elrendelése: országos, vagy több megyét érintő veszélyeztettség esetén a belügyminiszter – a Kormány utólagos tájékoztatásával – a BM OKF útján, a megyei (főváros) szintű veszélyeztettség esetén a megyei közgyűlés elnöke (főpolgármester) a megyei Katasztrófavédelmi (Fővárosi Polgári Védelmi) Igazgatóság útján a belügyminiszter utólagos tájékoztatásával, a település veszélyeztettsége esetén a polgármester a megyei közgyűlés elnöke utólagos tájékoztatásával, a polgári szerv területén kialakuló veszélyeztettség esetén a polgári szerv vezetője, a polgármester utólagos tájékoztatásával jogosult.

2.10.4. Egyéni védőeszközökkel történő ellátás

Egyéni védőeszközök: Az emberi életet és egészséget veszélyeztető vegyi, fertőző, illetve sugárzó anyagok károsító hatásai elleni védelmet biztosító légzésvédő, valamint bőrvédő felszerelés.

Menekülő felszerelés: A lakosság kimenekülése során felhasznált, rövid idejű védelemre szolgáló egyéni védőeszköz.

Fajtai: gázálarc, menekülő kámsza, védőruha,

Az egyéni védőeszközök lehetőségei roppant korlátozottak és csak meghatározott ideig hatékonyak.

Az atomerőmű, kutatóreaktor által veszélyeztetett (atomerőmű 0-9 km-es, kutatóreaktor 0-1 km-es) körzetben fekvő településeken légzésvédelem céljából a lakosság egyéni védőeszközökkel történő ellátását kell biztosítani.

Az atomerőmű által közvetve veszélyeztetett (9-30 km.) településekről, valamint a veszélyes (mérgező, fertőző, sugárzó) anyagokat előállító, tároló, felhasználó létesítmények közvetlen határterületéről a veszélyhelyzetben kimenekítendő lakosság részére menekülő felszereléseket kell biztosítani.

A minisztériumok és a védelmi igazgatás szervei polgári védelmi feladatok ellátásában résztvevő, illetve a szervezetek minősített időszakban feladat ellátására kötelezett állományát,

valamint a rendvédelmi szerveknél szolgálatot teljesítő állományt a polgári védelemnél rendszeresített egyéni bőr- és légzésvédelmi eszközökkel kell ellátni.

A polgári védelmi (területi, települési, munkahelyi) szervezetekbe beosztott személyeket a mentésben való részvételüknek megfelelően kell szintén ellátni egyéni védőeszközökkel.

Az egyéni védelem csak akkor lehet igazán hatékony, ha a következő feladatokhoz kapcsolódik:

- a lakosság riasztása és az azzal közvetlenül összefüggő tájékoztatás,
- a lakosság kitelepítése, kimenekítése,
- a lakosság óvóhelyi (vagy hermetizált helyiségben való) védelme, az elzárkózás,
- a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen anyagi javak megelőző RBV védelme, illetve ellenőrzése,
- az életmentő és kárelhárító munkák végrehajtása, annak mindenoldalú biztosítása.

A veszélyhelyzetben tanúsítandó magatartási szabályokra való felkészítést állandóan folytatni kell. A mérgező vagy sugárzó anyagok környezetbe kerülésekor, vagy annak közvetlen veszélyekor – a katasztrófariasztás végrehajtása után – a lakossági tájékoztatásnak a konkrét teendőkre kell irányulnia.

Szükség védőeszközök:

A gázálarcok sokoldalú, nagy védőképessége, igényes kivitele korántsem mindenütt követelmény, ahol az egyéni védelmet – pontosabban a légzésvédelmet biztosítani kell. A dolgozók, lakosság esetében valószínűleg az esetek többségében inkább rövid ideig tartó, vagy kevésbé veszélyes körzetekben védekezésről, radioaktív porok, biológiai aeroszolok elleni védelemről kell gondoskodni. A dolgozók légzésvédelménél nem lehet figyelmen kívül hagyni az egyre szélesebb körben alkalmazott, igen színvonalas munkavédelmi eszközöket. A lakosság számára, sűrű szövésű textíliából célszerű maszkot varrni (porálarc), melyet a hozzávarrt szalagokkal orrunk és szánk elé kötve légútjainkat védeni tudjuk.

Csecsemő védőzsák:

A védőzsák alul elkerekített lábzsák, bevarrott ujjak és zárt kapucnival. A kapucni alsó részében az alapszövet, felső részében átlátszó műanyag betét található. A betét közepén ovális orrnyílásban dróttal kifeszített, flannellel bélelt géz szűrőbetét biztosítja a levegő megszűrését. A védőzsák illeszkedését gumipántok, nyitását, illetve zárását 2 db hosszú húzózár biztosítja.

Egyrészes gyermek védőruha:

Kisgyermek részére készül. Derékban egybeszabott kapucnis overál. A kapucni nyitott és az archoz igazítása gumibehúzással történik. A hátán végig, folytatólag átlapolt nyílás található, amelynek mindkét szélé húzózárral csukható. A húzózárak fentről, illetve alulról felfelé csukhatók. Zárt az ujj és a lábszárnnyílás. A védőruhához fehér anyagból varrt porálarc tartozik.

2.10.5. Elsötétítés, fényálcázás

Az elsötétítés:

Célja:

Az elsötétítés azoknak az áruló fényeknek a megszüntetése, eltüntetése, amelyek akár közvetlenül a fényforrások, akár az általuk megvilágított tér, felület fényhatása következtében a levegőből látható.

Megvalósítása technikai és intézkedési rendszerek működtetésével, amellyel a mesterséges világítás fénykibocsátása minimális szintre csökkenthető, illetve megszüntethető.

A közlekedés, a termelés és a mindennapi élet lehetőleg zavartalan fenntartása miatt Magyarországon az elsötétítést két fokozatban tudják végrehajtani.

Első lépés: Az elsötétítési kötelezettség életbelépésekor **csökkentett világítást** (részleges elsötétítést) kell végrehajtani, míg a teljes elsötétítést a légi riadó jelének elhangzása után.

A termelőüzemek, intézmények külső megvilágítása tekintetében nincs különbség a teljes elsötétítés és a csökkentett világítás között.

A csökkentett világítás elrendelésétől a megszüntetésig mindennemű szabadba bocsátott fényt meg kell szüntetni, kivéve a közlekedést, irányító fényeket, a csökkentett közvilágítást. A köz- és magánterületek, ipari létesítmények stb. összes nyílászáró szerkezetét úgy kell elfüggönyözni, illetve a belső fényforrásokat ernyőzni, hogy belőlük ne szűrődhessenek ki közvetlenül érzékelhető fények a szabadba. A járművek csak csökkentett világítással közlekedhetnek.

Második lépés: Teljes elsötétítéskor az összes külső fényforrást, csökkentett fényt – kivéve a polgári védelmi intézményeket – központilag kikapcsolva szűntetik meg. A közlekedést – kivéve a mentő-, mentesítő munkákat végrehajtó polgári védelmi, közvetlenül életmentő, illetve rendőrségi, katonai járműveket – azonnal beszüntetik.

Fényálcázás:

Olyan védekezési rendszerek összessége, amelyek alkalmasak a látható és az infraszugarak fényhatásainak csökkentésére.

A fényálcázás feladatai közé tartozik, hogy olyan esetekben, amikor a fényforrást nem lehet megszüntetni, pl. kohók, olajkutak esetén, megtévesztő fényforrásokat kell létrehozni. Ez az éjszakai bombázások során megnehezíti a pontos célzást.

A rakétafegyverek megjelenése és elterjedése, illetve a korszerű éjjellátó, lézer készülékek miatt a fényálcázás jelentősége csökkent.

2.10.6. A létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme

Az anyagi javak védelme:

A létfenntartáshoz szükséges élelmiszer és ivóvízkészletek, az állatállomány, takarmány- és vetőmagkészletek, termékek, növényzet, továbbá a gyógy- és kötszerek, egészségügyi felszerelések, gépek, eszközök, ivóvíz készletek a termelési és szolgáltatási, közüzemi megelőző műszaki, valamint radiológiai, biológiai és vegyi védelmének előkészítése és megvalósítása.

Példa egy ágazat feladatára:

A Pvtv. rendelkezése alapján a Földművelésügyi Miniszter 2/1988. (I. 22.) rendelete szabályoz, melynek értelmében: **Az anyagi javak RBV védelme kiterjed a mezőgazdasági, az élelmiszeripar, a vadgazdálkodás és halászat, az erdőgazdálkodás az elsődleges faipari termelés, az ezekhez kapcsolódó szolgáltatás, kutatás és fejlesztés, a mezőgazdasági termékforgalom, az agrár- környezetgazdálkodás, a növényegészségügy, az állategészségügy és az élelmiszer ellenőrzés területére és résztvevőire.**

A szabályozás célja:

Az élelmiszer, a mezőgazdasági termények, a takarmánykészletek, az állatállomány, a vadállomány, a faállomány, a szaporítóanyagok, ágazati termelőeszközök termelése,

előállítás, tárolás, csomagolás, szállítás, elosztás és mentése feladataira, továbbá arra, hogy a termőtalaj védelme megfelelő módon és körülmények között valósuljon meg. Az anyagi javak RBV ellenőrzési feladatait a megyei (fővárosi) Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomások (ÁÉA), a Növény-egészségügyi és Talajvédelmi Állomások (NTÁ), továbbá egyéb bevont és hatósági jogkörrel ellátott kutatólaboratóriumok, intézetek, kutatóintézetek gyakorolják. Az ÁÉA és NTÁ hatósági közreműködése során polgári védelmi feladatokat is ellátnak.

Az anyagi javak felhasználását, forgalomba hozatalát megelőzően a hatósági minőségellenőrzést végző szervezeteknek az RBV anyagokra folyamatosan monitoring vizsgálatot, a minősített időszakban pedig tételes vizsgálatot kell végeznie. Engedélyt csak a fogyasztásra alkalmas minősítés után szabad kiadnia.

Az anyagi javak RBV anyagokkal történő szennyeződése, fertőződése esetén intézkedni kell a szennyező anyagok eltávolítására, ha lehetséges RBV mentesítésére. Amennyiben a szennyezett élelmiszerek nem mentesíthetők, intézkedni kell azok megsemmisítésére.

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Miniszter átmeneti időre, az ország egészére, vagy egyes területeire általános vadászati, halászati, legeltetési tilalmat vezethet be, továbbá megtilthatja az erdei gyümölcsök, gombák és gyógynövények gyűjtését, és felhasználását.

A polgári védelmi feladatok végrehajtása érdekében az FVM:

- meghatározza a települések polgári védelmi sorolásához igazodó polgári védelmi tervek készítésének követelményeit, az anyagi javak termelésében, feldolgozásában érintett gazdálkodó szervezetek részére,
- összehangolja a polgári védelmi kutatás és műszaki fejlesztés ágazati feladatait,
- a önkormányzati miniszter által meghatározott követelmények szerint.

2.10.7. A kárterület felderítése, a mentés, az elsősegélynyújtás, mentési és fertőtlenítési, illetőleg az ezzel összefüggő ideiglenes helyreállítási intézkedések folyamata

A kárterület felderítése:

Elengedhetetlen az adatszerzés a kárelhárítást irányító – bármely szintű – elöljáró számára, a helyzetet, a feladat tisztázásához, a kárelhárításra vonatkozó elhatározásához és a mentő-, mentesítő- és halaszthatatlan helyreállító munkák vezetéséhez, végzéséhez a fegyveres összeütközés, illetve természeti vagy ipari katasztrófát követően kialakult kárterületekről (kárhelyről). A kárterület felderítése felosztható általános és szakfelderítésre. Az általános felderítés célja a kárhelyre vonatkozó általános, alapvető adatok összegyűjtése. A szakfelderítés a mentő-, mentesítő- és halaszthatatlan helyreállító munkák sikerét befolyásoló fontos szakadatok beszerzése céljából végrehajtott felderítés.

Megkülönböztetünk: műszaki, RBV, egészségügyi, tűzvédelmi, ellátás növényvédelmi szakfelderítést.

A felderítés adatainak értékelése:

- összesíteni és értékelni kell a kárterület általános helyzetét,
- meg kell állapítani a terep és az utak járhatóságát, romboltsági fokát, a munkagépek és a szállítóeszközök számára,
- óvóhelyek állapotát és a szabadban lévő védtelenek helyzetét,
- a közművek helyzetét és a kialakult rombolódások, sérülések következményeit, az így kialakult másodlagos károk, veszélyhelyzetek jellegét és terjedelmét,

- az RBV harcanyagok által szennyezett, fertőzött terepszakaszokat, körzeteket,
- meghatározni a mentési, mentesítési feladatok végrehajtásához szükséges intézmények, szükséglétesítmények helyét,
- az időjárás helyzetét.

A felderítés adatainak osztályozása:

Osztályozni kell az adatokat jellegük és sürgősségük szerint. Ki kell választani azokat az adatokat, amelyek azonnali intézkedést követelnek, és amelyek hatására az elvégzendő feladatok végrehajtására hatást gyakorol.

A felderítési adatokat tartalmuk szerint meg kell vizsgálni.

Általános vagy részadat-e vagy kiegészítő értesüléseket szolgáltat. A felderítési adatokat értékelni, és azokból következtetéseket kell levonni, egyben meg kell határozni azokat az adatokat, amelyek ellenőrzésre szorulnak.

A mentés:

Minősített időszakban, valamint az Alkotmány 19/E. §-ban foglalt, továbbá a Pvtv-ben meghatározott minősített időszaknak nem minősülő veszélyhelyzetben a személyek és a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak, valamint a kulturális és más jelentős értékek védelmére irányuló intézkedés és feladatrendszerben végzett polgári védelmi tevékenység.

a) Halaszthatatlanul elvégzendő munkák

Halaszthatatlan munkákhoz tartoznak, amelyek az épületekben tartózkodó, vagy eltorlaszolt óvóhelyeken, megerősített pincékben rekedt emberek közvetlen mentésével, továbbá a sérült lakosság részére történő segélynyújtással és a kárterületről való eltávolításával kapcsolatosak. Ide tartoznak továbbá a tüzek oltásával, a közműhálózatban keletkezett sérülések megszüntetésével kapcsolatos munkák, mivel ezek akadályozzák a mentési munkák végrehajtását, vagy tovább növelik a kialakult károkat.

b) Másodsorban elvégzendő munkák:

A sérültek ellátása, a hajléktalan lakosság elhelyezése, a sérültek és kimenekítettek élelmiszerekkel, ruházattal és egyéb tárgyakkal való szükségesszerű ellátása, ideiglenes helyreállítási munkák végrehajtása, a közműhálózat azon részeinek helyreállítása, amelyek a település működéséhez szükségesek, az egészségügyi ellátás megszervezése, a normális élettevékenység beindítása.

A mentésben közreműködő szervek, szervezetek:

A mentésben közreműködőként részt vesznek a főhivatású mentőerők, a közigazgatási szervek, az egészségügyi szervek, a rendvédelmi szervek, a társadalmi szervezetek és egyesületek, továbbá a fegyveres erők.

- A mentésben közreműködő szervek, a társadalmi szervezetek kivételével, a számukra meghatározott feladatot saját szervezeti alárendeltségükben, egymással együttműködve látják el. – A társadalmi szervezetek és egyesületek a mentés irányításáért felelős személy hozzájárulásával, az adott mentési feladat felkészítéséért felelős szerv vezetőjének irányításával vehetnek részt a mentési munkálatokban.
- Nemzetközi szerződés alapján más országok polgári védelmi szervezete közreműködhet a mentési feladatok végrehajtásában (196/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet).

Míg sok más esetben a lakosság számára a polgári védelem jelenthetné az egyetlen eszközt, mely egy rendkívüli helyzetben a lakosság megóvása érdekében a hatóságok rendelkezésére

áll, addig a műszaki mentés, közmű-helyreállítás és segítségnyújtás szempontjából a polgári védelem csak az egyik olyan szervezet a sok közül, amely a veszélyhelyzetben közreműködhet.

A polgári védelem végzi a mentésből rá háruló feladatokat, de nem helyettesítheti a többi mentéssel foglalkozó szervezet tevékenységét. A polgári védelem legfontosabb partnerei ezen a területen katasztrófák következményeinek felszámolása folyamán – a hivatásos és önkéntes tűzoltóságok, a technikai mentőszolgálatok, közmű-helyreállítási szervek, a Magyar Honvédség – elsősorban műszaki – alakulatai.

Háború esetén, amikor a műszaki munkák nagy tömegben jelentkeznek, a feladatok végzésének döntő hányada a polgári védelem műszaki-mentő, illetve közmű-helyreállító szakalegységeire hárul. Alapvető kérdés az, hogy az óvóhelyen rekedt, romok által betemetett személyek részére létfontosságú friss levegő betáplálása 4-6 órán belül biztosítva legyen. Ezt követően kezdődhet meg a mentés érdemi része.

Műszaki munkák:

A műszaki-mentő alegységek legfontosabb feladata az emberek mentése. Ahhoz, hogy ezt a feladatot teljesíteni tudják, egy sor műszaki munkát kell elvégezni, hogy egyáltalán a mentés biztonságosabb és gyorsabb legyen.

a) Romok eltakarítása, átjárók létesítése

b) Beomlással fenyegető sérült épületszerkezet megerősítése:

c) Bontás:

d) Döntés:

Mentési formák:

a) Önmentés

b) Életmentés óvóhelyről

c) Életmentés romok alól

d) Életmentés a félig lerombolt épületek felső szintjéről

Elsősegélynyújtás:

Az elsősegély azonnali segítségnyújtás vagy beavatkozás, amelyet a sérült kap valamely sérülésére vagy hirtelen egészségkárosodása miatt a mentők, orvos vagy más személy megérkezése előtt. Katasztrófák bekövetkezésekor – tömeges sérülés esetén – a lakosság egészségügyi ellátása minden helyzetben – átfogóan és a lehetőségek függvényében – az állami, a honvédségi, a magán egészségügyi szervek feladata. A helyi egészségügyi intézményektől függetlenül felállíthatók táborig kórházak, szükségkórházak vagy katasztrófakórházak is

Az egészségügyi feladatok a következőképpen csoportosíthatók:

- a katasztrófák, vagy támadófegyverek hatásai miatt sérülést szenvedett lakosság egészségügyi ellátása,
- az életmentő és kárelhárító munkában résztvevő polgári védelmi szervezetek személyi állományának egészségügyi biztosítása,
- humán és más (állati vagy növényi) járványos megbetegedésekkel kapcsolatos feladatok. Alakosság és a polgári védelmi szervezetek személyi állományának egészségügyi ellátását – mind a katasztrófák, mind a fegyveres összeütközések esetén – alapvetően az Egészségügyi Minisztérium szervei polgári védelmi feladatként végzik el.

Ennek során a következő feladatokat oldják meg:

- a sérültek (sebesültek, mérgezetek stb.) kárhelyen való felkutatása,
- a sérültek szállítása (az ellátás módszereitől függően) a sebesült gyűjtőhelyre, orvosi segélyhelyre vagy kórházba,
- a sérültek elsősegélyben való részesítése,
- a sérültek kórházi ellátása.

A sérültek egészségügyi ellátását a kárhelyen a kárhely parancsnok alárendeltségében az egészségügyi kárhely parancsnok irányítja. Amennyiben az egészségügyi szervek lehetőségeit meghaladó az ellátásban felmerülő igény, akkor szükség van a polgári védelmi szervezetekkel történő megerősítésükre. A polgári védelmi elsősegélynyújtó szervezetek a sérültek felkutatásában, laikus elsősegélynyújtásban és a sérültek szállításában működhetnek közre. Fegyveres összeütközések esetén az egészségügyi szervek igénylik az orvosi segélyhelyek, szükségkórházak kiegészítését nem képzett személyi állománnyal is.

A humán és más (állati vagy növényi) járványos megbetegedésekkel kapcsolatban a polgári védelmi szerveknek a fent leírtakhoz hasonló feladata van. A járványok leküzdése az erre hivatott állami szervek feladata. Amennyiben ez a feladat meghaladja lehetőségeiket, akkor igénybe vehetik az erre a célra létrehozott polgári védelmi szervezeteket, amelyek segítenek a hatósági feladatok végrehajtásában (szállítás, rakodás, dögtemetés, karantén rendszabályok fenntartásában való közreműködés stb.).

Ha a fertőtlenítés feladatai meghaladják, az erre kijelölt szervek kapacitását, úgy az RBV mentesítő szakalegységek is alkalmazhatók a fertőtlenítésben. A polgári védelmi szervek feladata az, hogy a veszélyeztetettség mértékétől függően alakítsák meg, készítsék fel és alkalmazzák az állat- és növényvédelmi, a közegészségügyi és járványügyi, valamint az RBV mentesítést végrehajtó szervezeteket.

A mentesítés és fertőtlenítés

Mentesítés: A sugárzó, mérgező, vagy fertőző anyagok hatástalanítása, illetve eltávolítása, személyekről, terepről, technikai eszközökről és egyéb anyagokról, fizikai vagy kémiai módszerekkel.

Fertőtlenítés: dezinfekció: Fertőző mikroorganizmusok elpusztítása, vagy toxinjainak hatástalanítása fizikai, kémiai és biológiai eljárásokkal. A 196/1996. (XII. 22.) sz. Korm. rendelet ezzel kapcsolatban a következőket határozza meg: „Az ipari, kereskedelmi és idegenforgalmi miniszter megállapítja és érvényesíti a kereskedelmi forgalomban lévő élelmiszerek megelőző RBV védelmére vonatkozó hatósági előírásokat felkészíti az RBV ellenőrzésére alkalmas szervezeteket és szükség esetén gondoskodik azok működtetéséről.” (E feladat jelenleg a Gazdasági Minisztériumra hárul.). A szennyezett, fertőzött területek, a lakosság és az anyagi javak, a ruházat és a gépjárművek mentesítésére (fertőtlenítésére) a polgári védelem szervezetében, állat- és növényvédelmi, közegészségügyi és járványügyi, valamint RBV szakalegységek kerültek megalakításra, melyekhez kötött (stacionális) mentesítő állomások és mozgó mentesítő készülékek tartoznak. A helyhez kötött mentesítő állomások köztisztasági és üzemi fürdők, mosodák, gépjárműmosók, szervizállomások bázisán kerülnek megszervezésre. A mozgó mentesítő eszközöket, készleteket – korlátozott számban – elsősorban a mentő erők és a kimenekített lakosság mentése (fertőtlenítése) érdekében alkalmazzák. Mentesítő anyagként felhasználhatók az ipari és kereskedelmi forgalomban található mosó-, mosogató- és fertőtlenítőszer, készletek.

A mentesítés teljessége szerint:

Részleges mentesítés:

Ekkor az a cél, hogy a szennyező anyagok nagy részét a mentesítendő objektumokról (egyéni védőeszközökről, technikai eszközről, felszerelésről, gépjárműről stb.) sürgősen eltávolítsuk, elsősorban azon helyekről, ahol használat közben megérinthetnénk. A mérgező anyagot, ezáltal nem hordják szét, és a teljes objektumot nem terhelik túlságosan.

Teljes mentesítés:

Ennek során olyan mértékben kell végrehajtani a mérgező anyagok mentesítését, hogy azok a későbbiek során már semmiféle veszélyt ne jelentsenek. Teljes mentesítés elsősorban speciálisan kialakított mentesítő állomásokon érhető el.

A mentesítés tárgya szerint:

Személy mentesítés: gyakorlatilag egy tisztasági fürdést jelent, amely során eltávolíthatóak a testfelületre tapadó sugárzó anyagok, illetve megszüntethetők a védőeszközök tartós viselése kapcsán felmerülő gondok. Felszerelés, ruházat, védőeszközök stb.

Tárgyak mentesítése: a poreltávolítást, vegyszeres vagy vizes lemosást, a nedves kezelést követő szárítást foglalja magába.

Gépjárművek, technikai eszközök mentesítése: a gépjármű alvázának, felépítményének (karosszériájának) a tisztavizes, ezt követő vegyszeres, majd ismét tisztavizes lemosását jelent.

Útvonal mentesítés: a szilárdburkolatú utak felületének vegyszeres vagy tisztavizes lemosását jelenti. Földutak esetén a mentesítés történhet a felső réteg eltávolításával is. Útvonalaknak az illékony, illetve a nem hőálló mérgező anyagtól való megszabadítását jelentheti a felület lánggal való kezelése. A legnagyobb teljesítményt a hőlégsugaras mentesítéssel lehet elérni.

Épületek felületeinek és padlózatának a mentesítése: Ez is tisztítás vagy vegyszeres lemosást jelent, amely során le kell mosni a mérgező vagy sugárzó anyagokat az adott felületről. Lakásunk mentesítésénél nagyobb mennyiségű tisztítószert (hypo, clorox, stb.) alkalmazzunk, majd bő folyadékos felmosással, ajtók, ablakok, bútorok lemosásával védekezzünk. FONTOS! A mentesítés (fertőtlenítés) során nagy mennyiségű, RBV szennyezettséget tartalmazó szennyvíz, és egyéb szennyezett segédanyag keletkezik, amelyek biztonságos kezeléséről (ártalmatlanítás, megsemmisítés) gondoskodni kell.

Ideiglenes helyreállítás:

Utak helyreállítása

Az útvonalak fel vannak tüntetve a város térképén és ezeket az útvonalakat jelöljük ki a mentő alakulatok felvonulására, a sebesültek szállítására és a hajléktalanul maradt lakosság kimenekítésére. Legelső feladat ezen útvonalak átvizsgálása és a részben romosodott útvonalaknak legalább egyirányú forgalom részére (3-3,5 m) szélességben való járhatóvá tétele. Valószínűleg az előre kijelölt útvonalak nem biztosítanak lehetőséget az összes rendelkezésre álló erő felvonulásra, a sebesült és hajléktalanná vált lakosság kiszállítására. Járhatóvá kell tenni, tehát a további romosodott utakat, utcákat is. Ezt történhet: bulldózerrel, vagy toló-lemezzel felszerelt lánctalpas eszközzel. A helyi körülményektől függően megkerülő útvonalat kell biztosítani a járható utak igénybevételével.

Hídhelyreállítás:

Árvíz, földrengés, illetve légitámadás következtében más létesítményekkel együtt a hidak is megsérülhetnek. A hidak különleges (keskeny, hosszú) alakjánál fogva általában ritkábban sérülnek meg. Hidrológiai veszélyhelyzetben (árvíz), de földrengés esetén is általában a hidak támpontrendszerének (pillér, parti lánckamra, hídfő) statikai elmozdulása okozhatja a híd romosodását.

Közművek helyreállítása:

a) Vízellátó műtárgyak

A vízellátó műtárgyak és berendezések, geológiai, vagy támadófegyverek által kiváltott földmozgások következtében különböző sérüléseket szenvedhetnek. A föld feletti létesítmények, épületek, vízkivételi- és víztisztító művek a gép- és trafóházak, szivattyú-berendezések, végül a víztornyok a környezetükben bekövetkezett robbanások hatására teljesen tönkremehetnek már 0,3-0,7 bal. Túlnyomás hatására.

A vízömlés megszüntetése a rombolódott szakaszt közrefogó tolózárok és a két tolózár közötti szakaszcsontról elágazó összes vezetékek tolózárainak elzárásával történhet. A nagy tolózárok zárása jó esetben is egy-másfél órát vesz igénybe. Súlyos következményekkel járhat a kisebb átmérőjű vezetékek törése, vagy a házak bekötővezetékeinek sérülése is, ha a kiömlő víz az alagsori helyiségek felé áramlik. Ilyen esetben első teendő az ott tartózkodók kimentése, vagy a kiömlő víz elterelése más irányba és a sérülést közrefogó szakaszok lezárása. Az ideiglenes helyreállításig, a rombolt területén lévő lakosság vízellátásáról a legközelebbi ép vezetékek tűzcsapjára szerelt állványcsövekkel gondoskodjunk. Abban az esetben, ha nagy terület rombolódott, a legszükségesebb vízellátásról lajtkocsikban szállított vízzel kell gondoskodni. Szükség esetén a tej- és sörszállító kocsikat is igénybe kell venni. Ha csak korlátozott mennyiségű ivóvíz ellátás biztosítható, akkor a tejüzemek zacskó, illetve doboztöltő kapacitásait igénybevéve csomagolt vízzel történhet az ellátás.

b) Csatornahálózat

A csatornakár akkor a legsúlyosabb, ha a közcsonna semmisül meg. A szennyvíz lefolyása lehetetlenné válik. A házak csatornáiban visszaduzzad és a házak pincéit, alagsorát elönti a szennyvíz. Ha az úttest alatt rombolódik össze a szennyvízcsatorna, annak helyreállítását komplikálja az, hogy általában víz- és gázcsőtörés is bekövetkezik. Az üregek, gödrök megtelnek felduzzadt szennyvízzel, illetőleg az eltörött vízcsőből kiömlő vízvezetéki vízzel. A levegőt a szennyvízből felszabaduló gáz szennyezi. A gáz behúzódik a csatornák szelvényeibe is, ezért a csatornába ilyen esetben, de általában máskor sem ajánlatos felderítés vagy munkavégzés céljából lemenni. Ezért a felduzzasztott csatornaszakasz legközelebbi aknájához szennyvízszivattyút kell telepíteni, és a szennyvizet áttemelni a megrongált csatornaszakasz után következő első aknájába, vagy víznyelőbe. A sérült csatornából kiömlő szennyvíz által szennyezett területet – annak levezetése után – azonnal fertőtleníteni kell.

c) Gázhálózat

A földmozgások következtében megrongált falfelületek elmozdulása az üzemi épületek, lakások belső csővezetékeit is megmozgatja és így fennáll a gázömlés veszélye. A szivárgó gázzal feltöltődnek a lakóhelyiségek, ami mérgezéshez, illetve begyulladás esetén másodlagos romboláshoz (robbanáshoz) vezethet. Sérült lakóépületek esetén az épület egész vezetékrendszerét gázmentesíteni kell, illetve a belső helyiséget alaposan át kell szellőztetni. A sérült gázvezeték-szakasz helyreállításának műveleti sorrendje:

- csak speciálisan képzett szakemberek végezhetik,
- a felderített ömlés tolózárral történő kétoldali elhatárolása,
- a sérült szakasz nyomvonala fölötti törmelék eltávolítása,

- ha a kárterület szilárd burkolatú, annak felbontása,
- a földtakarás eltávolítása és a munkások kiképzése,
- a sérült, cserére kerülő szakasz két végén a gázmentesítéshez szükség gumiballonok (hólyag) behelyezéséhez nyílás készítése kézi erővel,
- a ballonok behelyezése a csőfenék előzetes tisztítása után,
- csőszterga felszerelése, beállítása, a cső átvágása,
- a sérült darab kiemelése,
- új csőszakasz méretre vágása,
- áttoló idom leeresztése, beállítása, áttoló idom végleges elhelyezése,
- toktömítések elkészítése,
- záró-hólyagok eltávolítása, hólyaglyukak lezárása.

d) Távfűtés

A távfűtés lényege az, hogy a központilag termelt hőenergiát túlnyomásos forró víz, vagy gőz formájában csővezetéseken szállítva máshol használják fel fűtési, használati, melegvíz-készlet stb. célra. A távfűtés hőhordozó közege a legtöbb esetben, 110 °C fölötti gőz vagy forró víz, esetleg 110 °C alatti gőz vagy meleg víz. A gázfűtéseket főleg ipari és közületi vonatkozásban használják szociális ellátásokhoz, technológiai célra stb. A távfűtőrendszerek sérülése esetén – mely a víz-, gázrendszerekkel analóg módon következhet be – a nagy nyomással kiáramló, igen magas hőmérsékletű víz, vagy gőz jelenti a veszélyt, mely súlyos égési sérüléseket okozhat.

2.10.8. A halálos áldozatokkal kapcsolatos intézkedések

A háborús események nagy kiterjedésű civilizációs, és pusztító természeti katasztrófák tapasztalatai miatt a következő részfeladatokat foglalja magába:

- a halottak (emberi tetemek, maradványok) felkutatása,
- összegyűjtése, szállítása,
- az elhalálozottak lehetőség szerinti azonosítása, nyilvántartásba vétele, halotti anyakönyvezése, a hozzátartozók és illetékesek tájékoztatása,
- temetés, hamvasztás, (esetleg szükség körülmények között),
- a terület, épületek, járművek, eszközök megtisztítása, fertőtlenítése,
- közegészségügyi korlátozó rendszabályok (ha szükségesek) bevezetése.

Az állati tetemek esetében az eljárás egyszerűbb. Gyakorlatilag felkutatásra, megsemmisítésre és megtisztításra, fertőtlenítésre, mentesítésre korlátozódik. A feladatok áttekintése bizonyítja, hogy a polgári védelem egyedül nem képes az összes munkát elvégezni. Szükséges, hogy az illetékes védelmi bizottságok, polgármesterek döntése, utasítása alapján megfelelő szakembereket is bevonjanak a munkába.

Ezek a következők lehetnek: önkormányzati tisztviselők (anyakönyvi, népesség nyilvántartási szakemberek stb., jegyzőkönyvvezetők) rendőrök, orvosok (egészségügyi szakemberek), ÁNTSZ, állat-egészségügyiek (csak ha szükséges), temetkezési vállalkozók és egyéb, a helyzet függvényében szükséges szakemberek. Célszerű a munkába egyházi embereket (lelkészeket) is bevonni. A munka tervezése, irányítása és egyes részfeladatok végrehajtása (pl.: felkutatás, megjelölés, gyűjtőhelyre szállítás stb.) polgári védelmi feladat.

Az azonosításról nyilvántartást, vagy jegyzőkönyvet kell felfektetni, amely tartalmazza a halott személyi adatait, a halál okát, a tetem föllelési helyét, körülményeit, hová viszik eltemetni (hamvasztani), amennyiben mód van rá, a sírhely számát is. Ha nincsenek pontos adatai, akkor az említett részletes orvosi leírást és tárgyjegyzéket, végül az azonosítók adatait.

Ez a munkafolyamat rendkívül fontos, mert a bizottság jegyzőkönyve szolgál az összes további anyagkönyvezési, nyilvántartási, jogi, örökösödési és más egyebek alapjául. A polgármesterek a feladatok végrehajtása után rendezik a dokumentációkat, értesítik, tájékoztatják az érintett szerveket (Anyakönyvi Hivatal, Állami Népegyenlőségnyilvántartás, Rendőrség, Hadkiegészítő Parancsnokság stb.) és a hozzátartozókat, majd a dokumentációkat végleges megőrzésre átadják az Önkormányzatnak. A polgári védelem feladata e mozzanattal befejeződik.

2.10.9. A kulturális javak védelme

Fegyveres összeütközések esetén a kulturális javak védelméről az e tárgyban Hágában 1954. május 14. napján kelt, az 1957. évi 14. sz. törvényerejű rendelettel kihirdetett Nemzetközi Egyezményben foglaltaknak megfelelően kell gondoskodni. Kulturális örökségünk kiemelkedő értékű javainak védelméről minősített időszakban elsősorban helyben, egyes esetekben központi befogadó helyeken, illetve a megyei (fővárosi) védelmi bizottság által kijelölt, megfelelő védelmet biztosító objektumokban kell gondoskodni. Az előző bekezdésben meghatározott javak védelmét, kimentését és ideiglenes biztonságba helyezését, a végrehajtást különleges szakmai előírások szerinti feltételeit katasztrófák időszakára is meg kell tervezni.

A kulturális javakat kezelő intézmények a munkahelyi polgári védelmi szervezetük keretében kulturális javakat mentő szakalegységet hoznak létre. A szakalegység felkészítéséről az intézmény vezetője gondoskodik. Lényeges, hogy a kulturális javak kimenekítése a megfelelő biztonsági intézkedésekkel (rendőri, illetve fegyveres kíséret, védőőrizet) biztosítva legyen.

2.10.10. A polgári védelem migrációs feladatai

A jelenleg hatályos Pvtv. a polgári védelmi feladatokról szóló része új feladatként határozta meg a közreműködést a menekültek elhelyezésével és ellátásával kapcsolatos feladatok végrehajtásában. A háború áldozatainak védelméről szóló genfi egyezmény felsorolja azokat az emberbaráti feladatokat, amelyek alapján a polgári védelem a migrációs veszélyhelyzetek kezelése során is sikerrel vonható be.

A magyar polgári védelem a délszláv polgárháborúk kapcsán kibontakozott menekülthullám keretében nyújtott hatékony segítséget az akkori Menekültügyi és Migrációs Hivatalnak állandó, illetve szükségtáborhelyek kialakításában, a szükségelhelyezés megszervezésében és a szükségellátás megvalósításában. Alaptevékenységének megfelelően jelentősebb szerepet kell ellátnia tömeges (több tízezres) menekülthullám problémáinak megoldásánál, amikor is a hagyományos közigazgatási, menekültügyi eszközökkel és módszerekkel a menekültek kezelése már lehetetlen. A nemzetközi tapasztalatok alapján előre ki kell választani azokat a tömeges elhelyezésre alkalmas lehetőleg lakott területen kívül eső helyeket, melyekben biztosíthatóak a minimális életfeltételek. Ezen táborok feltöltésére, berendezésére és életének megszerzésére csak nemzetközi tapasztalatok állnak rendelkezésre, melyek tanulmányozása alapján „borítékolva” a tevékenységet fel kell készülnie egy esetleges menekülthullám fogadására. Emellett a migrációs veszélyhelyzet körzetében élő, attól sújtott hazai lakosság életkörülményeinek normalizálásához, védelméhez is hozzá kell járulni.

2.10.11. A polgári védelem lehetséges feladatai a terrorelhárításban

A nemzetközi terrorizmus felerősödése, a Magyar Köztársaság veszélyeztetettségének növekedése fokozott feladatot jelent a terrorelhárítás megszervezése vonatkozásában. Ezen a területen a polgári védelemnek új feladatai jelennek meg, melyek egyébként szakmailag egybeesnek az ország veszélyeztetettségének a felmérésével. A polgári védelem a korábbi időszakban szervezetszerűen foglalkozott az ország veszélyeztetettségének felmérésén túl, működőképességi vizsgálatokkal, tekintettel arra, hogy a rendkívüli időszaki működőképesség biztosítása meghatározó tényező a lakosságvédelmi feladatok végrehajtása szempontjából.

A fentiek alapján a polgári védelem 1991-től folyamatosan bekapcsolódott és közreműködött a terrorellenes felkészülésben, felmérve a terrortámadások szempontjából számba jöhető objektumokat, és elemezve a várható hatásokat. Végül is a terrorelhárítás nem a polgári védelem feladata, viszont egy terrortámadás következtében kialakult kárterületen jelentős lakosságvédelmi feladatai lehetnek.

Végső soron a lakosság védelme, illetve a mentési munkálatok szempontjából nem meghatározó, hogy a terrorcselekmény, háborús támadás, vagy valamilyen katasztrófa következtében vált szükségessé.

Fogalmi meghatározások

A terror fogalma:

A terror: megkülönböztetés nélküli támadás: minden olyan erőszakos cselekmény vagy azzal való fenyegetés, amelynek az elsődleges célja, hogy rettegést keltsen a polgári lakosság körében.

(Hadtudományi Lexikon - Magyar Hadtudományi Társaság 1995)

A terror egészen az ellenfél fizikai megsemmisítéséig menő erőszak - államhatalmilag szervezett rémuralom; a rémület és megfélemlítés rendszere és légköre - erőszakos, kíméletlen módszer, eljárás, hatalmaskodás.

(Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára – Akadémia Kiadó Budapest 1999)

A terrorizmus fogalma:

A terrorizmus megfélemlítés, zsarolás, bosszúállás céljából elkövetett rémtettek sorozata – politikai okokból végrehajtott merényletek (emberrablás, robbantás, gyilkosság stb.) sorozata.

(Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára – Akadémia Kiadó Budapest 1999)

A terrorizmus szervezethez, szervezkedéshez (összeesküvéshez) vagy egy személyhez köthető, egy vagy több ember által politikai okból elkövetett erőszakos cselekmény, illetve ezzel történő fenyegetés, nyomásgyakorlás, zsarolás a hatalom megszerzésére, törvénytelen követelések teljesítése és / vagy félelem keltés, a társadalmi rend destabilizálása céljából.

(A terrorizmus történelmi dimenziói – Tarján G. Gábor – Belügyi Szemle 2002 6 – 7)

A terrorista fogalma:

A terrorista olyan személy, aki politikai célokból rémtetteket (gyilkosság, bombamerénylet stb.) követ el – erőszakoskodó, zsarnokoskodó a megfélemlítés eszközével élő személy a terrorizmus híve.

(Idegen Szavak és Kifejezések Kéziszótára – Akadémia Kiadó Budapest 1999)

A terrorista az a személy, aki mást személyes szabadságától megfoszt, vagy jelentős anyagi javakat kerít hatalmába és a személy szabadságát, illetve a javak sértetlenül hagyását vagy visszaadását állami szervhez vagy társadalmi szervezethez intézett követelés teljesítésétől teszi függővé.

(Hadtudományi Lexikon - Magyar Hadtudományi Társaság 1995)

A nemzeti biztonsági stratégiára épülve összehangoltan készülnek el azok az ágazati stratégiák, többek között katonai, nemzetbiztonsági, rendvédelmi, gazdasági-pénzügyi, humánerőforrás-fejlesztési, szociálpolitikai, informatikai és információvédelmi, katasztrófavédelmi és környezetbiztonsági területen, valamint a terrorizmus elleni küzdelem területén, amelyek az átfogóan értelmezett biztonság területén határozzák meg a teendőket.

Ez alapján: az Egyesült Államok ellen 2001. szeptember 11-én végrehajtott támadás egyértelműen jelezte, hogy a globális terrorizmus - logisztikai, pénzügyi és műveleti képességeinek jelentős növekedése révén - stratégiai fenyegetéssé vált az euró-atlanti térség biztonságára. A terroristatevékenység célja a demokratikus társadalmi és politikai intézmények megbontása, a társadalmak kormányokba vetett bizalmának megingatása. A terrorizmus destabilizáló hatást gyakorol a nemzetközi viszonyokra, a terrorcselekmények megszervezését és támogatását szolgáló tevékenységek (illegális fegyverkereskedelem, pénzmosás) aláássák az államok és a nemzetközi rendszer működését.

A terrorcselekmények hozzájárulhatnak más globális - politikai, gazdasági, kereskedelmi, migrációs és egészségügyi - válságok kialakulásához is.

Célok, feladatok:

A terrorizmus elleni védekezés csak a kétoldalú és regionális együttműködés erősítésével, a lehető legszélesebb nemzetközi összefogással, és a nemzetközi szervezetek összehangolt tevékenységével lehet sikeres.

A terrorizmus elleni küzdelem integrált megközelítést kíván meg, amely többek között magában foglalja a megelőzés és a beavatkozás eszközeit, a terrorizmus anyagi alapjainak ellehetetlenítésére irányuló közös nemzetközi erőfeszítéseket, a kritikus infrastruktúra védelmét. Az ENSZ fontos fórum ahhoz, hogy a nemzetközi közösség megállapodásra jusson a probléma kezelésének módjáról. Az Európai Unió keretein belül lehetőség van az EU belső biztonságát, illetve külkapcsolatait érintő közös cselekvési tervek és akciók kidolgozására. Amennyiben katonai fellépés válik szükségessé a terrorista veszély elhárítására, akkor a NATO képességei kerülnek középpontba. Magyarország célja, hogy e három szervezetben támogassa a nemzetközi erőfeszítéseket, amelyek végeredményben hazánk biztonságát is hivatottak szolgálni.

Magyarországnak részt kell vállalnia a terrorizmus kockázatainak közös elemzésére, értékelésre és kezelésére szolgáló euró-atlanti és más nemzetközi kezdeményezésekből. E tevékenységek összehangolása és a szükséges hazai feltételek megteremtése kormány szintű feladat. A magyar diplomáciának a terrorizmus elleni küzdelem nemzetközi koordinációjából, a nemzetbiztonsági szolgálatoknak és a rendvédelmi szerveknek pedig - más, törvényben meghatározott alaptevékenységeik mellett - az ilyen tevékenységre irányuló szándékok hatékony felderítésére és megelőzésére irányuló nemzetközi együttműködésből kell részt vállalniuk. A hatékony fellépés szükségessé teszi az érintett szervezetek megfelelő kiképzését és felszerelését, továbbá gyors és rugalmas alkalmazkodását.

Terrorcselekmények megelőzésének polgári védelmi feladatai:

- a, a megyei (fővárosi) és helyi „speciális lakosságvédelmi” terv alapján végrehajtja a terrorcselekmények megelőzésével kapcsolatos polgári védelmi feladatait.
- b, pontosítja és meghatározza a bekövetkezett terror-, illetve terrorizmussal kapcsolatos bűncselekmények esetén a beavatkozásra kijelölt polgári védelmi szervek és szervezetek tevékenységét,
- c, irányítja a kialakult válsághelyzetben a polgári védelmi szervek, szervezetek tevékenységét szorosan együttműködve a területi terrorelhárításra kijelölt szervekkel,
- d, folyamatosan gyűjti az információkat a kialakult helyzetről, és azokat haladéktalanul továbbítja az előljáró felé,
- e, az információk rendszeres gyűjtése, értékelése az adott területen lévő fokozottan veszélyeztetett objektumoknál és környezetéről, az esetleges terrorcselekmény végrehajtásakor várható, a lakosságot és anyagi javakat érintő hatásokról,
- f, az információk áramlásának folyamatos biztosítás a pv. vezető szervek és a közreműködők részére annak érdekében, hogy a szakszerű intézkedések kiadásra kerülhessenek,
- g, az együttműködés feladatainak végrehajtása a terrorelhárításban érintett szervekkel, a közös és kölcsönös intézkedések előzetes megtervezése érdekében,
- h, a lakosság felkészítése a potenciális veszélyeztetettségéből adódó magatartási szabályok végrehajtására,
- i, a terrorcselekmények felszámolásában résztvevő pv. szervek és szervezetek felkészítése a közreműködés során jelentkező feladatok végrehajtására,
- j, a pv. ez irányú adatbázisának folyamatos bővítése, karbantartása, számítógépes nyilvántartása,
- k, a megelőzés érdekében védelmi rendszabályok, biztonsági intézkedések meghozatala.

A megelőzés érdekében elrendelhető biztonsági intézkedések, védelmi rendszabályok:

- a, információvédelem a bekövetkezett eseményekről,
- b, az információ azonnali elemzése, ellenőrzése, továbbítása,
- c, nyilvánosság korlátozása, sajtókezelés,
- d, objektum és környezetének vizsgálata,
- e, operatív szakfelderítés,
- f, jelző, információs, együttműködési rendszereke kiépítése, készenlétbe helyezése, működtetése,
- g, technikai és riasztási eszközök felkészítése,
- h, lakosság differenciált, átgondolt tájékoztatása,
- i, tartalékok képzése (kommissiózás), készenlétbe helyezése,
- j, egyéni védőeszközök előkészítése és a kollektív védelem feltételeinek megteremtése,
- k, ABV védelem rendszabályainak bevezetése,
- l, kimenekítés /kitelepítés/, befogadás megtervezése,
- m, ellátás anyagi- technikai feltételeinek megtervezése, megszervezése.

Bekövetkezett terrorcselekmények felszámolásának polgári védelmi feladata:

- a, információ vétele, a szervek és szervezetek riasztásának végrehajtása,
- b, VOCS beérkezése, tájékoztatása, eligazítása, munkafeltételeinek biztosítása,
- c, információk tanulmányozása, kialakult helyzet értékelése, következtetések levonása, azonnal foganatosítandó rendszabályok, előzetes intézkedések bevezetése,
- d, a közreműködő pv. szervek, szervezetek „Magasabb Alkalmazási Készenlét”-be helyezése, eligazítása,
- e, intézkedés kiadása az alárendelt pv. szerveknek, szervezeteknek,

- f, az előzetes intézkedésben meghatározott lakosságvédelmi tevékenység folytatása a pv. szervezetekkel, szervezetekkel,
- g, a folyamatos együttműködés biztosítása, végrehajtása a terrorelhárításban résztvevő szervezetekkel,
- h, az anyagi-technikai ellátás biztosításának megszervezése és végrehajtása,
- i, a terrorcselekmények hatásai következményeinek felszámolásában való közreműködés, a speciális mentőszervezetek bevonásával,
- j, a következmények megszüntetése után az eredeti helyzetben (lakosság visszatelepítése, normál életfeltételek megteremtése, a pv. szervek, szervezetek állandó alkalmazási készenléti helyzetbe való visszahelyezése) visszaállítása,
- k, részvétel a kárfelmérések végrehajtásában, az anyagi-pénzügyi elszámolások végrehajtása,
- l, a végrehajtott feladatok értékelése, tapasztalatok levonása, azok beépítése a védelmi tervekbe.

2.10.12. A polgári védelmi szervezetek létrehozása

A polgári védelmi szervezetek megalakítása, alkalmazásának időszakai, szabályai

Jogszabályi háttér:

a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: Pvtv.) a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól szóló 55/1997. (X. 21.) BM rendelet (a továbbiakban: R.)

Polgári védelmi szervezet

A polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárokból létrehozott szervezet, amely a Ptv.-ben meghatározott polgári védelmi feladatokat lát el.

3 típusa van: területi, települési és munkahelyi.

Területi polgári védelmi szervezet

Annak a polgári védelmi feladatnak a végrehajtására kell létrehozni, amelyet a települési polgári védelmi szervezetek nem képesek ellátni. Felépítését, létszámát az OKF főigazgatója határozza meg a megyei katasztrófavédelmi igazgató javaslata alapján, a megyei közgyűlés elnökének (a fővárosban a főpolgármester) egyetértése mellett. Személyi állományát a területileg illetékes hadkiegészítő parancsnokságokkal történt előzetes egyeztetés alapján a megyei katasztrófavédelmi igazgató jelöli ki. A kötelezettség a lakcíme szerint illetékes polgármester, osztja be a polgári védelmi szervezetbe.

A települési polgári védelmi szervezet

Alkalmasnak kell lenniük a helyi veszélyeztető tényezők hatásainak csökkentésére és az elsődleges mentési feladatok elvégzésére. Községben, városban, megyei jogú városban, fővárosi kerületekben kell létrehozni. Létszámát és összetételét a település veszélyeztetettségének megfelelően a polgári védelmi kirendeltség javaslata alapján az illetékes polgármester állapítja meg és az állományt határozattal, osztja be.

Munkahelyi polgári védelmi szervezet

Hatósági határozattal kijelölt polgári szerv védekezési feladatainak ellátására kell létrehozni. Tagjait a polgári védelmi kötelezettség alatt álló alkalmazottak köréből a polgári szerv

vezetője jelöli ki. Létrehozására a gazdálkodó szervezet telephelye szerint illetékes polgári védelmi kirendeltség-vezető tesz javaslatot a polgármesternek.

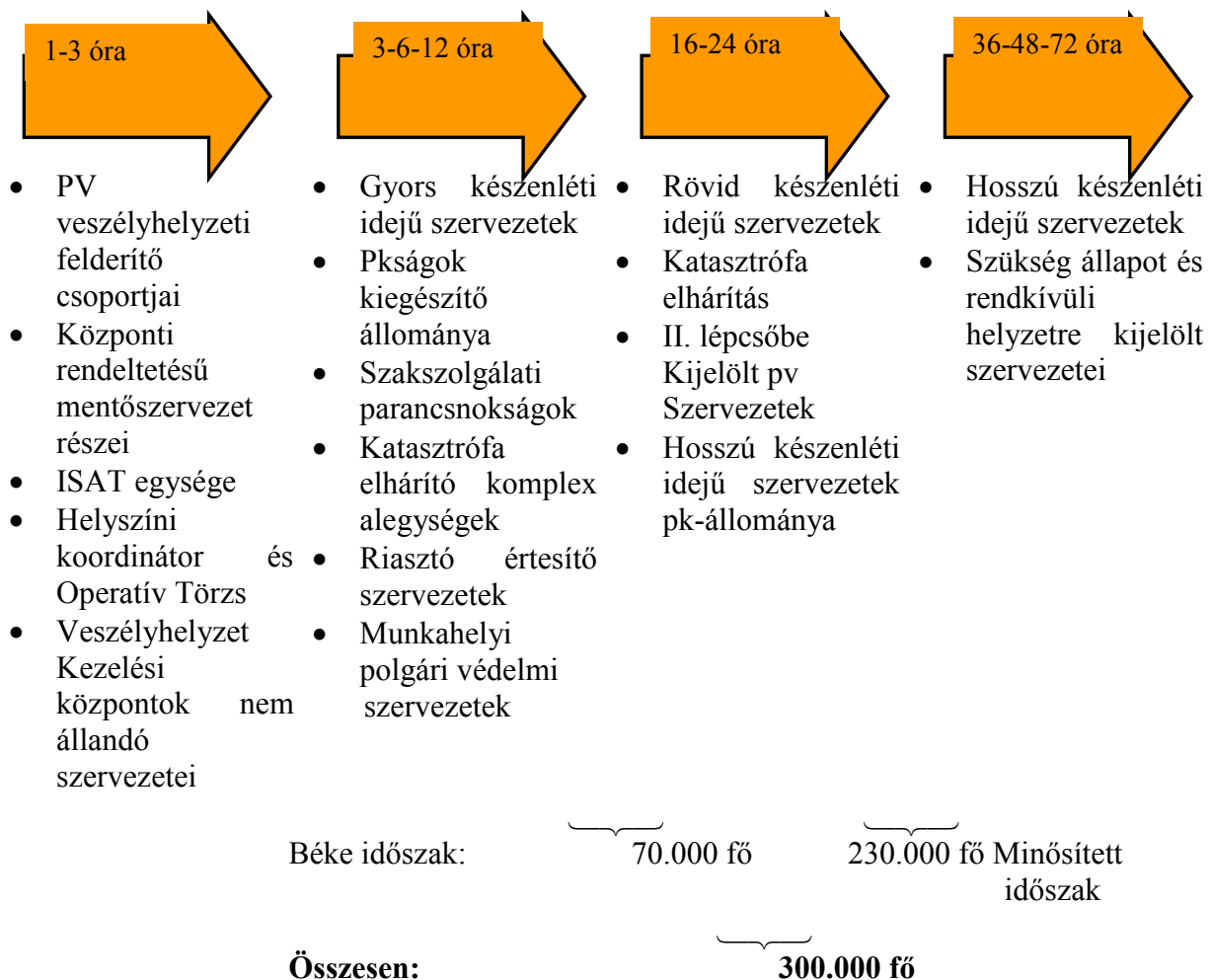
Alkalmazásának időszakai, szabályai:

Rendkívüli állapot, szükségállapot, valamint külső fegyveres csoportok váratlan támadása esetén a polgári védelmi szolgáltra kötelezettek időbeli korlátozás nélkül vehetőek igénybe. Veszélyhelyzetben vagy katasztrófa esetén, valamint katasztrófa megelőzése érdekében a polgári védelmi szervezetbe beosztottak részére ideiglenes polgári védelmi szolgálat rendelhető el. Ennek időtartam alkalmanként a 15 naptári napot nem haladhatja meg. Azonnali elrendelésére a Kormány, a önkormányzati miniszter, a megyei közgyűlés elnöke, valamint a polgármester jogosult.

A polgári védelmi szervezetek békeidőszaki alkalmazására akkor kerülhet sor, ha más szervek erői, eszközei nem elegendők a veszélyhelyzet leküzdéséhez, illetve ha alkalmazásuk a lakosság, valamint a létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme érdekében szükséges.

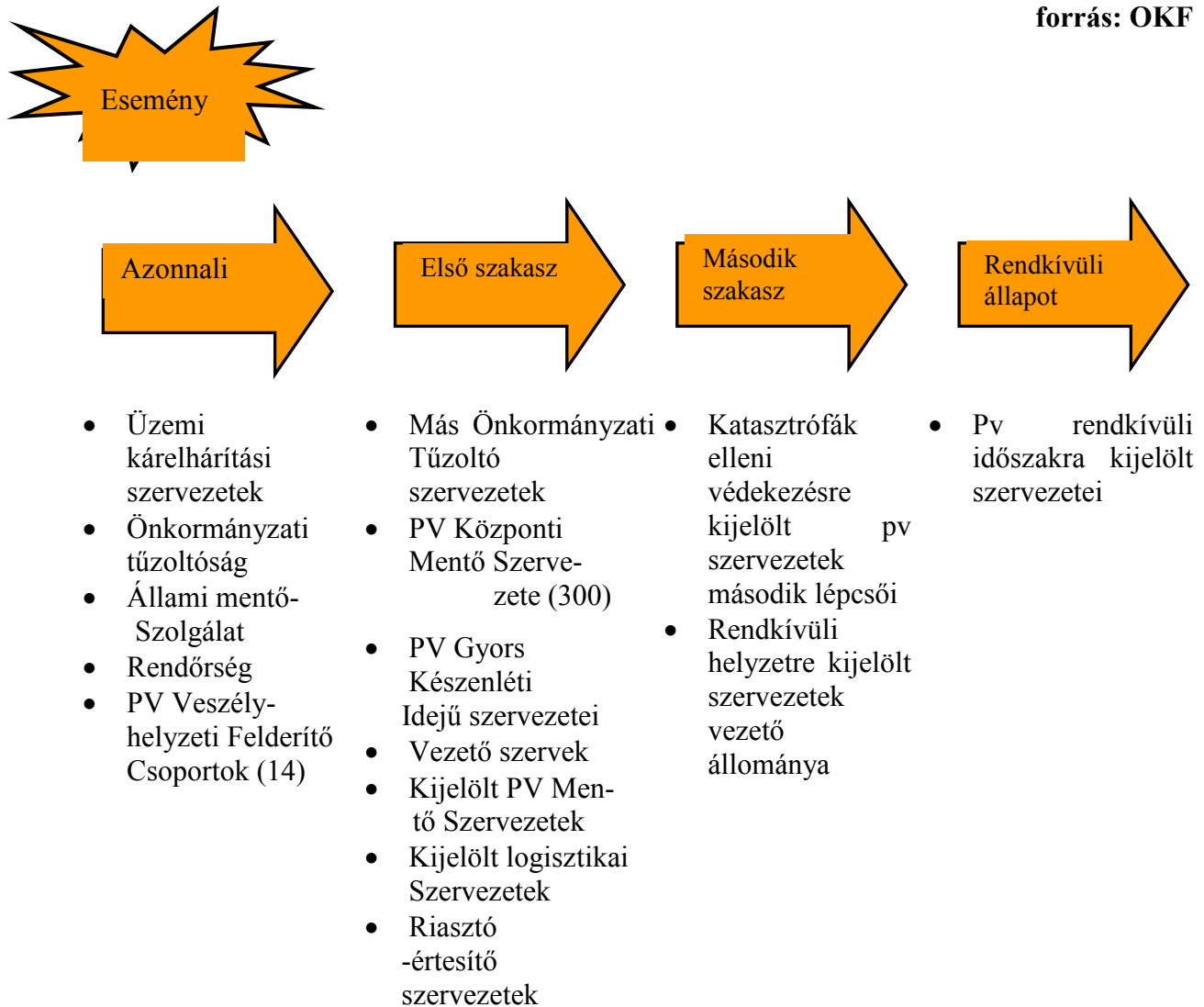
A polgári védelmi szervezetek alkalmazási készenlétének fokozatai és normaidői

forrás: OKF

A beavatkozás sorrendisége, és egymásra épültsége súlyos balesetek, katasztrófák esetén

forrás: OKF

2.11. Az ország védelmi rendszere

A Magyar Köztársaság védelmi rendszere a biztonság és védelempolitikai alapelvekben fogalmazódik meg. Az alapelvek, elemzik a kockázati tényezőket, a biztonságpolitika főbb célkitűzéseit, e célok megvalósításához szükséges nemzeti és nemzetközi együttműködési feladatokat.

A védelem rendszere az alapelvek megfogalmazása szerint:

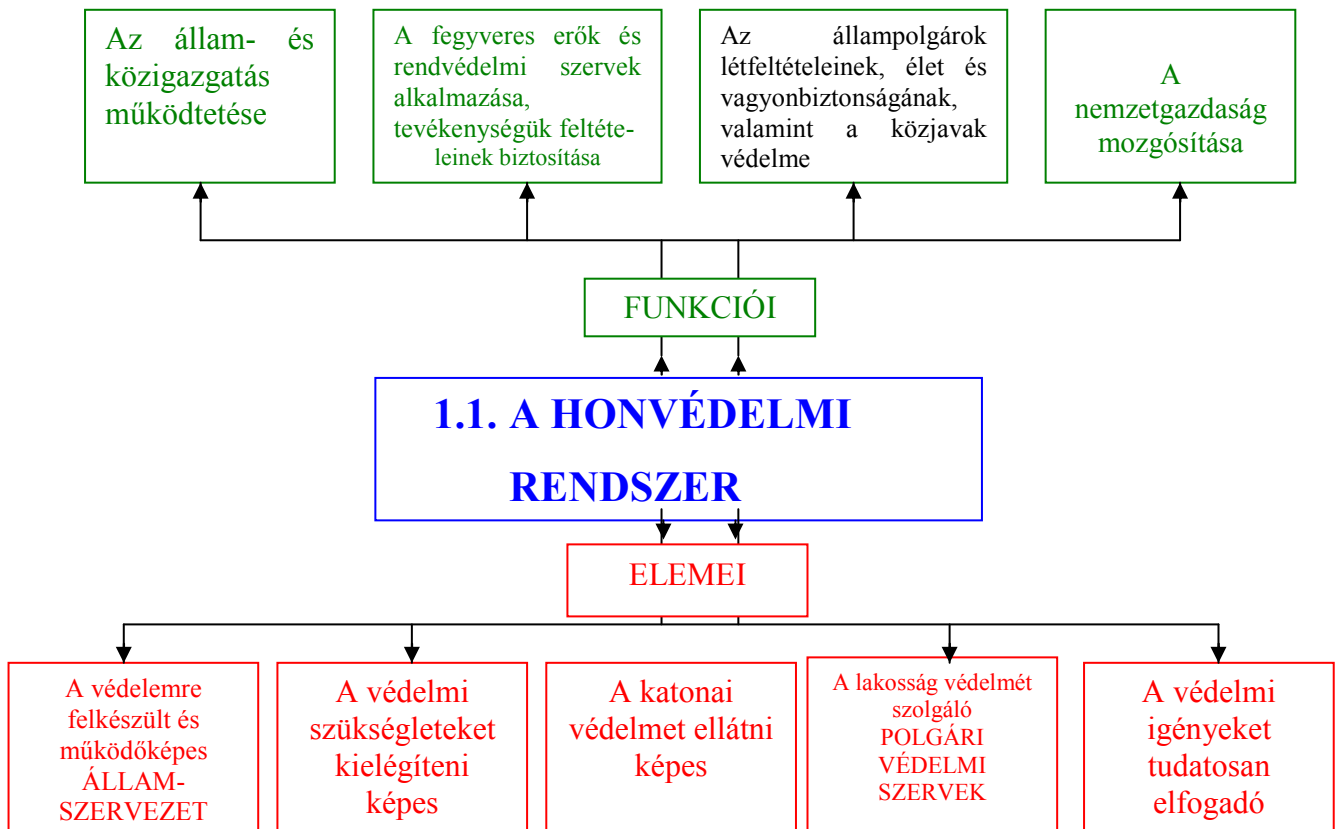
- a védelmi igényeket tudatosan elfogadó polgárok önbecsülésére és felelősségére,
- a fegyveres erők és a védelem anyagi szükségleteit kielégíteni képes gazdaságra,
- a védelemre felkészült államszervezetre,
- a védelem katonai feladatait ellátni képes fegyveres erőkre,
- a lakosság és az anyagi javak megóvását szolgáló polgári védelemre,
- a társadalom legszélesebb rétegeinek támogatására épül.

Mindezekhez a teljesség igényével megközelített komplex biztonság körében szerepeltetni szükséges a közbiztonság feladatait végrehajtó rendvédelmi és biztonsági szervek tevékenységét is.

Ennek megfelelően – veszélyeztető tényezőkből kiindulva – az egységes biztonsági rendszer a következőképpen írható le:

- a védelemre felkészült, működőképes államszervezet,
- a fegyveres erők és a lakosság igényeit kielégíteni képes gazdaság,
- a katonai védelmet ellátni képes fegyveres erők,
- a lakosság és anyagi javak megóvását szolgáló polgári védelem,
- az államszervezet, a gazdaság és a lakosság biztonságát szolgáló rendvédelem.

2.11.1. A honvédelmi rendszer elemei és funkciói

Az egységes védelmi rendszer elemei tehát a következők:

- kormányzati és önkormányzati szervek,
- a fegyveres erők,
- a polgári védelem,
- a közbiztonság szervei,
- a gazdaság szereplői.

A szervek és szervezetek az Alkotmányban, törvényekben és más jogszabályokban meghatározott feladatok szerint látják el tevékenységüket. Az ország védelmi rendszerének irányítási struktúrája az 1990. utáni években módosult, illetőleg az 1998. évi kormányváltást követően ismét változott, illetve további változások valószínűsíthetőek.

Amennyiben értékelni akarjuk a védelmi rendszer feladatait, azt a biztonsági kockázatokra és kihívásokra adandó "válaszban" érintett területeken kell megtenni, így a külpolitika, a katonai védelem, a polgári védelem, közbiztonság, a gazdaság védelmi és a kormányzás folyamatosságának biztosítása területén kell értékelni.

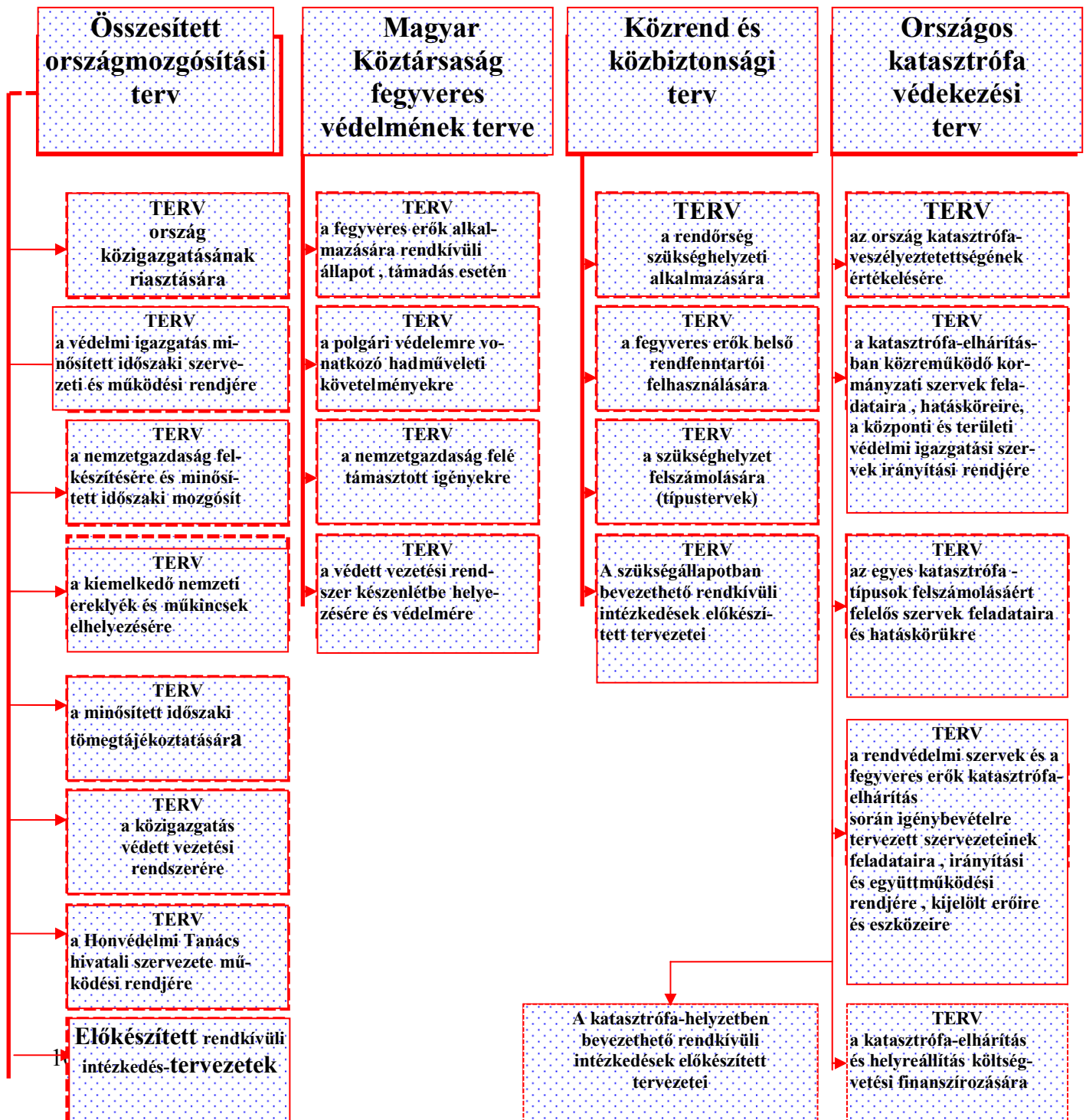
Ennek megfelelően a felkészítési feladatok a következők szerint alakulnak:

- a honvédelmi felkészítés,
- a gazdaság felkészítése,
- a polgári védelmi felkészítés,
- a közbiztonsági felkészítés.

A honvédelmi felkészítés és a gazdaság felkészítése lényegében a jelenlegi védelmi felkészítés országmozgósítás feladatrendszerével fedhető le. E feladatokat a védelmi igazgatási rendszer tervezi és koordinálja.

A biztonsági felkészítés a rendőrség, nemzetbiztonsági szolgálatok közreműködésével valósul meg. A polgári védelmi felkészítés meghatározóan a nemzeti polgári védelem feladata, illetve a minisztériumok, országos hatáskörű szervek, önkormányzatok törvényben meghatározott feladataként jelenik meg.

A Magyar Köztársaság védelmi tervrendszere

2.11.3. A külpolitika szerepe a védelemben.

A védelem és a biztonság egymáshoz szorosan kapcsolódó fogalmak, így a külpolitikai megközelítést alapvetően nemzeti biztonsági szempontok szerint tehetjük meg.

A magyar külpolitika az utóbbi kilenc évben folytonosságot mutatott abban, hogy fő irányai az euró-atlanti integráció, a szomszédos országokkal való kapcsolatépítés és a határainkon túl élő magyar nemzeti kisebbségek érdekeinek felkarolása. Ezen prioritások közül az első kettő döntő mértékben hozzájárul a nemzeti biztonság külpolitikai alapjaihoz, ráadásul egyre több szállal kapcsolódnak egymáshoz. A határon túl élő magyar kisebbségek érdekeinek támogatása szintén összefüggésben van a Magyar Köztársaság fejlődéséhez szükséges külső feltételek megteremtésével, az ezen a téren jelentkező esetleges visszaesések és sikertelenségek nem jelentenek azonnali, közvetlen veszélyt az ország biztonságára.

Komoly külpolitikai kihívást jelent, hogy míg korábban a hozzánk hasonló sorsú államokkal együtt a NATO határain kívül, egymáshoz hasonlítható helyzetben éltünk meg veszélyhelyzeteket, most eltérő jogi kötelezettségekkel és képességekkel fogunk rendelkezni, miközben a szomszédságban, a régió örökségében és problémáiban nem történt lényeges változás.

A szomszédokkal folytatott együttműködés intenzívebbé tétele minden bizonnyal változatlanul a közeljövő külpolitikai feladatai közé fog tartozni. Ennek a biztonsági hozadéka mellett a fejlődésre élénkítő hatással is kell, hogy legyen.

Az integrációs folyamatban meglévő helyzeti előnyünknek az együttműködés szolgálatába állítása hasonlítható ahhoz az esethez, amikor egy feltöltődéssel és lefolyással rendelkező tö folyamatosan felfrissül, és kedvező életfeltételek jönnek benne létre.

A szélesebb európai összefüggéseket vizsgálva Magyarország lassan-lassan részesévé válik egy olyan régiónak, amelyben a prosperitás és a biztonság feltételei adottak, de hiba volna ezt statikus állapotként felfogni.

2.11.4. A katonai védelem.

A fegyveres erők feladatait a Magyar Honvédség öt feladatcsoportjából célszerű megközelíteni, levezetni, melyek az alábbiak:

- felkészülés a katonai feladatok megoldására, részvétel a konfliktusok megelőzésében, a válságok kezelésében és visszatartásában,
- a fegyveres védelem az országot ért külső támadással szemben,
- a nemzetközi szerződésben foglalt katonai kötelezettségek teljesítése, úgymint békefenntartó és béketeremtő műveletek, szövetségi tevékenységekhez kapcsolódó biztonsági feladatok honi területen, valamint a szövetséges katonai műveletekben való részvétel honi területen kívül,
- szükségállapot idején közreműködés a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett erőszakos cselekmények elhárításában,

- segélynyújtás elemi csapás, katasztrófa esetén, közreműködés a polgári védelmi feladatok ellátásában.

A fegyveres erő jelentős változáson ment keresztül az elmúlt évtizedekben, mely változások jelenleg is tartanak a Magyar Honvédség átalakítását illetően. Lényeges elem a fegyveres erők átalakítása vonatkozásában a NATO tagság, illetve a NATO követelmények érvényesítése, a Szövetségen belül vállalandó, illetve vállalható feladatokra való alkalmasságból, képességekből kiindulva.

Korántsem egy lezárt folyamatról van szó, így a következő éveket is a folyamatos korrekciók fogják jellemezni. A szervezeti korszerűsítésen túlmenően a képességek javulása egyértelmű függőséget mutat a védelemre fordítható költségektől, amelyek csak egy lassú ütemben növekedhetnek.

2.11.5. A polgári védelem

A demokratikus jogállamiság megteremtése a polgári védelem új jogalapjainak kialakítását is megkövetelte. Az első lényeges esemény e vonatkozásban már 1989-re datálható, amikor kihirdetésre kerültek a háború áldozatainak védelmére vonatkozó, Genfben 1949. augusztus 12-én kötött egyezmények I. és II. Kiegészítő Jegyzőkönyvek. A jegyzőkönyv negyedik rész VI. fejezete, 61 cikkelye szerint:

“polgári védelem alatt az alább említett emberbaráti feladatok mindegyikének vagy némelyikének az ellátása értendő, amelyek a polgári lakosságnak az ellenségeskedések vagy katasztrófák veszélyeitől való védelmezésére és közvetlen következményeitől való megóvására, valamint az életben maradás feltételeinek biztosítására irányulnak”.

A jogalkotás fordulati éve tehát 1996. volt. A törvény elfogadását követően a Kormány három végrehajtási rendeletet, a Belügyminiszter három rendeletet, más miniszterek öt rendeletet adtak ki ezideig. Ahol elmaradás van a jogszabályalkotásban, azok a területek, amelyeknek más törvények elmaradásaihoz kapcsolódásai vannak.

Ilyen például a veszélyhelyzetekben foganatosítandó rendkívüli intézkedések bevezetésére vonatkozó kormányrendelet, amelynek kapcsolódása van az Alkotmányban meghatározott külön törvények megalkotásához.

A válságkezelés, konfliktus-megelőzés, katasztrófa-elhárítás nemzetközi szervezetei közül ki kell emelni a NATO és az Észak-atlanti Partnerségi Tanács tevékenységét – nem figyelmen kívül hagyva más szervezeteket sem –, hiszen a NATO új stratégiai koncepciójában egyik legfontosabb feladatként szerepel az erre való készenlét és a sikeres végrehajtás.

A Szövetség felvállalta a tevékenységet a polgári vészhelyzetben is, elsősorban a szállítás, az anyagi készletek és a hírközlés biztosítása, a keletkezett károk felszámolása, a segélyek szétosztása és az egészségügyi ellátás terén. Ebben a feladatban a NATO komolyan számít az új partnerországok tevékeny részvételére is.

A nyugat-európai szervezetek elvárják hazánktól, hogy visszaszorítsuk a kábítószer-kereskedelmet és fogyasztást, a szervezett bűnözést, megoldjuk a környezeti problémákat, és hatékonyan számoljuk fel az ipari és természeti katasztrófák következményeit.

Ennek alapján – tiszteletben tartva a politikai felső vezetés korszerűsítési törekvéseit – a válságkezeléssel, konfliktus-megelőzéssel és a katasztrófa-elhárítással foglalkozó kutatók nehezen értelmezik a polgári védelem körül kialakult anomáliákat. Hiszen a polgári veszélyhelyzettel kapcsolatos tevékenységet – a megváltozott követelményeket felismerő korszerűsítés után – a Polgári Vészhelyzeti Igazgatóság és a Polgári Vészhelyzeti Tervező Főbizottság koordinálja a NATO-ban.

A végrehajtott válságkezelő gyakorlatokon szereplő magyar polgári védelmi egységek szereplése és a kedvező tapasztalatok alapján az említett szervezetek komolyan számítanak hazánk polgári védelmével történő sikeres együttműködésre.

A nemzeti biztonsági- és katonai stratégiák kidolgozásakor világosan kell látnunk, hogy a válságok kezelése, a konfliktusok megelőzése, az ipari és természeti katasztrófák elhárítása és következményeik sikeres felszámolása társadalmi érdek, nemzeti szükségsszerűség, az ország belső stabilitásának kulcseleme.

A válságkezelésre, konfliktus-megelőzésre, a katasztrófa-elhárításra stratégiát kell kidolgozni, amelyet a nemzeti biztonsági stratégiába be kell dolgozni. Ezek a feladatok csak egy állandó, jól irányított és szervezett, szükséges anyagi erőforrásokkal rendelkező polgári védelemmel hajthatók végre. A NATO-csatlakozás után ezt várják el tőlünk partnereink is.

A polgári védelem jelenlegi helyzetét értékelve megállapítható, hogy teljes egybeesést mutat, általában a védelmi szféra helyzetével. Az 1990 utáni közvetlen években még a szükségessége is megkérdőjelezhető volt, a mai napokra helyzete stabilizálódott ugyan, de ez korántsem jelenti azt, hogy nem következhetnek be ismételt átszervezések, összevonások.

Összehasonlítva a NATO országok polgári védelmével, azt a megállapítást tehetjük, hogy szervezési, tervezési módszereket és felkészültséget illetően nincs jelentősebb elmaradásban a magyar polgári védelem, ugyanakkor lényegesnek mondható különbség jelenik meg a technikai felkészültség területén.

2.11.6. A közbiztonság védelme

A biztonság olyan átfogó problémája egy-egy adott országnak, amely szükségessé teszi a többoldalú megközelítést, mivel a biztonság tényét és igényét nem lehet pusztán a fegyveres erők oldaláról nézni. Az ország általános biztonsága olyan több tényezős egyenlet, amelynek ismeretében tényezői minden fontos viszonylatban kiszámításra és feltárára várnak.

E téma értékelésekor rendszerint a romló bűnügyi helyzetet szokták emlegetni, holott a közbiztonság és a bűnügyi helyzet nem azonos kategóriák, hiszen a közösség rendezett állapotait sértő vagy veszélyeztető normasértések köre lényegesen tágabb, mint az ismertté vált bűncselekmények összessége.

Még inkább így van ez akkor, ha a közbiztonság elemzését a polgár biztonságérzetére tekintettel törekszünk értékelni.

Igazolt tapasztalat, hogy a lakosság negatív biztonságérzetét nem csupán a bűnözés alakulása, hanem emellett a köznyugalmat sértő szabálysértések, a közmorál állapota, a kábítószer-fogyasztás, alkoholizmus, a kül- és belpolitika alakulása - az szélsőséges politikai erők erőszakos megnyilvánulásai - de még a köztisztaság hiányosságai is befolyásolják.

Többször és számtalan helyen kinyilvánították már, hogy a bűnmegelőzés nemcsak rendőrségi, hanem össztársadalmi feladat. A meglévő bűnmegelőzési koncepció, melynek végrehajtása nemcsak a rendőrségen kérhető számon, hanem más állami és társadalmi szervezeteken is, hatékonyabbá teheti a társadalom ezirányú erőfeszítéseit.

2.11.7. A gazdaság védelme

A gazdaság védelme azért fontos, mert a védelem anyagi szükségleteit ki kell elégítse. A piacgazdasági körülmények között új megközelítést kellett alkalmazni, a korábbi országmozgósítási elvekhez képest. A jelenlegi helyzet első ismérveként azt a megállapítást tehetjük, hogy bár tervezési területen létezik az országmozgósítás, annak gyakorlati megvalósulása komoly zökkenőkkel bírna egy adott helyzetben.

Úgy ítélem meg, hogy e területen nem sikerült még a fegyveres erők (a védelem) azon polgári támogatási rendszerének a kialakítása, amely jellemző a NATO, illetve más nyugati országok rendszerében.

A hazai rendszerben tehát benne van a módosítás, korszerűsítés erőteljes szükségessége. A tartalékgazdálkodás ért ugyan el e vonatkozásban fejlődést, azonban a védelem anyagi szükségleteit kielégíteni képes gazdaság meghatározóan a tervekben létezik csak. Ehhez kapcsolódóan azt is el kell mondani, hogy nem csak az államszervezetnek kell a védelemre felkészültnek lenni, hanem a gazdaságnak is.

A korábbi időszakban ez egy erőteljesen művelt terület volt, amely a “népgazdaság állóképessége” címén volt ismert. Ma a gazdaság ilyen jellegű védelmével kevesebbet törődünk, így kérdés az, hogy hogyan is tudná kielégíteni a védelmi igényeket.

E kérdésekkel megítélésem szerint jóval többet kellene foglalkozni, még akkor is, ha a gazdaság ilyen jellegű tevékenysége alapvetően a felkészülési időszakra tervezhető, azaz “behatások” még nem érik. Könnyelműség lenne tehát azt a megállapítást tenni, hogy a védelmi felkészítés az országmozgósítás rendszerén belül e terület teljességében rendezett.

2.11.8. A kormányzás folyamatosságának biztosítása

Fontos feladatként jelentkezik még a kormányzás folyamatosságának a biztosítása. Ez a terület egy külön tanulmányt érdemelne meg az 1990. utáni években történekről.

Az első, nem jelentéktelen tévedés ebben a vonatkozásban, hogy amikor kormányzásról beszélünk, akkor a legtöbben a kormányra és annak működésére gondolnak. Ez természetesen nagyon fontos tényező, de kormányozni úgy tudunk, ha van kit és mit. Ebből a szempontból rendkívül felemás az a rendszer és infrastruktúra, amely ez utóbbit lenne hivatva szolgálni.

Túlzónak tűnhet, de bizonyítható, hogy ez a rendszer – bizonyos, figyelmen kívül csak felelőtlenségből hagyható, zavaró hatások mellett – nem biztosítaná a kormány -közigazgatás-önkormányzatok együttes és folyamatos működését. Arról nem is beszélve, hogy mindez már régen nem rendszer. Kevésbé érthető továbbá, hogy ez bizonyos szinten miért katonai

feladatként jelenik meg. Klasszikus polgári jellegű feladatokról van szó, nem véletlen, hogy a NATO polgári veszélyhelyzeti tervezésen belül szerepelteti.

E területhez kapcsolódóan említést kell tenni a nemzeti válságkezelési struktúra szervezeti, szervezési kérdéseiről. Hajlamosak vagyunk azt mondani, hogy mindez rendezett a védelmi igazgatási rendszerrel. Ez alapvetően így is van.

A legsúlyosabb esetre vonatkozóan (például a rendkívüli állapot), jogilag és szervezetileg szabályozott. Ugyanakkor a valószínűbb esetekre (például veszélyhelyzet vagy válság veszélye) kevésbé szabályozott és rendezett. Többnyire jól, ugyanakkor spontán módon alakul ki a koordináció, az irányítás. E tapasztalatokból is kiindulva, ebben is benne van a korrekció szükségessége, a nemzeti válságkezelési rendszer

2.12. A katasztrófavédelmi tervezéssel kapcsolatos követelmények:

2.12.1. A legfontosabb definíciók:

- **Általános polgári védelmi terv:** a rendkívüli állapot idején és az Alkotmány 19/E. §.-ának (1) bekezdésében meghatározott esetben, továbbá a szükségállapot idején bekövetkezett fegyveres cselekmények esetén végrehajtandó polgári védelmi feladatokat tartalmazza,
- **Veszélyelhárítási terv:** az Alkotmány 19.§.-a (3).bekezdésének (i) pontja szerinti elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség, továbbá a 35.§.-a (1) bekezdésének (i) pontjában meghatározott veszélyhelyzet, katasztrófa esetén, illetve a Pvtv. 2. §.-ának (2). bekezdésében meghatározott veszélyhelyzet időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatokat tartalmazza,
- **Veszélyelhárítási részterv:** olyan terv, ami csak egy feladatcsoportozathoz tartozó, korlátozott számú polgári védelmi feladatot tartalmaz,

Általános polgári védelmi tervet kell készíteni::

- a polgári védelmi szempontból sorolt településeken,
- a védelmi bizottság által kijelölt településeken,
- a hatóság által kijelölt polgári szerveknél.

Összesített általános polgári védelmi tervet kell készítenie:

Illetékességi területére kiterjedően a

- a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóságnak,
- a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságoknak, továbbá,
- a polgári védelmi kirendeltségeknek

Központosított általános polgári védelmi tervet kell készítenie:

az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságon a minősített időszaki ügyrendhez igazodóan, amely alapját képezi az összesített általános polgári védelmi alapterv készítésének. A veszély-elhárítási alaptervek felhasználásával veszély-elhárítási összesített tervet készít a katasztrófavédelem területi szerve és a polgári védelmi kirendeltség, az illetékességi területén jelentkező veszély-elhárítási feladatok összehangolására. A veszély-elhárítási megyei összesített tervek felhasználásával központi veszély-elhárítási tervet készít a BM OKF a katasztrófavédelem területi szerveinek beavatkozási, elhárítási lehetőségeit meghaladó veszélyhelyzetek kezelésére, összehangolására.

A megyei védelmi bizottság által kijelölt nem sorolt településeken meghatározott polgári védelmi feladatok ellátására veszély-elhárítási résztervet kell készíteni. Veszély-elhárítási részterv készítése írható elő különösen a sorolt települések lakosságának kitelepítéséből adódó elhelyezés, befogadás, védelem biztosítására.

2.12.2. A polgári védelmi tervezés rendszere és követelményei:

A polgári védelmi tervezés rendszerét és követelményeit 20/1998. (IV. 10.) BM rendelet határozza meg. A tervezés rendszerében megkülönböztethetőek: általános polgári védelmi tervek és veszély-elhárítási tervek. Az általános polgári védelmi terv és a veszély-elhárítási terv a tervezés szintje szerint lehet: alapterv, összesített terv és központi terv.

Veszély-elhárítási alaptervet kell készíteni a polgári védelmi szempontból I., II., III. csoportba sorolt településeken, a fővárosi kerületekben, a hatósági határozattal kijelölt polgári szervezetek az alkalmazottaik védelmére, a tevékenységükre jellemző veszélyeztető hatások elhárítására.

A tervkészítésre a jogszabály alapján nem kötelezett településen a veszély-elhárítási alapterv elkészítéséről, valamint a tervkészítésre kötelezett településeken a veszély-elhárítási alapterv szükség szerinti kiegészítéséről a polgármester dönt. A tervet a településeken a települési polgári védelmi parancsnokság, a fővárosi kerületeknél a katasztrófavédelem hivatásos szervei készítik.

2.12.3. Az általános polgári védelmi tervek tartalmi követelményei:

Központi általános polgári védelmi tervet kell készíteni a ÖTM OKF-on, a minősített időszaki szervezeti és működési szabályzathoz igazodóan. A központi általános polgári védelmi terv az összesített általános polgári védelmi tervek, és a polgári védelmi alaptervek alapját képezi.

Illetékességi területükre kiterjedően összesített általános polgári védelmi tervet kell készíteni a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságon, a fővárosi polgári védelmi igazgatóságon, továbbá a polgári védelmi kirendeltségeknél, amelyek a polgári védelmi irodák részére az illetékességi területükre vonatkozó tervkivonatot biztosítanak.

Az összesített és a központi tervek elkészítésének alapjául szolgáló adatokat az adott tervezési szinten jelentkező koordinációs feladatok ellátásához szükséges mértékben kell összesíteni és adattárban rögzíteni. Az adott tervezési szint által irányítandó feladatokat teljes részletességgel kell kidolgozni.

Az általános polgári védelmi tervek az alábbi polgári védelmi feladatokat tartalmazzák:

- irányítás, vezetés (menedzsment), együttműködés;
- riasztás, figyelmeztetés, tájékoztatás;
- kitelepítés, kimenekítés, elhelyezés;
- óvóhelyi védelem, elzárkóztatás;
- egyéni védőeszközök, menekülő felszerelések biztosítása a mentőerők, illetve a lakosság részére;
- létfenntartáshoz szükséges anyagi javak védelme;
- kulturális javak, fontos vagyontárgyak védelme;
- elsötétítés, fényálcázás;

- a katasztrófavédelmi szervek és a polgári védelmi szervezetek készenlétbe helyezése;
- felderítés, alkalmazás, mentés;
- elsősegélynyújtás, sérültszállítás;
- mentés (sugár, illetve vegyi), fertőtlenítés;
- ideiglenes helyreállítás;
- áldozatokkal kapcsolatos tevékenység;
- híradás biztosítása;
- tűzoltási közreműködési feladatok;
- a mentéshez szükséges anyagi készletek, továbbá az élelmiszer, ivóvízellátás biztosítása, étkeztetés a mentőerők, illetve lakosság vonatkozásában;
- szállítás;
- migráció esetén a menekültek ideiglenes elhelyezésében, ellátásában való közreműködés.

Általános követelmények a tervekkel kapcsolatban

A tervkészítésre kötelezettek a veszélyhelyzet kezelési terveiknek a vezetésre, irányításra vonatkozó részeit kötelesek folyamatosan naprakészen tartani, egyéb részeinél azok adatait, az adattárakat kötelesek negyedévenként felülvizsgálni és pontosítani, az általános polgári védelmi terveiket pedig kötelesek évenként felülvizsgálni és pontosítani. A tervek elkészítése során biztosítani kell, hogy az összesített általános polgári védelmi tervek és az összesített veszély-elhárítási tervek összhangban álljanak a megyei, fővárosi védelmi bizottságok polgári védelmi, illetve katasztrófavédelmi intézkedési terveivel.

Intézkedési tervtípusok:

- a felkészítés és a mozgósítás szervezetére és működésére vonatkozó intézkedési tervek,
- a riasztási, értesítési és készenlétbe helyezési terv,
- szervezeti és tevékenységi kör módosításának terve.

Az információ megszerzésének és a tájékoztatással összefüggő tervek

- eseménykövető és jelzőrendszer (monitoring) terve,
- tájékoztatási terv,
- a lakosság élet, és vagyonbiztonságát, a közjavak védelmét szolgáló tervek,
- a lakosság és a fegyveres szervek egészségügyi ellátásának terve,
- a lakosság és a fegyveres szervek élelmiszerrel, elemi közszükségleti cikkekkel történő ellátásának terve,
- a kulturális javak védelmének terve,
- a polgári védelmi tervek

2.12.4. A veszélyek megelőzését, a következmények felszámolását segítő, területi feladatokat tartalmazó tervek

- a közigazgatás mozgósítási feladatainak terve,
- a katasztrófavédelmi (veszély-elhárítási) tervek,
- a gazdaság mozgósítását célzó tervek,
- a statisztikai információs rendszer terve,
- az ipari, a termelési és a szolgáltatási tevékenység terve,
- a mezőgazdasági termelés biztosítását szolgáló intézkedések terve,

- a közlekedésforgalmi és műszaki, szervezési intézkedések terve,
- a posta és távközlési forgalmi és műszaki, szervezési intézkedések terve,
- az energiagazdálkodási feladatok terve,
- a vízgazdálkodás, vízellátás terve,
- a külkereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos intézkedések terve,
- a minősített időszakok pénzgazdálkodásának terve,
- a bankrendszer minősített időszaki működése szabályozásának terve,
- a munkaerő-gazdálkodással és a munkakötelezettség bevezetésével kapcsolatos intézkedések terve.

2.12.5. A veszélyhelyzeti tervezés szükségessége, módszertana

Veszély-elhárítási feladattervet kell készíteni, továbbá a polgári védelmi feladatok végrehajtásában közreműködőként érintett honvédségnek, a rendvédelmi szerveknek, a nemzetbiztonsági szolgálatoknak, a veszélyeztető hatások következményeinek felszámolásában való részvételükre.

A veszély-elhárítási tervben szereplő feladatokat az adott településen, illetve polgári szervnél jellemző vagy feltételezhető veszélyeztető hatás típusaira kell kidolgozni, a polgári védelmi feladatok közül azokat kell tervezni, amelyek a veszélyeztető hatások elleni védekezés során szükségesek.

A veszély-elhárítási terv elkészítése során különösen az alábbi veszélyforrásokat kell figyelembe venni:

- árvíz;
- belvíz;
- vízszennyezés élő vizekben, ivóvízkészletekben;
- rendkívüli időjárási körülmények, úgymint a nagymennyiségű csapadék (eső, hó), szélvihar, aszály;
- földrengés, földcsuszamlás;
- levegőszennyezés;
- veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, tárolása;
- veszélyes anyagok szállítása közúton, vasúton, vízi- és légi úton;
- veszélyes hulladékok hatásai;
- robbanás üzemi környezetben, lakókörnyezetben;
- tüzeset, ha az a lakosságot vagy az anyagi javakat tömeges mértékben veszélyezteti;
- energetikai közüzemi rendszerek zavarai, leállása;
- jellemzően visszatérő tömegmozgások, torlódások;
- járvány, járványveszély, állategészségügyi járványveszély;
- nukleáris veszélyhelyzet.

Elvárás a veszély-elhárítási terv készítésével szemben:

A BM rendeletben meghatározott feladatok végrehajtásával elérhető, hogy a különböző vezetési szinteken a polgármestertől mint illetékes polgári védelmi vezetőtől az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságig) azonos összetételű kezelhető információk álljanak rendelkezésre, érvényesüljön az alulról felfelé történő tervezés elve és emellett a veszélyeztetettség függvényében, érvényesüljenek a helyi sajátosságok. A veszély-elhárítási

alaptervet és a speciális részterveket úgy kell elkészíteni, hogy annak összetétele feleljen meg a várható veszélyeztetettség jellegének, mértékének.

Az általános veszély-elhárítási terv tartalmi követelményei:

A terv célja:

Az általános tervnek tartalmaznia kell mindazon intézkedéseket, melyek az adott településen prognosztizálható minden egyes veszélyhelyzet kezelésénél felhasználható legyen.

Alapinformációk:

- a prognosztizálható veszélyeztető hatások általános leírása (a veszélyek relatív valószínűsége, hatásai,
- a települések polgári védelmi besorolása, annak rövid indoklása,
- a település földrajzi jellemzőinek leírása,
- a településre általában jellemző meteorológiai, hidrometeorológiai és geológiai adatok,
- a település lakosainak száma nemenkénti, korcsoportonkénti megoszlása (demográfiai jellemzői),
- a település beépítettsége (sűrűség, építkezési jellemzők),
- gazdálkodó szervek jellemző adatai,
- a településen lévő és áthaladó út, vasút hálózat sűrűsége, minősége, állapota,
- a település közmű és energia ellátásának helyzete,
- a település állattartásának és növénytermesztésének általános jellemzése,

A védekezés (veszély-elhárítás) során a vezetés általános rendje:

- a vezetés hierarchiája (ki-kit vezet),
- jelentések rendje,
- vezetői munkarend,
- együttműködés,
- ellenőrzés.

2.12.6. Katasztrófavédelmi (veszély-elhárítási) tervek:

- a valószínűsíthető katasztrófák, veszélyhelyzeti szintet elérő események típusainak megfelelően tartalmazza az ágazati intézkedések rendszerét. Tartalmi követelményeit a belügyminiszter, ágazati követelményeit, irányelveit – a belügyminiszterrel, valamint a környezetvédelmi miniszterrel egyetértésben – a GKM szabályozza,
- ipari katasztrófa elleni védelem terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- árvíz-belvíz elleni védelem terve,
- határátkelő helyek zsúfoltságából eredő veszélyhelyzet elhárításának terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- vízminőségi kárelhárítás terve,
- rendkívüli időjárásból eredő veszély elhárításának terve,
- határos országban bekövetkező ipari katasztrófa hatása elleni védelem terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- minősített időszakos ellátás terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- háborús helyzetben lévő szomszédos országból eredő veszélyhelyzet hatásainak elhárítási terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- közérdekű üzem működése zavarának felszámolási terve,

- nukleárisbaleset-elhárítás terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- nagyobb járványok felszámolásának terve (a témafelelős tájékoztatása alapján),
- földrengés okozta károk felszámolásának terve,
- bajba jutott légi jármű megsegítésének terve.

A kapott adatok helyi rögzítésének lehetséges módjai, felelőse:

Minden olyan lehetőséget figyelembe kell venni, amivel elérhető, hogy minden adat minden időben rendelkezésre álljon, figyelemmel a szükséges intézkedések gyors meghozatalához, az esetleges felelősség kérdésének tisztázásához, valamint az értékelések segítéséhez.

A helyzet értékelés feladatai:

- a kapott információk alapján meghatározni a veszélyeztetettség mértékét, felmérni a veszélyelhárításhoz szükséges erőket, eszközöket a védekezésben elsődlegesen végrehajtandó feladatokat, valamint ha szükséges, akkor külső erők igénybevételét,
- a várható legnagyobb veszélyeztetett terület értékelése (lakott, nem lakott, közlekedés, zárás, megközelíthetőség, kimenekítés, kitelepítés szükségének megítélése).
- a vonatkozó jogszabályi környezet áttekintése.

A védekezés lehetőségei, módszerei:

- a veszélyforrás helye, jellemzői hatásai, a veszély előidézésének okai,
- monitoring rendszerek, riasztási szint,
- a védekezési munkacsoportok felállítása és vezetőinek kinevezése,
- bevonható erők, eszközök és az együttműködés rendje a védekezésben,
- közérők kijelölésének és biztosításának rendje,
- technikai eszközök felszerelések, anyagok biztosításának rendje,
- lehetséges adatszolgáltatók felsorolása, kapcsolatfelvétel módjaira,
- a vezetői tevékenység sorrendisége,
- a veszély lokalizálására kiadandó intézkedések megtervezése,
- a feladat végrehajtására tervezett erők, eszközök meghatározása,
- a jelentések rendjének meghatározása,
- a beszámoltatások rendje,
- a védekezésben résztvevő erők-eszközök alkalmazása,
- a védekezés logisztikai biztosításának rendje, felelőse,
- a védekezési feladat ellenőrzésének rendje,
- a kitelepítés, kimenekítés elhelyezési szükség szerinti megtervezése, megszervezése,
- járvány, járványveszély, állategészségügyi járványveszély kialakulásának folyamatos figyelemmel kísérése, szükségterv előkészítése,
- a médiával való kapcsolattartás rendjének meghatározása,
- egészségügyi ellátás rendjének megtervezése, megszervezés,
- az összeköttetés, híradás rendjének kialakítása,
- a fertőtlenítés, mentesítés előkészítése.

A normál élet visszaállításának feladatai:

- kárfelmérési, kárrendezési feladatok megszervezése,
- segélyek fogadásának rendjét kialakítani,
- ideiglenes helyreállítási munkák tervezése, szervezése,
- mentesítés, fertőtlenítés végrehajtása,
- közművek beüzemelése,
- a lakosság ellátásának megszervezése,
- az intézmények működési feltételeinek megteremtése,

- a lakosság visszatelepítésének megszervezése.

Kimutatások:

Itt kell kidolgozni mindazon táblázatokat, kimutatásokat, melyek a vezetés folyamán meggyorsítják (segítik) a döntéshozatalt:

- térkép a veszélyeztetettségéről,
- folyamatábra a katasztrófa-elhárítás működési rendszeréről,
- vázlat az együttműködőkkel való kapcsolattartás rendjéről,
- kimutatás az együttműködő szervekről (címek, telefonszámok, stb.)
- híradási vázlat,
- riasztási eszközök kimutatása,
- kimutatás a polgári védelmi erőkről,
- kimutatás az együttműködő erőkről,
- kimutatás a védőeszközök típusairól, mennyiségeiről, tárolási helyeiről,
- a területen található intézmények adatai (Eü, bentlakásos, oktatási, stb.),
- intézkedési idő és tevékenységi feladatsor (operatív vezető részére).

2.12.7. A katasztrófavédelmi intézkedési terv:

Riasztási, értesítési és készenlétbe helyezési terv

A tervben szerepelnie kell: a személyek riasztásának, a beérkezés szabályozásának, a belső szervezeti egység aktivizálásának, az ügyeleti szolgálat felállításának és működési rendjének meghatározásának, a személyek munkavégzésére, munkarendjére vonatkozó szigorító, korlátozó szabályoknak, a külső kapcsolattartás rendjének.

2.12.8. A szervezeti és a tevékenységi kör módosításának terve:

A veszély súlyosságának függvényében az ágazati tevékenységet a veszély elhárítására, illetve az ebben való közreműködésre kell koncentrálni. Ennek megfelelően kell meghatározni a feladatokat, illetve kialakítani a feladatvégzésre koncentráló módosított szervezeteket. Egyes szervezetekben a normál körülmények közötti működéshez képest, létszámnövekedéssel (ezek a veszélyek felszámolásában, a helyreállításban és az újjáépítésben közvetlenül szerepet játszó, illetve speciális felkészültségű szervezetek), míg máshol esetleg jelentősebb létszámcsökkenéssel kell számolni

2.12.9. Eseménykövető és jelzőrendszer terve:

Lényege, hogy a veszély-helyzetek kialakulási stádiumában – amikor még a minősített időszak kihirdetésének jogi feltételei nem jöttek létre – a döntéshozók megfelelő, ellenőrzött információhoz jussanak, felkészítési lehetőséghez jutva az intézkedések meghozatala érdekében. Az információ ágazati és területi szintű összegezése mindkét szintnek az elemzése, értékelése de más-más megközelítésű. Így azok kiegészítik egymást, ugyanakkor egymás ellenőrzésére is alkalmasak. A miniszter mellett működő értékelő csoport vezetőjét a miniszter a monitoring elrendelésével egyidejűleg kinevezi, a csoportba – az esemény típusától függően – az ágazati szakterületek szakértőt küldenek.

2.12.10. Tájékoztatási terv:

A médiák, a sajtó, a tömegtájékoztatás és a belső tájékoztatás érdekében végzendő feladatokat, illetve az ezzel kapcsolatos működés biztosítását szolgáló ágazati intézkedések rendszerét tartalmazza.

2.12.11. Az ágazati dolgozók, szervek és szervezetek egészségügyi ellátásának terve:

Az ágazati sérültek ellátás, a közegészségügyi és járványügyi ellátás és ellenőrzés, továbbá anyagellátás feladatait foglalja magában (a témafelelős tájékoztatása alapján).

2.12.12. Az ágazati szervek szervezetek élelmiszerekkel és közszükségleti cikkekkel való ellátásának terve:

Az ágazat igényeinek megfelelő intézkedéseket kell kidolgozni a termékek átvételének biztosítására (a témafelelős tájékoztatásának megfelelően).

2.12.13. A kulturális javak védelmének terve:

A nemzeti ereklyék és kiemelkedő kulturális értékek biztonságba helyezésével, mentésével kapcsolatos ágazati intézkedéseket tartalmazza (a témafelelős tájékoztatása alapján).

2.12.14. Polgári védelmi tervek:

A polgári lakosságnak és az ágazat dolgozóinak a minősített időszakokra vonatkozó védelmének ágazati feladatait tartalmazza. Formai és tartalmi követelményeit a belügyminiszter szabályozta, ágazati feladatait - a belügyminiszter egyetértésével – a KöViM szabályozta.

2.13. A védelmi és katasztrófavédelmi kiadások tervezése

A képesség és feladatalapú tervezés:

A gazdasági tervezés, az a követelmény, hogy csak a rendelkezésre álló költségvetési források hatékonyabb, szigorúan az elérendő katasztrófavédelmi képességekhez és feladatokhoz kötött elosztásával, illetve az általuk megszerzendő természetes erőforrások tételes, előzetes megtervezésével és bemutatásával valósítható meg. Az ezekhez szükséges erőforrások, és az ezek megszerzéséhez szükséges költségek közvetlen összekapcsolása biztosítja az igények, az igények jogosságának, az igény-kielégítéshez kapcsolódó forráselosztás elveinek és gyakorlatának, valamint a forrásfelhasználás eredményeinek átláthatóságát, nyomon követhetőségét és a civil kontroll számára az eredményközpontú elszámoltathatóságot.

A feladatalapú, részletes erőforrás és költségterveket tartalmazó tervezési rendszert volna célszerű megvalósítani. Ebben a tervezési rendszerben a különféle időtávú tervek

egymásra épülnek, a hosszabb távú tervek közül a rövidebb távú tervek közvetlenül lebonthatók. A tervek tartalmazzák a tárca összes feladatát, így bennük a tárca összes erőforrása eloszthatóvá válik. A részletes erőforrástervek adják a költségvetési igények alapját. Költségvetési forráshiány esetén az erőforrások és ezen keresztül a feladatok kerülnek visszatervezésre.

Fontos elve a gazdasági és a szakmai tervezés viszonyának, hogy a forráskorlátokkal a gazdasági tervezés a szakmai feladatok egészének gazdasági korlátait adja meg. E forráskorlátokon belül az egyes konkrét szakmai feladatok prioritizálásának, illetve az erőforrások egyes feladatok közti elosztásának kizárólagos jogköre szakmai vezetői, állomány kezében marad. Ez jelenti egyrészt azt, hogy ez által szakmai vezető, feladat és felelősség szuverenitása nem sérül, illetve biztosított, hogy ehhez a felelősséghez az erőforrás allokáció általuk történő meghatározhatósága révén megfelelő jogkör is társul.

A rendszer ilyen működése egyrészt megköveteli az eddigieknél nagyságrendekkel pontosabb és megalapozottabb tervezést, az egyes tervtételre reális számvetésekkel, vagy más egzakt számítási módszerekkel való alátámasztását, másrészt **megszünteti a csökkentett erőforrások ellenére változatlan szakmai tartalommal jóváhagyott feladatok esetében a tényleges végrehajtásban a szakmai tartalom, illetve a kivitelezési színvonal látens csökkentését.** Ezzel párhuzamosan szinte teljesen visszaszorítható a feladatok valós teljesítményadatainak takargatásában, kozmetikázásában az érintett vezető állomány érdekeltsége.

A gazdasági tervezésnek ebben a rendszerében **meghatározó jelentősége van a tervezés pontosságának és reális számvetésekkel való alátámasztottságának,** mivel a rendszer lényegét jelentő feladat-erőforrás-költség, külön-külön feladatonkénti összekapcsolása csak ennek alapján biztosítható.

A rövid távú tervezés a 10 éves Alapterv Elgondolásnak a kormány általi jóváhagyását követően indul, amelyet annak első két évének részletes tervezése követ. Ennek végeredménye az 1+2 éves nagybani költségvetési igényterv, amely a parlamenti prezentáció és a tárca éves költségvetési tervének alapja. A költségvetés parlamenti jóváhagyását annak tételes kibontása követi, amely az elemi költségvetések miniszteri jóváhagyásával zárul.

2.14. Az ágazati speciális tervezés területei:

2.14.1. Statisztikai információs rendszer terve:

Mint a követő tervezés alapja, biztosítja annak figyelemmel kísérését, hogy a minősített időszak, vagy veszélyhelyzetet elérő események igényei milyen mértékben elégíthetők ki folyó termelésből, készletekből és importból

2.14.2. Ipari termelési és szolgáltatási tevékenység terve:

A biztonság érdekében valamennyi gazdálkodó szervezetnek – rendkívüli intézkedésként – szerződéskötési kötelezettség írható elő. A szerződéskötési kötelezettség hatálya alá tartozó

termékek és szolgáltatások körét – saját ágazaton belül – a GKM határozza meg. Az igények ismeretében, a védelmi bizottságok bevonásával kijelölhetők a termelési és szolgálat teljesítésére (szerződés kötésre) alkalmas gazdálkodó szervezetek.

2.14.3. Közlekedés forgalmi és műszaki, szervezési intézkedések terve:

Elrendelhető a vasúti, közúti, vízi, légi szállítások, továbbá járműjavító kapacitások igénybe vételének, valamint a fuvarszközök, állomások, kikötők, raktárak használatának korlátozása. Módosíthatók és hatályon kívül helyezhetők a fuvarozási szerződések. Az igények ismeretében a közlekedés és szállítás folyamatosságának biztosítása érdekében központi intézkedések tervezése válik szükségessé.

2.14.4. A posta- és távközlés forgalmi és műszaki, szervezési intézkedések terve:

A postai és távközlési szolgáltatások szüneteltetésének, korlátozásának és ellenőrzésének esetén, továbbá a távközlési hálózatok és berendezések igénybe vételének elrendelésekor szükségessé váló ágazati intézkedéseket tartalmazza (a témafelelős tájékoztatása alapján)

2.14.5. Energiagazdálkodási feladatok terve:

Elrendelhető az energiahordozók forgalmának korlátozása, a stratégiaileg kiemelt ágazatok energiaellátásának biztosítása, más területeken a felhasználás korlátozása, a gazdálkodó szervezetek tulajdonában lévő szükség energia források központi gazdálkodás alá vonása. A terv a feladatok végrehajtását szolgáló intézkedéseket tartalmazza (a témafelelős tájékoztatása alapján).

2.14.6. A vízgazdálkodás, a vízellátás terve:

Az ivó- és ipari (technológiai) vízellátás biztosítása érdekében: korlátozható az ivóvíz fogyasztás (vízfogyasztási normák bevezetése), megállapítható a technológiai vízfelhasználók fontossági sorrendje, a vízművek működésképtelensége esetén vízkivételi helyek igénybe vételére kerülhet sor. A terv a feladatok végrehajtását elősegítő intézkedéseket tartalmazza.

2.14.7. Külkereskedelmi tevékenységgel kapcsolatos intézkedések terve:

A külkereskedelmi tevékenység engedélyhez köthető. Egyes termékekre behozatali, illetve kiviteli tilalmat vagy egyéb VAM korlátozó intézkedéseket lehet elrendelni (a témafelelős tájékoztatása szerint).

2.14.8. Minősített időszakai pénzgazdálkodással kapcsolatos intézkedések terve:

Megváltoztatható az állami költségvetésből gazdálkodó szervezetek pénzgazdálkodásának rendje, egyes fejezetek között átcsoportosítások hajthatók végre, nem működő költségvetési szervek pénzeszközei zárolhatók. A terv a feladatok végrehajtását elősegítő intézkedéseket tartalmazza (a témafelelős tájékoztatása szerint).

2.14.9. A bankrendszer minősített időszakai működése szabályozásának terve:

Elrendelhető a devizaérték vételre felajánlása. A devizaérték kiutalása, átutalása vagy felhasználása engedélyhez köthető, illetve ideiglenesen felfüggeszthető. Takarékos és nyereséget betétekről, értékpapír és egyéb vagyonkészletek biztonságba helyezésének tervezése szükségessé válik (a témafelelős tájékoztatása alapján).

2.14.10. A munkaerő-gazdálkodással és a munkakötelezettség bevezetésével kapcsolatos intézkedések terve:

Rendkívüli állapot és szükségállapot időszakában elrendelhető a honvédelmi munkakötelezettség és a kötött munkaerő gazdálkodás vezethető be. Ez azt jelenti, hogy munkaviszony csak a kijelölt szerv közvetítésével létesíthető. A terv a feladatok végrehajtását, szolgáló intézkedéseket tartalmazza (a témafelelős tájékoztatása alapján).

3 VESZÉLYHELYZETEKRE TÖRTÉNŐ FELKÉSZÍTÉS

3.1. A felkészítés helye a katasztrófavédelem rendszerében

3.1.1. A felkészítés általános ismérvei

A felkészítés célja:

A veszélyhelyzeti kockázati tényezők csökkentése érdekében a tudatos és folyamatos tájékoztatással, felkészítéssel lehet megszervezni az állampolgároknál a megelőzést és ezáltal hatékonyan fellépni, és elősegíteni a védekezés szakszerű, gyors végrehajtását.

A lakosság tájékoztatása a katasztrófavédelmi kötelezettségről, jogokról és az anyagi forrásokról (pl.: A lakosság ismerje azon kötelességét, hogy a katasztrófák elleni védekezésben köteles adatközléssel, személyes közreműködéssel, eszközök és ingatlanok rendelkezésre bocsátásával segédkezni.). A célcsoportok igényeinek, adottságainak maximális figyelembe vétele. A helyi lehetőségek (természetes és épített környezet, közösségi csoportok) eredményes felhasználása. A megelőzési kultúra fejlesztése. A hatékony reagálás feltételeinek kialakítása. A rehabilitáció szervezett koordinálása

- a lakosságfelkészítési feladatok tervezésének, szervezésének feltételei a Nemzeti Katasztrófavédelmi Stratégia idevonatkozó elemei alapján,

- az alkotmányos állampolgári jogok érvényesítése. A tájékoztatáshoz, felkészüléshez szükséges intézményi-, eszköz- és létszámfeltételek biztosítása. A harmonikus információáramlás feltételeinek megteremtése. A katasztrófavédelemben közreműködők együttműködésének többoldalú felhasználás.

3.2.2. A felkészítés célcsoportjai:

Szakmai csoportok:

- önkormányzati vezetők (polgármesterek, jegyzők,
- védelmi bizottsági elnökök),
- területi államigazgatási feladatokat ellátó szervek vezetői (közigazgatási vezetők) részére,
- beavatkozó erők

Lakossági csoportok:

- a helyi lakosság,
- az ideiglenesen ott tartózkodók (diákok, dolgozók, látogatók) részére,
- tanuló ifjúság,
- pedagógusok.

3.2.3. A felkészítést végzők:

A lakosság felkészítését elsődlegesen a katasztrófavédelem hivatásos helyi munkatársai végzik,

- országos szinten az OKF előadói, vezetői,
- területi szinten a katasztrófavédelmi igazgatóságok és a Fővárosi Polgári Védelmi Igazgatóság lakosságfelkészítő mentorai,
- helyi szinten a polgári védelmi kirendeltség vezetői **együttműködve** az önkormányzat és intézményeinek alkalmazottaival (pl. óvodapedagógusok, tanítók, tanárok),
- önkéntesekkel,
- civil szervezetekkel, szövetségekkel, egyesületekkel,
- más szakmai szervezetekkel (pl: hivatásos és önkéntes tűzoltók, rendőrség,
- fogyasztóvédelem, mentőszolgálat, vöröskereszt, védőnők, gyermekvédők, pedagógiai
- intézetek).

3.2.4. A felkészítés témakörei:

Alapvető információk ismerete:

- természeti és civilizációs katasztrófatípusok,
- Magyarország és az adott település veszélyeztetettsége,
- megelőzési, felkészülési, veszélyhelyzet-kezelési és rehabilitációs lakossági jogok és köteleességek,
- a védekezés lehetőségei,
- a riasztás és tájékoztatás eszközei, módszerei,
- a veszélyhelyzeti magatartási szabályok,
- menekülés és mentés,

- segítségnyújtás, segítségkérés.

Az ön- és környezetvédő magatartáskultúra kialakítása:

Viselkedésmódok tűz, víz (ár- és belvíz), rendkívüli időjárási viszonyok, vegyi, biológiai-, nukleáris veszélyekből eredő katasztrófahelyzetek, terrorizmus stb. idején

3.2.5. A felkészítés módszerei:

Szakmai felkészítés lehetséges módszerei:

- kiadványok (jogszabályok, utasítások ajánlások, tankönyv, szakmai lapok, stb),
- rendezvények (fórumok, előadások, munkaműhelyek, polgármesteri találkozók, testületi ülések, Jegyzői illetve Államigazgatási Kollégium keretében stb.),
- katasztrófavédelmi prevenciók program készítése az önkormányzati fenntartású intézményekben,
- önkéntes lakosságfelkészítési program,
- gyermek, ifjúsági kiadványok.

Lakosságfelkészítés lehetséges módszerei:

- kiadványok (szórólapok, plakátok, internetes tájékoztatók),
- azokon a településeken, ahol a nemzeti-etnikai kisebbség lélekszáma az összlakosság 5 %-át eléri, a tájékoztatók riasztási és magatartási részét a kisebbség nyelvén is biztosítani kell,
- rendezvények (falunap, gyereknap, szakmai nyílt nap pl. tűzoltóságon, kiállítások, versenyek, találkozók, fesztiválok, táborok: általános vagy önálló rendvédelmi illetve közbiztonsági, stb.),
- veszélyhelyzeti Információs Központok közreműködésével.

Felkészítés lehetséges módszerei a közoktatásban:

- a tanulók és a pedagógusok katasztrófa- tűz- és polgári védelmi felkészítése a természeti csapások, a tűz, az ipari balesetek elleni védekezéshez, a tömeges balesetek következményeinek felszámolásához szükséges ismeretek átadásával történik.” 37/2001. (X. 12.) OM rendelet 6.§ (2.),
- a pedagógusok a polgári védelmi felkészítés követelményeiről szóló 13/1998. (III. 6.) BM rendelet, valamint a katasztrófák elleni védekezés és a polgári védelem ágazati feladatait meghatározó 37/2001. (X. 12.) OM rendelet alapján a tanulókat az életkori sajátosságaik alapján készítik fel a körülöttük lévő veszélyek elhárításának lehetőségeire és az ilyen körülmények között alkalmazható célszerű magatartás módokra.

A tanulók felkészítésének lehetséges módszerei:

- iskolarendszeren belül: tanórákon vagy tanórán kívül,
- iskolán kívüli szervezésben.

A Nemzeti Alaptanterv (továbbiakban: NAT) kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Kormányrendelet Kiemelt fejlesztési feladatként jelöli meg, hogy a fiatalok „Készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésére, kezelésére.”

Alapelvként és célként a BIZTONSÁG-KULTÚRA kialakítását nevezi meg a NAT!

A biztonság-kultúra az egyéni és társadalmi létet veszélyeztető tényezők felismerése, az egyén felelőssége a veszélyhelyzetek kialakulásában, kialakításában, a katasztrófavédelemben (tűz- és polgári védelem, tervezés, megelőzés, beavatkozás, értékelés).” „a nevelés-oktatás a fenntartható fejlődés és az elvárható biztonság igényeinek megfelelően formálja a tanulók gondolkodását.”

Akkreditált katasztrófavédelmi pedagógus-továbbképzés

2003. októberétől folyik a „Katasztrófavédelmi alapképzés óvodapedagógusok, általános iskolai tanítók, tanárok, kollégiumi nevelők képzése”.

Ifjúsági katasztrófavédelmi felkészítése

Felkészítő munka a tanévben:

A polgári védelmi kirendeltségek szakemberei a tanév folyamán figyelemmel kísérik és segítik az illetékességi területükhöz tartozó közoktatási intézményekben folyó veszélyhelyzeti nevelést és oktatást.

Felkészítő munka a tanéven kívül:

A kirendeltség-vezetők iskolai vagy helyi versenyeket szerveznek, ahonnan a csapatok továbbjuthatnak a megyei, majd az országos döntőre. Lehetőség van rá, hogy több iskola diákjaiból álljon össze egy csapat.

A versenyzők elméleti veszélyhelyzeti ismereteikről feladatlap megoldásakor és gyakorlati feladatok teljesítése során adnak számot (pl. elsősegélynyújtás), valamint fizikai erőnlétüket is próbára teszik.

3.3. A mentőerők felkészítése

3.3.1. A mentőerők felkészítésének módszerei és formái, szinterei, tartalma.

Bevezetés, alapfogalmak

Természeti és civilizációs (ipari, technikai) katasztrófák esetén a mentési, mentesítési, fertőtlenítő, helyreállító feladatokat csak tervszerűen és mind szakmailag, mind fizikailag, mind pszichikailag jól felkészített, kiképzett parancsnoki- vezető- és beosztott személyi állománya képes gyorsan, hatékonyan és eredményesen végrehajtani.

Mindhárom meghatározó tényezője a kiképzésnek, azaz a szakmai hozzáértés, tudás, a cselekvőképes testi erőnlét- fizikai felkészültség, és a legnehezebb feladat végrehajtását lehetővé tevő szilárd lelki erő és fegyelem egyformán nélkülözhetetlen teljes embert igénylő feladat végrehajtásához.

A katasztrófavédelmi kiképzés meghatározott célja és feladata a mentőerők, alakulatok parancsnoki és beosztott állományának kiképzése a mentő, mentesítő, fertőtlenítő és helyreállító munkák megtervezése, megszervezése, irányítása és végrehajtása. A kiképzés során tehát olyan ismeretanyagokat kell elsajátíttatni velük amelyre

katasztrófa helyzetekben szükség van egyrészt feladataik maradéktalan megvalósítása, más részt önmaguk védelme érdekében.

Alapkövetelmény, hogy a kiképzés egész rendszere, az átadásra kerülő ismeretanyag legyen összhangban a katasztrófavédelem jellegével és várható követelményeivel mindvégig érvényesüljön az elmélet és a gyakorlat helyes aránya, összhangja és kapcsolata.

Törekedni kell a várható valóságot (helyzetek) legjobban megközelítő feltételek teremtésére kiképzés során. Határozottan fel kell lépni el kell utasítani minden egyszerűsítést, könnyítést és lazaságot, fegyelmezetlenséget. Az ilyen engedmények – bár gyakran népszerűek az oktatók között – a valóságos katasztrófák esetében nagyon meggyengítik a mentőerők, alakulatok teljesítményét, munkaképességét. Itt csak a régi katonai kiképzési elv szigorának van helye: „minden, a gyakorlótéren elvesztett vödör verejték, a harcban egy kanál vér megtakarítását eredményezi.”

A mentő alakulatok személyi állományának kiképzése nem más, mint a mentés, mentesítés, fertőtlenítés és helyreállítás végrehajtásához nélkülözhetetlenül szükséges általános és szakmai ismeretek átadása és elsajátítása, illetve jártasságok, készségek kialakítása ismeretátadás és gyakoroltatás (begyakorlás) útján.

Mindez olyan szikvonalon történjen, hogy az állomány tagjaiban kifejlődjön az önálló gondolkodás, cselekvés és felelősségvállalás képessége és az alkotókészség.

Az azonos gondolkodás érdekében célszerű néhány kiképzési alapfogalmat tisztázni és egységesen értelmezni. Ezek:

- az oktatás, kiképzés,
- tanulás,
- az önképzés,
- az ismeret,
- a jártasság,
- a készség.

Az oktatás, kiképzés az a folyamat, amelynek során a tanulókkal, a beosztottakkal célszerű és szervezett módon ismereteket, jártasságokat, készségeket sajátítottak el.

A tanulás az ember tudatos erőfeszítése annak érdekében, hogy megismerje azokat a tudnivalókat, ismereteket és elsajátítsa azokat a jártasságokat, készségeket amelyek szükségesek a számára meghatározott feladat- jelen esetben a katasztrófák megelőzése, a védelem, illetve bekövetkeztek után a mentés, stb. eredményes végrehajtásához. A tanulás során a tanuló az új ismeretanyagot kapcsolatba hozza a korábban tanultakkal, emlékezetébe vési, megőrzi és felidézi. A tanulás lehet közvetlen vagy közvetett. Közvetlenről akkor beszélünk, ha a beosztott személyesen, közvetlen kapcsolat révén ismerkedik meg az elsajátítandó feladattal, eszközzel - pl. a munkagépekkel, kezelésükkel-. Közvetetről pedig akkor, ha valamilyen közvetítő eszköz, pl. könyv, film, videó, oktató eszköz, szimulátor, modell stb. révén. Mindkét esetben a tanulás a konkrét észleléssel kezdődik, amikor a tanuló megismerkedik az eszközökkel, jelenséggel, fogalommal. Ezt követi a tanulás folyamatának második szakasza a megismerés. Ebben a szakaszban alakulnak ki a tanulóban – beosztottban – azok a megállapítások, törvényszerűségek, ismeretek, jártasságok készségek amelyek szükségesek a tudatos cselekvéshez.

- **az önképzés** az egyéni tanulás és az önnevelés folyamatainak szintézese. A tanuló – beosztott- teljesen önállóan, vagy intézményesen formába irányítottan, de önálló tevékenységformájában sajátítja el a szükséges ismeretanyagokat,
- **az ismeret** a tények megismerése és s belőlük levont következtetések, szabályok, törvényszerűségek (vagy absztrakciók) egysége, amely lehetővé teszi a tudatos gondolkodás, alkotást,
- **a jártasság** az ismeretek, szabályok és cselekvésmódok gyakorlati alkalmazásának a képessége,
- **a készség** az a fok, amikor az ismeret már olyan szintet ér el, hogy a cselekvés automatikussá vált. Tökéletesen begyakorolt tevékenység. Ezáltal lehetővé válik, hogy a parancsnok, vezető, vagy a beosztott egy meghatározott feladat végrehajtása során a cselekvés a tevékenység lényegére figyeljen. Közben a részfeladatokat automatikusan hajtsa végre. Például egy munkagépjármű rom eltakarításakor a romterületet figyelve dolgozzon, miközben a gépet automatikusan vezeti és irányítja.

3.3.2. A polgári védelmi kiképzés, felkészítés

A polgári védelmi kiképzés, felkészítés fogalmát a törvény a következőkben határozza meg:

- „a polgári védelmi szervezetek feladatainak végrehajtásához, illetve a lakosság önvédelméhez szükséges általános és szakmai ismeretek, tudás közvetítése, illetve jártasság, készség kialakítása szóbeli közlés, bemutatás, magyarázat, gyakoroltatás útján”,
- a polgári védelmi felkészítés célja: (BM 13/1998. sz. rendelet) az ipari és nukleáris balesetek, elemi csapások, természeti katasztrófák, kedvezőtlen időjárási viszonyok, súlyos közlekedési balesetek következtében kialakuló veszélyhelyzetek elhárítására, a támadófegyverek hatásainak felszámolására való felkészülés. A lakosságot elsősorban a település polgári védelmi besorolását megalapozó veszélyforrások hatásainak elhárítására, a polgári védelmi szervezetbe beosztott személyeket a beosztásuk szerinti szakfeladatok ellátására kell felkészíteni.

A polgári védelmi gyakorlatok célja:

A kiképzés során elsajátított ismeretek elmélyítésére, a polgári védelmi szervezetek egymás közötti, valamint a mentésben résztvevő más szervezetekkel való együttműködésének gyakorlása, az alkalmazási készenlét időben történő elérése és mindezek ellenőrzése.

A Polgári Védelmi alapkiképzés során elsajátítandó ismeretek

Általános polgári védelmi ismeretek

- a polgári védelem feladatai,
- a polgári védelem irányítása,
- a polgári védelem szervezete,
- a lakosság riasztása (riasztási jelek), a polgári védelmi szervezetek riasztása,
- az alkalmazási készenlétbe helyezés szabályai,
- az egyéni védőeszközök használata.

Munka- és balesetvédelmi szabályok:

- a kárterület felderítése közben betartandó szabályok,
- a műszaki mentés során betartandó szabályok,

- a szennyezett terepről történő mentés biztonsági rendszabályai,
- -tűzvédelmi ismeretek.

Alapvető egészségügyi ismeretek:

- alapvető elsősegély-nyújtási ismeretek (kötözés, vérzéscsillapítás stb.),
- sugárzó és vegyi anyagok ellen való védekezés,
- a sérültek kimentése, mozgatása.

A szervezetbe beosztott személyek jogait és kötelességeit tartalmazó tájékoztató:

- a polgári védelmi kötelezettség alá tartozó személyek és a kötelezettség alól mentesülők, köre,
- adatszolgáltatási, bejelentési, megjelenési kötelezettség és a polgári védelmi szolgálat,
- felmentés a megjelenési, és a szolgálati kötelezettség alól,
- a polgári védelmi szolgálatot teljesítők jogosultságai, a kártérítéshez való jog,
- -a polgári védelmi kötelezettség megsértésének szabálysértési és büntetőjogi következményei.

3.3.3. Polgári Védelmi szakképzési ismeretek

Általános ismeretek:

- a szervezet megalakításával kapcsolatos tudnivalók, az alkalmazási készenlét eléréséhez szükséges tudnivalók,
- az egyéni védőeszköz használatának szabályai.

Speciális, a szakalegység tevékenységéhez kapcsolódó ismeretek:

- a riasztó és híradástechnikai eszközök kezelése, a riasztás végrehajtásának szabályai,
- a kitelepítés (kimenekítés) – befogadás végrehajtása, az óvóhelyek használata,
- járványügyi megelőzési feladatok,
- a lakosság és az anyagi javak megelőző radiológiai, biológiai, vegyi védelme, mentesítés, fertőtlenítés,
- speciális elsősegély-nyújtási ismeretek, a sérültek felkutatása, a sérültek szállítása,
- árvíz, belvíz elleni védekezési feladatok, a helyi víz-kárelhárítási feladatok,
- műszaki károk felszámolása, tűzoltási ismeretek,
- logisztikai ismeretek.

A munkahelyi polgári védelmi szervezet szakalegységébe beosztott személyek szakképzésének a felsoroltakon túl a polgári szervnél lehetséges veszélyhelyzetek elhárítására, a területi és települési polgári védelmi szervezetekkel történő együttműködés

3.3.4. A kiképzés folyamata

A katasztrófavédelmi kiképzés tudatosan tervezett és irányított folyamat, amelyben a parancsnok- vezető- vezetésével, a beosztott állománnyal közös tevékenység során, a kiképzési cél által meghatározott és beosztottak felkészültségéhez méretezett ismeretek szervezett közvetítésével, feldolgozásával és rögzítésével valósul meg.

A katasztrófavédelmi mentő erők felkészítését, kiképzését az egységek parancsnokai tervezik és irányítják.

A kiképzési célt az adott egység rendeltetése feladata és szervezeti összetétele határozza meg. A kiképzés folyamata nem egyszerűen a tudnivalók- az ismeretanyag- átadásából közléséből, meghallgatásából, rögzítéséből (megtanulásából, bemagolásából), majd feleltetések során visszaadásából áll.

Ennél lényegesen több. Az ismereteket közös munkával kell olyan szinten átadni és elsajátítani, hogy a beosztott képes legyen azokat az életben, a mentés, mentesítés, helyreállítás során a körülményeknek megfelelően bármikor a legnehezebb körülmények között is alkotóan (önállóan is, ha szükséges) alkalmazni.

A kiképzés tehát kétpólusú alkotó tevékenység. az egyik pólusban a parancsnok (az alkotó) áll, a másik a beosztott. Közös célkitűzés érdekében, tudatosan és olyan célravezető módszereket alkalmazva folyik a kiképzés, amelyet a parancsnok az adott helyzetben a legcélravezetőbbnek tart, és amely legjobban megfelel a beosztottak felkészültségének, adottságainak és lehetőségeinek.

Mint említettük a kiképzés tehát egy olyan tudatosan tervezett, szervezett és irányított folyamat, amelynek során a parancsnok (vezető) fokozatosan kibontakoztatja, fejleszti beosztottjait, ismereteit, fejleszti jártasságát és kialakítja készségeit, melynek mind kötelékben önálló munkára, tevékenységre.

A katasztrófavédelmi kiképzés végső célja olyan, a mentő, mentesítő, helyreállító munkák elvégzésére alkalmas képességek kialakítása, amelyek az állomány a beosztott egyének adottságaira alapozva meghatározott ismereteket, jártasságokat, készségeket, egyesítenek, foglalnak magukba.

Az adottság és a képesség között az egyének egy fejlődés utat tesznek meg. E fejlődési utat azonban behatárolják meghatározzák az egyének képességeinek szintjei. Ahhoz, hogy bárki új ismereteket sajátítson el képességekre van szükség, de az elsajátítás során képességei fejlődnek magasabb szintre emelkednek. Ezáltal lehetővé válik ismét újabb ismeretek elsajátítása. Ez a kiképzés a tanulás folyamatának a lényege. így alakul ki a tudás.

A tudás az ismeretek olyan rendszerének birtokolása megértése elsajátítása, amelynek az egyes ismert részek egymásra épülnek, összefüggnek, kapcsolódnak. A cél a teljesítményképes (alkotó) tudás.

Erről akkor beszélhetünk, ha a kiképzett tudását képes önállóan és alkotóan a gyakorlati életben, a mentő mentesítő, fertőtlenítő helyreállító munkák során eredményesen alkalmazni. Ez esetben minősíthető akár a parancsnoki, akár a beosztott állomány kiképzettnek. A kiképzés folyamatában négy alapvető szakaszt lehet megkülönböztetni.

Az első szakaszban a parancsnok (az oktató) arra törekszik, hogy tudatosítsa a beosztottakban (oktatottakban) az alapvető kiképzési célokat, feladatokat és közölje a szakfeladatokkal kapcsolatos ismereteket.

A második szakaszban élő beszéd, technikai segédeszközök, szemléltető eszközök segítségével új ismereteket, információkat közöl illetve ad át, figyeltet meg.

A harmadik szakaszban kezdődik meg a tananyag részletes feldolgozása. Az új ismertek elemzése, a fogalmak törvény szerűségének elsajátítása, rögzítése, valamint a jártasságok készségek kialakítása.

A negyedik szakasz az elsajátítás szintjének ellenőrzése, értékelése. A kiképzésben kiemelkedően fontos szerepe van a tanulásnak.

A kiképzés tartamát az adott szervezet, katasztrófavédelmi mentő egység alakulat feladata, rendelkezése határozza meg. A tartalom végső soron nem más, mint az ismeretek jártasságok, készségek, azon rendszer, amelyre a parancsnoki és beosztott állományoknak szüksége van feladatai eredményes végrehajtására.

A kiképzés tartalma szorosan függ az adott ország társadalmi –politikai körülményeitől.

A kiképzés tartamát a kiképzési tervekben, programokban rögzítik.

3.3.5. A kiképzés, oktatás, alapelvei

A tudatosság és aktivitás elve.

Lényege: mind a kiképző, mind a kiképzendő a közös célra irányuló aktív tevékenységet fejt ki a kiképzés során.

Az elv első összetevője a tudatosság azt jelenti, hogy a kiképzés folyamatának olyannak kell lenni, hogy a kiképzendők tudják, mit miért tanulnak. Lássák és értsék a kiképzés céljait, értelmét, az elsajátítandó tananyag hasznosságát, csak így érhető el, hogy tudatosan – külső indíttatásból – akarják elsajátítani a tananyagot.

A másik alkotóelem: Az aktivitás önálló és aktív tevékenységet, élénk és ötletes gondolkozást feltételez, követel az oktatótól. A célratoró kiképzéstől idegen a tananyag passzív, gépies befogadása.

Az elmélet és a gyakorlat összekapcsolódásának elve.

Lényege: A parancsnok, az oktató köteles megtanítani beosztottjait, az oktatókat a kiképzés során megtanult ismeretek gyakorlati alkalmazása a mentő, mentesítő, helyreállító munkák során. Talán nem túlzás kijelenteni, hogy ez a katasztrófavédelmi kiképzés egyik legfontosabb didaktikai (szakmódszertani) elve. Az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása szakterületünkön, kétféle úton lehetséges.

Az első esetben a gyakorlat a kiképzési folyamat kiindulópontja és ezáltal a megismerés forrása. A második eset ennek fordítottja, az elméletből kiindulva jut el annak gyakorlati alkalmazásához.

A szemléletesség elve.

Lényege és célja, hogy a tárgyak vagy modelljeik, ábrázolásának segítségével és pontos képzeteket alakítson ki az oktató az oktatóknak, beosztottakban.

A fogalmakat a dolgok, jelenségek megfigyelése alapján kell kialakítani. Nem elég csupán a tárgyakat (modelleket, stb.) csupán megszemlélni. Tudatos megfigyelésre, az összes érzékszerv működtetésére van szükség.

Az alapelv érvényesítésének főbb követelményei:

- amit tanítunk mindig legyen konkrét , érzékelhető
- az elvont fogalmak, ítéletek, következtetések minden esetben kapcsolódjanak a hallgatók által ismert (látott, hallott, átél, személyesen kipróbált stb.) érzéki tapasztalatai jelenségekhez , folyamatokhoz .stb.
- a mentési, mentesítési, fertőtlenítési, helyreállítási folyamatokat (munkákat, fogásokat) lehetőleg mindig a valóságban természetes szemléltetéssel mutassuk be. Közvetítő eszközöket – makett, modell, film, terepasztal, rajz, fénykép, stb. – csak

abban az esetben használjuk, ha természetes bemutatásra valamilyen okból nincs mód, lehetőség.

A gyakorlati kiképzés érdekében a foglalkozások többségét úgy kell megszervezni és végrehajtani, hogy a folyamatokat (mentés, mentesítés, fertőtlenítés, stb.) a valóságot legjobban megközelítő helyzetben, terepen gyakorolják.

A szemléltetés nem lehet öncélú, mindig a pontos fogalmak érdekében kell alkalmazni és célszerű figyelembe venni azt a tapasztalatot is, hogy a túlzottan sok szemléltető eszköz- ha a foglalkozás vezető nem rendszerezi őket- zavart kelthet.

Az egyéni és a csoportos (kollektív) kiképzés egységének elve.

A katasztrófák esetén a mentő egységek beosztottjai kötelekekben, csoportokban dolgoznak, tehát közösségekben. A kiképzés során az állományt –miután egyénileg tökéletesen megismerte és elsajátította feladatait- arra is fel kell készíteni, hogy közösen, kötelekekben is képes legyen feladatait végrehajtani, a parancsnokokat pedig arra, hogy képesek legyenek alárendelt alakulataik munkáját tervezni, szervezni, irányítani a közösség életét vezetni.

A kiképzés során a beosztottak adottságait, képzettségét fejlődését, a közösségben elfoglalt helyét egyénenként külön-külön kell megvizsgálni, felmérni és felhasználni a közösség érdekében.

Az oktatás, kiképzés körülményeit, ütemét, módszereit célszerű úgy meghatározni, hogy az legyen összhangban az egyes beosztottak teljesítő és –teherbíró képességével. E képességeket azonban nem szabad statikusnak felfogni, hiszen a kiképzés folyamatával párhuzamosan változik, alakul.

Az érthetőség elve.

Célja az elsajátított ismeretanyag minőségének növelése. A kiképzési csoportokban, alakulatokban beosztott állomány előzetes- a polgári életből magával hozott felkészítése, ismerete különböző.

Ezért a kiképzést, oktatást úgy kell megtervezni, megszervezni, hogy a bonyolult kérdéseket is minden beosztott megértse, és képes legyen elsajátítani. Ennek érdekében nem szabad az egyes foglalkozásokat rendszertelenül a kölcsönös összefüggések, kapcsolódások feltárása nélkül oktatni. Kerülni kell a felesleges idegen kifejezéseket az oktatandók előtt ismeretlen fogalmak, használatát. Törekedni kell az egyszerűsége.

A kiképzésre rendelkezésre álló idővel össze kell hangolni az oktatásra kerülő ismeretanyag mennyiségét. Inkább kevesebb legyen a megismert anyag, de azt alaposan tanulják meg. Természetesen a meghatározó jelentőségű ismereteket nem lehet kihagyni a kiképzésből.

Az oktatás folyamatát úgy kell megszervezni, hogy az oktatandók már meglévő ismeretiből kiindulva, arra építkezve az egyszerűtől a bonyolult felé haladjon. Az új fogásokat, tevékenységet először célszerű részenként megtanítani, majd ezt követően foglalni egységbe az egészet.

A rendszeresség, fokozatosság és folyamatosság elve

Azt jelenti, hogy a kiképzési cél alapján tervezzük és szervezzük a kiképzés menetének felépítését, ütemezését és a tananyagot a szükséges logikai rendszerbe szedve, megfelelő fokozatossággal, szinte panelszerűen egymásra építve és összekapcsolva oktatjuk.

A rendszeresség akkor érhető el, ha a kiképzés ismeret anyagát helyes sorrendben és meghatározott rendszerbe szedve (tanrendek, kiképzési tervek. stb.) oktatják az új addig

ismeretlen tananyagot jól érzékelhetően hozzákapcsolják az oktatandók már meglévő ismereteihez, tudásához.

Az oktatás, kiképzés során rendszeresen kiemelkedik a leglényegesebb, meghatározó ismereteket. Az oktatás folyamatosan visszatérő rendszerességgel átismétlik a korábban tanultakat. És természetesen rendszeresen ellenőrzik és értékelik a kiképzendők tanulását, felkészülését, eredményeit.

Az ismeretek és készségek szilárdságának, tartós elsajátításának elve, arra a felismerésre épül, hogy az emberek az idő múlásával felejtnek. A megszerzett ismertek elszürkülnek, majd kiesnek a tudatunkból. ezért arra kell a kiképzés során törekedni, hogy a megszerzett ismeretek szilárdak a készségek tartósak legyenek és szükség esetén gyorsan fel tudják a beosztottak idézni és hasznosítani alkalmazni.

Az ismeret, jártasság, készség rögzítésének módszerei, eszközei: Az ismétlések, rendszeres gyakorlat és a folyamatos ellenőrzés. Az ismeret tartós rögzítése érdekében minden nagyobb oktatási kiképzési anyagrészt átvételére begyakorlására ismétlő, rendszerező foglalkozásokat kell szervezni és az elsajátítás szintjét, színvonalát pedig rendszeresen ellenőrizni, értékelni kell.

A hasznosság elve, azaz annak oktatása, amire a katasztrófavédelmi feladatok megvalósítása során szükség van. Az oktatás, a kiképzés nem öncélú, hanem valamilyen meghatározott feladatra készítjük fel az oktatandókat.

3.3.6. Módszerek

A katasztrófavédelmi kiképzés sajátosságai:

Minden oktatási, kiképzési folyamatnak vannak egyedi, csak arra a csoportra, formára, folyamatra jellemző vonásai, meghatározó jellemzői. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az előzőekben vázolt elveket minden esetben egyedi módon e jellemzőkkel összehangolva célszerű alkalmazni, gondosan elkerülve a sablonokat.

Ahhoz, hogy a kiképzés valóban hatékony legyen a tervezés első lépéseként gondosan fel kell mérni ezeket a speciális általános és egyedi vonásokat.

A katasztrófavédelmi feladatokat ellátó alakulatok, szerzetek, legjellemzőbb vonásai:

- teljes állomány (tehát mind a parancsnoki, mind a beosztott) már befejezte alap (esetleg közép- illetve felső-) tanulmányait, általában megfelelő színvonalú általános alapismeretekkel és műveltséggel rendelkezik, tud írni, olvasni, és számolni (legalább a matematikai alapműveletek szintjén),
- többségük valamilyen polgári védelmi szakképzettséggel rendelkezik,
- felnőtt korú teljes jogú állampolgárok,
- a katasztrófavédelmi alakulatokban általában a polgári szakképzettségüknek és szakirányuknak megfelelően kerültek beosztásra és ennek megfelelően mentő mentesítő fertőtlenítő és helyreállító munkák során végső soron polgári szakmájuknak (praxisuknak) megfelelően dolgoznak csak különleges körülmények között.

Mindezekből levonható és a kiképzést meghatározó következtetések az alábbiak.:

- mind a parancsnoki mind a beosztott állományt a felnőtt oktatás követelményeinek sajátosságainak módszereinek megfelelően kell kiképezni. A gyerekes módszerek kerülendőek, mert bántóak, sértőek,
- mivel nem azonosak és feltehetően felkészültségük, fizikai állapotuk erőnlétük is jelentősen eltérő (nem olyan homogén csoportokról van szó mint amilyenek az iskolai oktatásban találhatóak) a kiképzést célszerű nagyon alapos, minden részletre kiterjedő felméréssel kezdeni, és kapott adatoknak megfelelően, megszervezni a kiképzést,
- a kiképzést nem az alapoknál kell kezdeni. bátran lehet polgári szakmájuk, felkészültségükre építkezni. elsősorban arra kell felkészíteni őket, hogy eredeti szakmájuk ismeretanyagát, miként alkalmazzák a katasztrófák különleges körülményei között. Egy példa: olyan beosztottat, aki a polgári életben is egy buldózerkezelő – természetesen alaposan felmérve azt, hogy mennyire ismeri szakirányát – nem a munkagépe vezetésére, alkalmazására kell kiképezni. Ezt jól ismeri, hiszen ha van munkája nap, mint nap azzal dolgozik. Amit nem tud az azok a speciális esetek, amelyek például egy földrengést követően kell megoldania. Feltehetően soha nem találkozott korábban kártyaváráként összeomlott házakkal, halottakkal. Nem szabadított ki romok alól élőket és sebesülteket. Nem tisztított meg romoktól, törmelékektől utakat. Nem dolgozott védőruházatban, és így tovább. A kiképzésüknek tehát a speciális a katasztrófavédelmi munkák során szükséges ismeretek elsajátítására, készségek, begyakorlására kell irányulni.,
- a kiképzés során a főhangsúlyt- mindkét állomány kategóriánál (parancsnokok-beosztottak) a gyakorlatiasságra kell helyezni. A katasztrófavédelmi alakulatokat nem elméleti szakemberekké, hanem a bonyolult viszonyok között is gyorsan és hatékonyan dolgozó mentő, mentesítő, fertőtlenítő, helyreállító szakmunkásokká kell képezni,
- a várható feladatokat az alakulatok személyi állománya – ellentétben, a polgári életben dolgozók nagytöbbségétől, pl: a kisiparosoktól, kisvállalkozóktól - nem egyedileg, hanem kötelékben dolgozva oldja meg. Ezért a kiképzés során meg kell tanítani a kisebb és nagyobb kötelékekben dolgozni az embereket. Meg kell tanítani az együttműködésre, egymás támogatására, segítségére. Rá kell nevelni kollektív felelősség vállalására. A kötelékeket össze kell kövácsolni munkaképes egységgé. A kiképzés során tehát nevelési célokat is kell megvalósítani,
- a tanintézetekben szervezett oktatással ellentétben a katasztrófavédelmi szervezetek felkészítése, kiképzése, általában nem folyamatos oktatás formájában történik, hanem időszakonkénti összevonások keretében. így a kiképzés folyamatában az átlagosnál nagyobb figyelmet kell fordítani a tananyag rendszere, ismétlésére, az elsajátított ismeretek, készségek szintjének ellenőrzésére, minél mélyebb, alaposabb rögzítése.

3.3.6.1. A katasztrófavédelmi kiképzés során alkalmazott módszerek

A kiképzési módszer az oktatás, kiképzési folyamat egy adott időszakban, vagy pontján alkalmazott olyan oktatási eljárás amely lehetővé teszi, hogy az oktatandók, a beosztottak ismereteket szerezzenek, jártasságokat, készségeket alakítsanak ki.

A módszert minden esetben a kiképzés egyes szakaszain az oktató (parancsnok) választja ki, vagy határozza meg.

A módszer kiválasztását, alkalmazását a következő tényező határozza meg:

- az adott téma oktatási célja,

- a téma tartalma,
- a kiképzési feladat,
- az oktató (parancsnok) személyisége, felkészültsége, képességei, és elgondolása a téma oktatásáról,
- a rendelkezésre álló anyagi, eszközök, /tanterem, gyakorlótér/ lehetőségek, adottságok.

A kiképzési módszer szubjektív tényezője az oktató, a beosztott, azaz az a személyiség (személyiségek) akit kiképeznek. Akkor lesz valóban hatékony a kiválasztott és alkalmazott módszer, ha maximálismértékben épít a beosztottak tudatos részvételére, aktivitására.

Az oktató szerepéből és feladatából, valamint az oktatottak (beosztottak) aktivitásának fokából kiindulva **a kiképzés folyamatában megkülönböztetünk:**

közlő (vagy akromatikus (módszereket /ezek: előadás, elbeszélés, leírás, magyarázat, önálló tanulás tankönyvekből. stb./ illetve

kereső (vagy heurisztikus, erőtematikus) módszereket valamint kérdező(beszélgetés, vita) továbbá kísérleti módszereket.

Az utóbb két- három évtizedben a kibernetika a számítógépek általános elterjedése **a Internet** az információelmélet, az információs társadalom kialakulása a praxeológiai és a programozás elmélet viharos gyorsaságú fejlődése nyomán új oktatási módszerek sora alakult ki. Egyelőre összetett, aktivizáló módszereknek neveztük ki. Eddigi alkalmazásuk során tapasztalataim szerint elsősorban a felsőfokú tanintézeti továbbá az egyéni illetve a parancsnoki képzés folyamatába tudunk sikerrel beépíteni e módszereket.

A katasztrófavédelmi kiképzés alapvető módszerei

A kiképzés során eddig alkalmazott módszereket a táblázat mutatja be:

Szóbeli közlés	Bemutató szemléltetés	Gyakorlás	Ellenőrzés	Aktivizálás
Előadás, Elbeszélés, Leírás, Magyarázat	Szemléltetés, Tárgyi szemléltetés, Szimbolikus szemléltetés,	Gyakoroltatás, Gyakorlás, Komplex gyakorlás, Témaköri gyakorlás, Felidéző gyakorlás,	Megfigyelés Kérdésfeltevés (kikérdezés, feleltetés) Feladatmegoldás, Teljesítménymérés, Vizsgáztatás	Helyzetbeállítás (helyzetgyakorlat) Strukturális módszer Nem strukturális módszer
Kereső módszer				
Beszélgetés, vita				

3.3.6.2. A bemutatás, szemléltetés

A **bemutató** lehet fő, vagy alárendelt módszer. Önálló kiképzési módszerként ritkán alkalmazzák. A legtöbbször tervszerűen beépítik a szóbeli közlés vagy a gyakorlás folyamatába. A gyakorlásból egyszerűen nem lehet kihagyni. "A csináld, úgy ahogy én" minden katonai kiképzés és polgári gyakorlati képzés legalapvetőbb módszere, ahol a

parancsnok, a vezető személyesen mutatja be a helyes fogást, megoldást. Természetesen ennek alapfeltétele, hogy az oktató, a parancsnok előzetesen tökéletesen sajátítsa el a fogást, gyakorolja be a feladatot, tudja a helyes végrehajtást, megoldást. A beosztott, az oktató csak így lesz képes helyesen megismerni és elsajátítani.

Közvetett bemutatásnál elsősorban a tárgyaknak, folyamatoknak, műveleteknek belső – közvetlen megtekintéssel nem érzékelhető – lényegét, összefüggéseit, működését, törvényszerűségeit célszerű bemutatni.

A szemléltetés eszközei rendkívül változatosak lehetnek. A közönséges iskolai tábláktól, plakátoktól, vázlatoktól egészen a legkorszerűbb audiovizuális oktató berendezésekig, számítógépekig, CD-ig, rendkívül széles tárház áll rendelkezésre. Felhasználásuk során azonban nagyon kell ügyelni arra, hogy a sokféle látvány ne vonja el az oktatók figyelmét a témáról, az oktatás, kiképzés lényegéről. Bármilyen a szemléltető eszközről is legyen szó. Bármit is alkalmazunk egy pillanatra sem szabad elfelejteni, hogy csupán eszköz a kiképzés adott témája magasabb színvonalú, hatékonyabb elsajátításához. Minden esetben mellék és alárendelt szereplője a foglalkozásnak.

3.3.6.3. A gyakorlás

A katasztrófavédelmi kiképzés leglényegesebb módszere a gyakorlás. Célja a mentés, mentesítés, fertőtlenítés, helyreállítás feladatai végrehajtásához nélkülözhetetlen jártasságok, készségek kialakítása és begyakoroltatása. Szorosan kapcsolódik a kiképzési folyamat többi módszeréhez és szakaszához.

A gyakorlás a korábban megszerzett – és nagyrészt a polgári életből hozott előzetes elméleti és gyakorlati ismeretanyagokra épül rá, használja fel a megváltozott körülmények, viszonyok között. A gyakorlásnak két típusát alkalmazzuk Az első: a szellemi képességek, készségek fejlesztése (ez a parancsnoki képzés fő feladata), a második a katasztrófavédelmi feladatok végrehajtásához szükséges gyakorlati készségek, jártasságok kialakítása.

Ennek megfelelően beszélünk gyakorlásról és begyakoroltatásról.

Ez utóbbinál már az automatikus végrehajtás szintjének elérése a cél. **A gyakorlás, begyakoroltatás lehet egyéni és csoportos.**

A katasztrófavédelmi szervezetek kiképzése során a beosztottak önálló tevékenysége legteljesebben a különböző gyakorlati foglalkozásokon valósul meg. Ezek:

- komplex gyakorlás,
- témaköri gyakorlás,
- felidéző gyakorlás.

Komplex gyakorlásról akkor beszélünk, ha a különböző tárgykörökben szerzett ismeretet, jártasságot és készséget a kárterület körülményeit megközelítő helyzetben önállóan alkalmazzák a parancsnokok és beosztottak. Például: a műszaki-mentő alegység nemcsak a feltárást, romeltakarítást, hanem a sérültek elsődleges ellátását is végrehajtja.

Témaköri gyakorlásról akkor beszélünk, ha a feladatok önálló megoldásához csak az adott témában tanultakat alkalmazzuk. Például a személymentesítő alegység a telepítést, berendezést és üzemeltetést gyakorolja.

Az oktató ebben az esetben ellenőrző feladatot végez. A parancsnokok kiképzésénél a feladat lehet írásos vagy grafikus megoldás, ami biztosítja a parancsnoki állomány önálló munkáját.

Felidéző gyakorlás lényege az ellenőrzés, célja a tanult ismeretek elsajátítási fokának, szilárdságának felmérése. Ilyen gyakorlatokat a kiképzés elején és végén célszerű szervezni.

A begyakoroltatást a bemutatással kezdjük. Az oktató (parancsnok) bemutatja (vagy bemutatattja, kötelék, csoport esetén) a minta megoldást, az adott foglalkozás feladatát. Ezt követően ütemezve hajtják végre a feladatot, majd a folyamatos végrehajtást kell begyakorolni.

Ebben a szakaszban nagy jelentősége van az ismételt bemutatásnak, a magyarázatnak a hibás mozdulatok, fogások javításának. A hibák okainak feltárására kell törekedni és ezt kell megszüntetni.

Időnormákkal szabályozott tevékenységnél beiktatjuk a teljesítményekre törekvés szakaszát. Itt az időt állítjuk a végrehajtás motiválásának középpontjába.

A begyakorlás befejező szakaszában elő kell készíteni az önálló végrehajtást. Itt a fő feladat, megtanítani a kiképzendőket arra, hogyan kell a felszabadult figyelem segítségével a feladatot önállóan végrehajtani.

Az önálló gyakorlás a feladatok önálló, folyamatos (megszakítás nélküli) végrehajtását jelenti. Itt az oktatási feladat az önálló alkalmazás és az ellenőrzés.

A kiképzendők teljes önállósággal oldják meg a felmerült elméleti és gyakorlati problémákat. A gyakorlás során nincs lehetőség a hibák kijavítására, az ismétlésre.

A parancsnokok, vezetők kiképzésének hasznos, az önálló gondolkodásra, tervszerű munkára felkészítő módszer a munka megtervezése és szervezése. E feladat során a hallgatók, kiképzendők a kiképző, oktató által megadott adatok alapján önállóan – vagy meghatározott, kijelölt csoportokban – előkészítik egy mentő, mentesítő, fertőtlenítő és helyreállító tevékenység megszervezésének, végrehajtásának, sokoldalú támogatásának elgondolását, terveit.

A hallgatók által kidolgozott tervek oktatási értéke összetett. Megtanulnak tervezni, megismerik a tervek végrehajtásához szükséges szervezési feladatok és ezek alapján képesekké, válnak arra, hogy helyesen határozzák meg, a legelőnyösebb időbeosztást, erő és eszközszükségletet egy katasztrófavédelmi feladat végrehajtásához.

A beosztott állomány kiképzése során a hangsúly az ismeretek elsajátításának, a szükséges fogások készség szintű begyakorlásán, olyan képességek, kialakításán van, hogy mindezeket képesek legyenek akár önállóan, akár kötelékben, bonyolult viszonyok között – a mentő, mentesítő, fertőtlenítő és helyreállító munkák során – is gyakorlatban alkalmazni.

A parancsnoki képzés fontos eleme a hallgatók felkészítése. A valóságos problémák feltárására, elemzésére, általánosításra, a megoldás megkeresésére, az , irányításra, ellenőrzésre, a munkákban résztvevő szakemberek, szakalakulatok tevékenységének időben és térben történő összehangolására és a tevékenységek végrehajtásához szükséges feltételek megteremtésére. E célnak a legjobban az aktivizáló módszerek felelnek meg. E módszer alkalmazásakor a kiképzendők feladata az adott, meghatározott probléma feltárása, elemzése és a megoldás megkeresése.

3.3.6.4. Az ellenőrzés szerepe a kiképzés, felkészítésben

Az ellenőrzés céltudatosan tervezett és végrehajtott tevékenység, az oktatás, kiképzés nélkülözhetetlen alkotó része.

Adatokat, ismereteket szolgáltat az oktató, kiképző (parancsnok) számára a munka tervezéséhez, szervezéséhez, továbbá objektív mérési mód az oktatás, kiképzés hatékonyságának megállapításához.

Az ellenőrzés a kiképzés egész folyamatát végig kíséri. Az első ellenőrzés a kiképzés egész folyamatát végig kíséri. Az első ellenőrzést a kiképzés megkezdése előtt kell végrehajtani.

Ekkor fel kell mérni a kiképzendőket (oktatandók) általános előzetes felkészültségét. Arról kell meggyőződni, hogy rendelkeznek-e azokkal a nélkülözhetetlen ismeretekkel, vagy jártasságokkal, amelyek az új anyag feldolgozásához szükségesek. A további ellenőrzések a kiképzés folyamatának alkotóelemei.

Az ellenőrzés módszerei:

- a megfigyelés,
- a kérdésfeltevés,
- a feladatmegoldás,
- a teljesítmény-mérés.

Az ellenőrzés lehet: előzetes, folyamatos, időszakos és befejező. Előzetes ellenőrzést a kiképzés kezdeti szakaszában kell tartani, ez lehetővé teszi a beosztottak, eddig szerzett ismereteinek és készségeinek a felmérését.

A folyamatos ellenőrzés a kiképzés folyamatában teszik lehetővé a tananyag elsajátításában jelentkező hibák időbeni felfedezését és ezáltal kijavítását. Az időszakos ellenőrzést egy-egy kiképzési időszak (vagy hosszabb időtartamú feladat) végén hajtjuk végre, felmérve az addig tanított ismeretek elsajátításának mérvét.

A kiképzési folyamat végén tartott befejező ellenőrzés (vizsga) célja, megvizsgálni, mennyire sikerült megvalósítani a kiképzési utasításokban, követelményprogramokban, szabályzatokban és parancsokban előírt kiképzési célokat. Szóbeli kérdések, vagy párbeszéd segítségével a beosztottak tudása felmérhető.

A kiképzési eredmények ellenőrzésének feladatai:

- megállapítani a tények, törvények, szabályok, és más ismeretek, valamint az alapvető jártasságok és készségek elsajátításának fokát,
- megállapítani, hogy a megtanult ismereteket mennyire képesek alkalmazni a gyakorlati tevékenységben,
- megállapítani, hogy a kiképzési program elsajátítása, milyen mértékben befolyásolja az egység, aegység összekovácsoltságát és a kívánt erkölcsi-politikai állapot kialakítását.

Az ellenőrzés lényege a végrehajtás eredményének összehasonlítása az elvárásokkal (követelményekkel), a tényleges állapot összevetése a meghatározott feladattal.

A katasztrófavédelemben alkalmazható szervezeti formák

A kiképzési folyamatban alkalmazható szervezeti formák az elérendő kiképzési célok és végrehajtás (kiképzés) objektív feltételei szerint határozhatók meg: A katasztrófavédelmi kiképzésben két alapvető szervezeti forma alkalmazható a leghatékonyabban.

Ezek:

- a foglalkozás,
- a gyakorlat.

A katasztrófavédelmi kiképzésben hatékonyan alkalmazható foglalkozás típusok:

- előadás,
- szemináriumok,
- gyakorló foglalkozások,
- komplex gyakorlatok,
- ellenőrző foglalkozás,
- csoportos foglalkozás,
- törzsfoglalkozás,
- katasztrófavédelmi helyzetgyakorlat, katonai (probléma-feldolgozó) értelemben: hadijáték.

A gyakorlatokon a vázolt különböző foglalkozásokon szerzett ismereteket, kialakított jártasságot és készségeket magasabb szinten és komplex módon, új és bonyolult helyzetben, egységekbe (kötelékbe, alakulatokba) rendezve alkalmazzuk.

A gyakorlatok során alakulnak ki és tökéletesednek a parancsnokok és beosztottak képességei (önállóság, határozottság, következetesség, kitartás, vezetési képesség, összetevékenység, alkotóképesség, stb.) Összekovácsolódnak a szervezetszerű katasztrófavédelmi alakulatok, egységek és kialakulnak jellemző tulajdonságai (akarategység, tömeges lendületesség, együttműködési készség, stb.) és az állomány megtanul kötetlenségben tevékenykedni bonyolult körülmények között is.

Az egységek, alegységek, parancsnokságok kiképzésének hatékony gyakorlat típusai:

- szakgyakorlatok,
- parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok,
- katasztrófavédelmi gyakorlatok.

3.4. A lakosság felkészítése

3.4.1. A felkészítés követelménye, célja, célcsoportjai

A lakosság felkészítésének követelménye:

Minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy közreműködjön a katasztrófavédelemben.”¹ Hogy e jogait és kötelességeit az állampolgár gyakorolni tudja, fel kell rá készítenünk. A lakosságfelkészítésnek nemcsak a veszélyeztetett lakosságra, hanem a foglalkozásuk során a veszélyhelyzetekkel kapcsolatba kerülőkre is ki kell térnie. Nem csak a veszélyhelyzetek, a veszélyhelyzetekben való helyes magatartási szabályok ismerete fontos, hanem annak tudatosítása is, hogy az állampolgárok önmaguk is kerüljék el azokat a cselekvési mechanizmusokat, amelyekkel veszélyhelyzeteket idéznek elő.

A lakosság katasztrófavédelmi felkészítésének koordinálása helyi szinten a jogszabályok alapján a polgármester, a helyi védelmi bizottság elnökének felelőssége és feladata. Az önkéntes lakosságfelkészítők és a polgármester-segítők egyik legfontosabb szerepe a polgármester ezen feladatának, kötelezettségének segítése, a szűkebb vagy tágabb környezetükben élők katasztrófavédelmi felkészítése. Ezt a tevékenységet csak akkor tudják hatékonyan és eredményesen végezni, ha erre szakmailag, és módszertanilag önmaguk is fel vannak készítve, ismerik a felkészítés legfontosabb jellemzőit, módszereit, buktatóit. Ez a fejezet a felkészülésüket kívánja segíteni.

Katasztrófavédelmi lakosságfelkészítés követelménye

Olyan tevékenységi rendszer, amely során a lakosságot a katasztrófa-küszöböt elérő és a katasztrófa-küszöböt el nem érő veszélyhelyzetekre készítjük fel, olyan készségeket alakítunk ki bennük, melyek segítségével ezekben a helyzetekben sikeresen menthetik magukat, társaikat, és az anyagi javakat. Magában foglalja a tűzvédelmi, polgári védelmi, katasztrófavédelmi és a katasztrófa-küszöböt el nem érő veszélyhelyzeti ismereteket egyaránt. Tájékoztatás: a lakosságfelkészítési folyamat egyik jelentős formája, olyan tevékenység, melynek során a lakosságot megismertetjük az adott helyzettel, a hatóságok intézkedéseivel, a várható következményekkel, folyamatokkal. A katasztrófavédelmi tevékenység mindhárom időszakában megjelenik, de bekövetkezett veszély esetén, tehát a veszélyhelyzetkezelés időszakában ez a legcélszerűbb felkészítési forma.

Veszélyhelyzeti lakosság felkészítés követelménye:

Amikor a felkészítést a fenyegető, vagy már bekövetkezett veszély hatása alatt végezzük. Amennyiben a megelőző időszaki felkészítő rendszer jól működik, akkor a kialakult veszélyhelyzetben a felkészítés megvalósítása jóval egyszerűbb. Leggyakrabban tájékoztatás formájában történik. Ki kell alakítani a különböző veszélyhelyzetekre és katasztrófákra alkalmazandó egységes tájékoztatási irányelveket, amelyet bekövetkezett veszélyhelyzet esetén az adott terület katasztrófavédelmi szakemberei a védelmi bizottságokkal együttműködve aktualizálnak, és a kialakult veszélyhelyzet specifikumainak megfelelő tájékoztató anyagot és módszert dolgoznak ki a lakosság különböző csoportjainak gyors, hatékony tájékoztatására és a felkészítésre. Nagyon fontos a gyors, hiteles helyzetelemzés, a sürgős teendők számbavétele, a feladatok meghatározása, a feladatok felosztása, a gyors, célirányos cselekvés. Ebben a folyamatban nagy segítséget nyújthat az önkéntes felkészítő és a polgármester-segítő.

A lakosságfelkészítés célja

A lakosságfelkészítés egyrészt a veszélyhelyzetek káros hatásait elszenvedő vagy általuk fenyegetett lakosság szélesebb körén túl a katasztrófavédelemmel hivatásuk gyakorlása során foglalkozó döntéshozók és végrehajtók, az állampolgári kötelezettség alapján polgári védelmi szervezetekbe beosztottak, a polgári szervek vezetői, és az emberélet mentésével foglalkozó önszerveződő csoportok felkészítése a veszélyhelyzetekre, az abban követendő cselekvési és magatartásszabályokra, az ön- és mások, valamint az anyagi javak mentésére, másrészt annak tudatosítása, hogy önmaguk is előidézhetnek veszélyhelyzeteket. Fő cél a lakosság ön-, mások és az anyagi javak mentése készségének kialakítása, biztonság-kultúrájának megalapozása, valamint a környezetért érzett felelősség kialakítása.

A lakosságfelkészítés ilyen értelemben tehát egy szolgáltatás. Az önkéntes felkészítők tevékenységüket a lakosság „szélesebb körének” felkészítésében fejthetik ki, hiszen az egyéb célcsoportok speciális felkészítése szélesebb, mélyebb szakmai felkészülést, szervezést igényel.

Felkészítési célcsoport:

A lakosságnak az a köre, csoportja, amelyre az adott felkészítési tevékenység vonatkozik, és amely meghatározza a felkészítés tartalmát, módját, eszközeit.

3,4,2. lakosság katasztrófavédelmi felkészítés rendszere:

Magyarországon kialakulóban a van az ún. „vegyes” típusú felkészítési rendszer, amelyben a katasztrófavédelem hivatásos szervei mellett önkéntesek, szövetségek stb. is részt vesznek a lakosság felkészítésében. A lakosságfelkészítő tevékenység koordinálását a polgármesterek és a védelmi bizottságok vezetői végzik, ebben jelentős szakmai segítséget kapnak a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságoktól, helyi szinten pedig a polgári védelmi kirendeltségek, irodák vezetőitől. A rendszer itt válik „vegyessé”, mert munkájukba bekapcsolódhatnak az önkéntes felkészítők és a polgármester-segítők is.

Kik is azok az önkéntes felkészítők?

Itt azokról az állampolgárokról beszélhetünk, akik a településen közismertek, érdeklődést mutatnak a katasztrófavédelem iránt, és készek energiát fektetni a felkészülésre, és részt vesznek a szakmai szövetségek, állami és egyéb szervek felkészítő tanfolyamán. Az így megszerzett tudás ismeretében az önkéntesek veszélyhelyzetben a polgármesterek kiváló segítői lehetnek. Megelőző időszakban pedig maguk is végezhetnek a szűkebb közösségükben lakosságfelkészítő munkát. Különösen fontos a tevékenységük az oktatási intézményekben, ahol igény esetén szakköröket, felkészítő foglalkozásokat tarthatnak.

A lakosságfelkészítő tevékenységbe az önkéntes felkészítőkön kívül bekapcsolódnak az ún. katasztrófavédelmi referensek is.

Ezek a referensek az önkormányzatoknál direkt a katasztrófavédelmi munka céljára foglalkoztatott dolgozók. Sajnos számuk ma még Magyarországon nagyon csekély, hiszen csak a legvesélyeztetettebb települések önkormányzatok tudják biztosítani, hogy önálló hatáskörű katasztrófavédelmi referensük legyen. Szinte valamennyi önkormányzatnál vannak azonban védelmi referensek, akik bár csatolt munkakörben, de foglalkoznak a katasztrófavédelmi feladatokkal. Az önkéntes felkészítők és a polgármester-segítők felkészítését jelenleg a katasztrófavédelem hivatásos szervei, és a Magyar Polgári Védelmi Szövetség segítik modulrendszerben.

A lakosságfelkészítés formái:

A lakosságfelkészítés folyhat ismeretközvetítő, készségfejlesztő, vegyes típusú foglalkozásokon és gyakorlatokon.

- **az ismeretközvetítő foglalkozások** során „csak” ismereteket adunk át a felkészítendőknél, amelyet azok aktív vagy passzív módon befogadnak,
- **a készségfejlesztő foglalkozások** során a katasztrófák bekövetkeztekor betartandó magatartási szabályok, teendők gyakorlásához szükséges „részkészségek” elsajátítása folyik. Pl.: gázálarc felvétele, kúszás gyakorlása füstszint alatt stb,
- **vegyes típusú foglalkozások** során az ismeretközvetítés mellett készségfejlesztést is végzünk,
- **a gyakorlatok során** a már megszerzett ismeretek birtokában komplex gyakorlati feladatok megoldására kerül sor.

3.4.3. A lakosság katasztrófavédelmi felkészítése, módszerei:

- előadások tartása, meggyőzés,
- katasztrófavédelmi eszközök tájékoztató jellegű bemutatása,
- szórólapok, ismeretterjesztő kiadványok készítése,
- az írott és elektronikus médiában ismeretterjesztő anyagok megjelentetése,
- felnőtt és gyermekpályázatok kiírása,
- lakosságfelkészítő kiállítások szervezése,
- részvétel más szervek rendezvényein,
- internetes oldalak készítése lakosságfelkészítési témában,
- tankönyvek, munkafüzetek megjelentetése veszélyhelyzeti ismeretekről,
- prevenció program készítése és használata,,
- önkéntes felkészítők toborzása és felkészítése,
- biztonsági Információs Központok (BIK) alapítása és működtetése.

3.4.4. A felkészítés tartalma, fajtái:

A lakosságfelkészítés tartalmát, módszereit befolyásolja az a tény, hogy mely időszakban végezzük.

E szerint lehet:

Megelőző időszaki felkészítés:

Amikor a felkészítő tevékenységet a veszélyhelyzetet megelőző, prevenció időszakban végezzük. Itt nem csak arról van szó, hogy a lakosságot a kialakult veszélyhelyzet esetén betartandó cselekvési mechanizmusokra készítjük fel. Ezen túlmenően segítséget kell nyújtanunk önvédelmi készségük kialakításához is, valamint tudatosítanunk kell, hogy milyen módon kerülhetik el azt, hogy önmaguk okozzanak veszélyhelyzeteket. A preventív felkészítés javasolt tartalma a teljesség igénye nélkül: a katasztrófák fajtái, jellemzői, a település veszélyei, megelőzési feladatok a településen, a katasztrófavédelem minimális jogszabályi háttere, rendszere, jelentősége, az állampolgár kötelessége a megelőzés, a veszélyhelyzet-kezelés, a helyreállítás időszakában, a polgári védelmi kötelezettség, a polgári védelmi szervezetek megalakítása a településen, a riasztás jeleinek, a tájékoztatás módjainak ismerete, a komplex védelem lehetséges módjai, feladatai, a veszélyhelyzet-kezelés feladatai, eszközei az adott településen, a helyreállítás feladatai, módjai a településen, specialitások, aktualitások, segítő szervezetek, helyes magatartási szabályok stb. A felkészítésben feltétlenül polarizálni kell a lakosságot, és minden célcsoportnak a megfelelő módszerekkel kell közvetíteni a veszélyhelyzeti ismereteket.

Veszélyhelyzeti felkészítés:

Amikor a felkészítést a fenyegető, vagy már bekövetkezett veszély hatása alatt végezzük. Amennyiben a megelőző időszaki felkészítő rendszer jól működik, akkor a kialakult veszélyhelyzetben a felkészítés megvalósítása jóval egyszerűbb. Leggyakrabban tájékoztatás formájában történik. Ki kell alakítani a különböző veszélyhelyzetekre és katasztrófákra alkalmazandó egységes tájékoztatási irányelveket, amelyet bekövetkezett veszélyhelyzet esetén az adott terület katasztrófavédelmi szakemberei a védelmi bizottságokkal együttműködve aktualizálnak, és a kialakult veszélyhelyzet specifikumainak megfelelő tájékoztató anyagot és módszert dolgoznak ki a lakosság különböző csoportjainak gyors, hatékony tájékoztatására és a felkészítésre. Nagyon fontos a gyors, hiteles helyzetelemzés, a

sürgős teendők számbavétele, a feladatok meghatározása, a feladatok felosztása, a gyors, célirányos cselekvés. Ebben a folyamatban nagy segítséget nyújthat az önkéntes felkészítő és a polgármester-segítő.

Helyreállítási időszaki felkészítés:

A katasztrófa elhárítását, a veszély elmúlását követő időszakban végezzük. A fenyegetettség és a kialakult veszélyhelyzet lakosságfelkészítési módszerei mellett nagyon fontos a helyreállítási időszak ilyen felkészítő tevékenysége is. A lakosság, akiknek a megszokott életét részben, vagy teljesen felborítja a bekövetkezett esemény, rendkívüli módon kiszolgáltatott. Az élet „újjászervezése” gyors és pontos információáramlást, egységes ügykezelést, összehangolt tevékenységet igényel, és ezen túlmenően azt, hogy a lakosság fel legyen arra készítve mit, hogyan kell tennie annak érdekében, hogy minél hamarabb és minél kisebb veszteségekkel történjen meg a helyreállítás és az újjáépítés, ismernie kell a veszteségeket, a folyamatok visszafordíthatóságának, illetve visszafordíthatatlanságának mértékét. A lakosság ezirányú tájékoztatásában is jelentős szerepet vállalhatnak a polgármester-segítők, és az önkéntes felkészítők.

Az állampolgárok szélesebb körének felkészítése:

Mint az előzőekből kitűnik, lakosság „szélesebb körén” azokat az állampolgárokat értem, akik nem tartoznak azokba a csoportokba, akik a hivatásuk gyakorlása során kerülnek kapcsolatba a katasztrófákkal, de katasztrófák veszélyeztetik őket. A veszélyeztetett állampolgárok elkészítése kulcsfontosságú, hiszen a felkészített személyek hatékonyabban tudnak részt venni a védekezésben, és a védekező erők, és a mentőerők megérkezéséig is képesek önmaguk és mások mentésére. A felkészítésükben az elméleti ismeretek mellett nagy hangsúlyt kell fektetni a gyakorlatokra.

A tanuló ifjúság felkészítése:

A lakosság egyik legveszélyeztetettebb csoportja a tanuló-ifjúság. Felkészítésük azért fontos, hogy adott veszélyhelyzetben menteni tudják önmagukat, társaikat, valamint tudatosuljon bennük, hogy felelőtlen magatartással maguk is előidézhetnek veszélyhelyzeteket. Az a tanuló, aki gyermekkorában megismerkedik a veszélyekkel, a helyes veszélyhelyzet magatartásformákkal nagy eséllyel válik a környezetéért, a biztonságért felelősséget érző felnőtté.

A családok védekezési lehetőségei katasztrófa helyzetekben, a családi prevenció program:

Rendkívüli helyzetben egy társadalom akkor tud helyesen reagálni, ha legkisebb egységei a családok is tudják a dolgukat. A társadalom legkisebb, de legszorosabb egységei a családok. Az ott tanult magatartási és viselkedési módok hosszú időre, mondhatjuk, egy életre meghatározzák a tetteik irányát és minőségét. Bárkivel, bármikor, bárhol előfordulhat, hogy életveszélyes helyzetbe kerül. Ilyen esetekben a túlélés gyakran csupán néhány apróságon múlhat, pl. a lélekjelenlét. A lélekjelenlét pedig a tudáson alapul. Ha a családok tudják a helyes magatartási formákat egy adott vész helyzet során, meg tudják védeni magukat egy nagyobb veszteség elszenvedésétől. A helyes magatartási formákat tanulni, gyakorolni kell, ehhez pedig sok információra, tudásra van szükség.

3.4.5. Követelmények a felkészítéssel szemben

A lakosság felkészítésének ki kell terjednie:

- az adott településen, területen található ipari, természeti veszélyhordozókra,
- az ipari létesítményekben a megadott mennyiségben előforduló veszélyes anyagok,
- felsorolására, és veszélyességi jellemzőire,
- a megelőzés és a katasztrófák hatásai elleni védekezés rendszabályaira,
- a riasztási jelzésekre,
- az esetleges kitelepítési szabályokra,
- a mentésben résztvevő szervek felsorolására, címére, telefonszámára.

A tájékoztató kiadványok összeállításánál kerülni kell a riadalmakat, okozó megfogalmazásokat. Az anyagban szükség szerint utalni kell a polgári védelem jogszabályi alapjaira, a lakosság tájékoztatását előíró normákra. A minősített időszakra vonatkozó tájékoztatásnak ki kell terjednie az egyéni és kollektív védelem lehetőségeire, az elsötétítés és fényálcázás rendszabályaira, a 4. pontjában meghatározott rendkívüli állapotban történő tovább működésének feladataira is ki kell terjednie

3.5. Önkormányzati és közigazgatási vezetők felkészítése

3.5.1. Az önkormányzati vezetők felelősségi területei a felkészítés vonatkozásában.

A megyei, fővárosi, helyi védelmi bizottság feladatai a Kat. Tv. alapján:

A megyei, a fővárosi, illetve a helyi védelmi bizottság az illetékességi területén összehangolja a katasztrófavédelemben résztvevő szervek feladatainak ellátását és az arra való felkészülést. A felkészülés és a megelőzés összehangolásával kapcsolatos feladatokat a védelmi bizottság a megyei (fővárosi) katasztrófavédelmi szerv közreműködésével látja el. A megyei, fővárosi védelmi bizottság irányítja és összehangolja a helyi védelmi bizottságok, a polgármesterek katasztrófavédelmi feladatait.

A megyei, fővárosi védelmi bizottság a felkészülés érdekében:

- összehangolja a katasztrófavédelemben érintett szervek jogszabályokban és szakmai irányelvekben meghatározott felkészülési feladatait,
- irányítja a polgármester védelmi felkészülési tevékenységét,
- irányítja a hatáskörébe tartozó katasztrófavédelmi tervező tevékenységet,
- szervezi a települések (a kerületek) közötti kölcsönös segítségnyújtást, értesítést, riasztást és tájékoztatást,
- gondoskodik más megyékkel és a fővárossal történő együttműködés, kölcsönös segítségnyújtás feltételeinek biztosításáról,
- szervezi a közigazgatási szervek, a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek és a társadalmi szervezetek területi szintű együttműködését,
- szervezi a lakosság és a védekezésben érintett szervezetek riasztásának és tájékoztatásának előkészítését és végrehajtását,
- felelős a polgári védelmi kötelezettségen alapuló területi polgári védelmi szervezetek létrehozásáért,
- felelős a védekezéshez szükséges vezetési rendszer fenntartásáért, működőképességének biztosításáért.

- feladatait a hivatásos rendvédelmi szervek közreműködésével a megyei, fővárosi és a helyi védelmi bizottság elnöke katasztrófavédelmi szakmai l látja el.

A megyei, fővárosi, helyi védelmi bizottság feladatai a Korm. rend. alapján

A megyei, fővárosi védelmi bizottság elnöke a megyei védelmi bizottság döntésének megfelelően irányítja, tervezi és szervezi a katasztrófavédelmi feladatokra való felkészülést.

A felkészülés és a megelőzés időszakában a megyei védelmi bizottság elnöke a bizottság döntésének megfelelően:

- kialakítja a megyei védelmi bizottság tagjaiból a megyei szintű katasztrófavédelmi munkaszervezetet,
- biztosítja a katasztrófavédelemben érintett és hatáskörébe tartozó megyei és helyi szervezetek felkészítését, alkalmazhatóságát, részükre a felkészülés érdekében feladatot határoz meg,
- biztosítja a társadalmi és a karitatív szervezetek részvételét a felkészülés feladataiban,
- irányítja a megyei védelmi bizottság által szervezett, a katasztrófavédelemben érintett szervek, szervezetek gyakorlatait, ellenőrzi a felkészülés hatékonyságát,
- gondoskodik a lakosság és a polgári szervek riasztásához, tájékoztatásához szükséges eszközök működtetéséről,
- a megyei védelmi bizottság ülésének napirendjére tűzi a védekezésben részt vevő szervek felkészültségéről szóló beszámolót,
- az éves feladattervben meghatározza a polgármesterek felkészítésével kapcsolatos feladatokat,
- kidolgoztatja a területi szintű együttműködés terveit a megyei szintű közigazgatási szervek, fegyveres erők, rendvédelmi szervek megyében (fővárosban) lévő végrehajtó szervezetei és a társadalmi szervezetek megyei szervei között,
- kezdeményezheti kölcsönös segítségnyújtási tervek kidolgozását más megyékkel és a fővárossal kötött megállapodások alapján,
- egyetértési jogot gyakorol a területi polgári védelmi szervezetek felépítésére, létszámára vonatkozó - a területileg illetékes hivatásos katasztrófavédelmi szerv által tett - javaslatok felett,
- a belügyminiszter részére felterjeszti az illetékességi területén lévő települések polgármestereinek a települések polgári védelmi besorolására vonatkozó javaslatait.

3.5.2. A polgármester polgári védelmi feladatai a Katasztrófavédelmi. Törvény alapján

A polgármester (a fővárosban a főpolgármester) az illetékességi területén irányítja és szervezi a felkészülés a feladatait. Ennek keretében:

- felelős a települési, kerületi katasztrófa-elhárítási tervek elkészítéséért, valamint a helyi lehetőségek figyelembevételével a védekezés feltételeinek biztosításáért,
- irányítja a védekezésre való felkészítést,
- a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt a katasztrófavédelem érdekében határozattal polgári védelmi szolgálatra kötelezi, illetőleg a területi, települési, kerületi és munkahelyi polgári védelmi szervezetbe kiképzésre és gyakorlatra osztja be,
- gondoskodik az illetékességi területen élő vagy tartózkodó személyek részére, a katasztrófaveszélyekről szóló, a magatartási szabályokat is tartalmazó tájékoztatásról,
- kérelmezheti a kormánytól, külön jogszabály alapján, települése katasztrófa sújtotta területté történő nyilvántartását.

A polgármester polgári védelmi/ katasztrófavédelmi feladatai a Korm. rend. alapján.

A polgármester a **felkészülés és a megelőzés** időszakában:

- elvégzi a várható katasztrófaveszélyekre vonatkozó vizsgálatokat, és elkészíti az azok megelőzésével, a létesítmények, objektumok karbantartásával, fejlesztésével kapcsolatos terveket,
- ellenőrzi és értékeli a települési és munkahelyi polgári védelmi szervezetek felkészültségét, és erről tájékoztatja a helyi védelmi bizottság elnökét,
- a megyei hadkiegészítő parancsnoksággal együttműködve határozattal kijelöli illetékességi területén a védekezéshez szükséges nemzetgazdasági technikai eszközöket, objektumokat és igénybevételre tervezett szolgáltatásokat,
- gondoskodik a rendelkezésre álló és hatáskörébe tartozó riasztó- és tájékoztató eszközök működőképességének fenntartásáról és a működtetéséhez szükséges személyi és technikai feltételek biztosításáról.

3.5.3 Védelmi Bizottsági elnökök, polgármesterek felkészítése

A 8/2005. (III.8.) BM rendelet előírása alapján külön kell tervezni és végrehajtani a katasztrófavédelmi feladataik ellátásának elősegítése céljából történő felkészítést a megyei és fővárosi, valamint a helyi védelmi bizottságok elnökei, továbbá a települési polgármesterek esetében.

A megyei védelmi bizottságok elnökei felkészítésének tervezését, szervezését, végrehajtását a ÖTM OKF, a helyi védelmi bizottsági elnökök felkészítésének tervezését, szervezését és végrehajtását a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok és a fővárosi polgári védelmi igazgatóság végzi. Felkészítésük éves rendszerességgel egy nap (6-8 óra) időtartamban történik A felkészítés témájára, munkamódszerére az ÖTM OKF évente ajánlást dolgoz ki.

A polgármesterek felkészítését differenciáltan, a választási ciklushoz igazodva történik. A felkészítés az első alkalommal megválasztott polgármesterek esetében bővebb, általános polgári védelmi és tűzvédelmi ismeret jellegű, az újraválasztott polgármesterek esetében rövidebb, gyakorlatiasabb, a helyben jellemző veszélyhelyzetek elhárítására irányul.

A felkészítések időtartama évente 4-6 óra, a feldolgozandó ismeretanyag fele a helyi veszélyeztetettség megismertetésére és elhárítására irányul. Az általános katasztrófavédelmi ismeretek témáira a ÖTM OKF ajánlást dolgoz ki. A felkészítések tervezését, szervezését és végrehajtását a megyei igazgatóságok és a polgári védelmi kirendeltségek végzik.

3.5.4. Az önkormányzatoknál alkalmazott önkéntes felkészítők rendszere

A polgármesterek polgári védelmi (katasztrófavédelmi) segítői, valamint az önkéntes lakosságfelkészítők képzésének célja, rendszere.

A polgári védelemről, valamint a katasztrófák elleni védekezés irányításáról szóló törvény és a kapcsolódó jogszabályok a településeken jelentkező veszélyhelyzetek kezelésével összefüggő jogokat és kötelezettségeket a polgármester feladatául határozza meg.

Az 55/1996. (XII.22) kormányrendelet 5. § a polgármesterek részére a feladatok végrehajtása érdekében irányítási feladatot határoz meg, melynek végrehajtását a törvényben meghatározott polgári védelmi kötelezettség teljesítésére létrehozott szervezetek

megalakításának szabályait tartalmazó 55/1997. (X.21.) BM rendelet 9, 10 § 1-2 bekezdése és a 11. §. Tartalmazza, azzal a szándékkal, hogy minden település rendelkezzen irányító szervezettel (parancsnokság) vagy legalább egy fő felkészített segítővel.

A polgármesterek és önkéntes segítőinek felkészítését a 12/1998. BM rendelet írja elő. Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság 2001-ben kiadott elgondolásában az önkéntes felkészítők és konzulensei mellett önkormányzati katasztrófavédelmi referensek, önkéntes felkészítők és az önkormányzati fenntartású intézményekben katasztrófavédelmi tanácsadókat említ

Az önkéntes lakosságfelkészítők és polgármesterek segítőinek felkészítésének célja, hogy a települési polgármesterek rendelkezésre álljon legalább egy a veszélyhelyzetek kezelésére alapfokon felkészített személy aki a kialakult veszélyhelyzetben képes legyen hatékony segítséget és támogatást nyújtani a polgármesterek részére a lakosság veszélyhelyzeti tájékoztatásával, a feladatokra történő mozgósításával, a lakosságvédelmi intézkedések bevezetésével a kárelhárítási és halaszthatatlan helyreállítási tevékenység irányításával, valamint valamennyi olyan feladat végrehajtását érintően, melyet a veszélyhelyzetek kezelésére vonatkozó jogszabályok a polgármesterek részére meghatároznak.

3.5.5. A felkészítés folyamata

A felkészítés folyamat három ütemben történik:

1. ütem: levelező rendszerben, beszámoló kötelezettséggel az önkéntes lakosságfelkészítők ennek során általánosságban megismerik lakóterületük, környezetük illetve megyéjük, a főváros katasztrófa- veszélyeztetettségét és a védekezés elveit, módszereit a lakosság tájékoztatásának módszerereit.

2. ütem: az általános felkészítést fokozva emelt szinten kapnak képzést, -szintén levelező rendszerben, - a lakosságfelkészítésének teljes tananyagából és ismereteket szereznek a képzés, felkészítés didaktikájából. Egyúttal megismerkednek helységük polgármester munkájának segítségével alapjaival.

3. ütem: az OKF tematikája és képzési rendszerében készülnek fel a lakosságvédelem komplex feladataira.

A felkészítés tárgya:

- a katasztrófavédelem szervezeti felépítése és jogi szabályozása,
- katasztrófavédelmi alapfogalmak,
- a lakosság riasztása, védelmének lehetőségei,
- a kitelepítés, kimenekítés, befogadás szabályaival,
- a veszélyes vegyi vagy sugárzó anyagok szabadba jutásainak veszélyei,
- szélsőséges időjárási viszonyok, okozta katasztrófák veszélyei,
- tűzvédelmi, tűz megelőzés szabályai,
- árvíz okozta veszélyek,
- földrengés okozta veszélyek,
- tömegmegmozdulások veszélyei,
- terrortámadások veszélyei,
- járványok veszélyei.

A felkészítés felépítése:

Az előadók kiválasztása, előzetes eligazítása:

Csak jól felkészült, jó előadói képességgel rendelkező, gyakorlott és minden szempontból (megjelenés, fellépés, tekintély, közismertség, stb.) megfelelő, ismeretekkel személyt bízunk meg.

3.5.6. A hallgatók (önkéntes felkészítők) kiválasztása:

Az önkéntes jelentkezés, részvétel alapfeltétel. Ennek érdekében célszerű, hogy az érintett települések lakossága szerezzon tudomást az önkéntes felkészítői rendszer léteről, célkitűzéseiről, feladatairól, működéséről, az ahhoz való csatlakozás feltételeiről, követelményeiről.

A kiválasztás szempontjai:

- a hallgatók kiválasztásánál az önkéntesség mellett törekedni kell arra is, hogy lehetőleg olyan személyek kerüljenek be közéjük, akikre előreláthatólag hosszabb időn keresztül számítani lehet, és akik hajlandóak idejükből önként áldozni lakóhelyük polgárainak biztonsága érdekében.,
- a kiválasztás során törekedjünk megnyerni azokat a településen élő nyugállományú hivatásos személyeket, akik a katasztrófavédelemtől, a polgári védelemtől, vagy a tűzoltóságtól mentek nyugdíjba és rendelkeznek a megfelelő felkészültséggel, adottságokkal. Számításba vehetők azok a személyek is, akik bár nem a katasztrófavédelemnél dolgoztak, vagy dolgoznak, de annak valamelyik szakterületére érvényes végzettséggel rendelkeznek,
- nyerjük meg azokat a pedagógusokat, akik az adott helység valamelyik tanintézetében jelenleg is oktatják, tanítják a katasztrófavédelmi, tűzvédelmi ismereteket,
- kérjük ki a helyi polgármesterek javaslatait, hogy kiket tartanak alkalmasnak e feladatra,
- lehetőleg vegyük figyelembe azt is, hogy a kiválasztottak lehetőleg minél közelebb lakjanak az oktatás, az összevonások, konzultációk színhelyeihez, ne kényszerüljenek hosszabb időtartamú, vagy nagyobb távolságú utazásra,
- lehetőleg egy polgári védelmi kirendeltség alkosson egy oktatási csoportot.

3.6. A közoktatásban résztvevők felkészítése

3.6.1. A közoktatásban résztvevők életkori sajátosságok szerinti csoportjai

Az emberek, közösségek biztonsága és biztonságérzete szempontjából nagy jelentősége van annak, hogy a katasztrófák elleni megelőző, kárenyhítő tevékenység a lakosság támogatásával és közreműködésével valósuljon meg. Ennek előfeltétele az is, hogy a közoktatás intézményeiben tanuló diákokat időben és helyesen vértessük fel azokkal az alapismeretekkel, amelyek segítik a felelős, önmagukon és közösségükön is segíteni kész és képes állampolgárrá válásukat. Különösen fontos az olyan magatartásformák kialakítása, melyek a veszélyhelyzetek megelőzését és elkerülését teszik lehetővé.

Az életkori sajátosságok szerinti csoportok:

általános iskolai alsó tagozat,
általános iskolai felső tagozat,
középiskolai képzés
főiskolai képzés (BSC)
egyetemi képzés (MSC)

A közoktatási nappali képzésen kívül folyik az óvodai és a felnőttképzés is.

3.6.2. A közoktatási felkészítés célja, feladata lehetősége, színtere

A felkészítés célja és feladata:

Az általános és középiskolai veszélyhelyzeti oktatás célja és feladata a tanulóknak olyan elméleti és gyakorlati ismeretek átadása, melyek segítségével a különböző katasztrófa és veszélyhelyzetek elleni védekezésben esélyük van életben maradásra, segíthetnek önmagukon és társaikon, valamint csökkenthetik az anyagi javakban, a környezetünkben bekövetkező károkat. Alapvető cél az embertársaik iránt érzett felelősség jelentőségének megértése, a menekülés, a túlélés alapvető ismerveinek elsajátíttatása, az életet és a környezetet megóvó magatartás igényének kialakítása, figyelemfelkeltés a veszélyekre, az óvatosságra intés, olyan pozitív beállítódások megalapozása, amelyek az élet- és környezetkímélő, a tüzesetek megelőzését szolgáló magatartás kialakításához, ezzel a személyes biztonság eléréséhez vezetnek.

Alapelveként és célként a Biztonság Kultúra kialakítását nevezhetjük.

Tanórai lehetőségek:

A veszélyhelyzeti oktatás indokolt, mert törvények, jogszabályok írják elő. Indokolt, mert társadalmi igény, hiszen az elmúlt időszakban megszorodott a veszélyhelyzetek száma. A közoktatás az a színtér, ahol a gyerekek a leghatékonyabb módon, az életkori sajátosságoknak megfelelően, a nevelőik közvetítésével találkozhatnak ezekkel az ismeretekkel.

Egyéb tanórán kívüli lehetőségei:

Katasztrófavédelmi Ifjúsági versenyek
Nyílt napok a tűzoltó laktanyákban
Polgári Védelmi és Tűzoltó Múzeum látogatása
Óvóhelyek, metró mint óvóhely megtekintése

Általános követelmény a nevelő- oktató programokkal szemben:

- a tanuló értse meg, hogy életét veszélyhelyzetek, gyakran katasztrófák veszélyeztetik,
- amelyeket maga is előidézhet,
- ismerje meg az egyes veszélyfajtákat,
- tanulja meg ezek elkerülési módjait,
- tanulja meg, hogyan kell viselkedni a veszélyhelyzetekben, kihez kell segítségért fordulnia,
- tudatosodjon benne, hogy a helyes magatartással önmaga és mások életét is megmentheti,
- ismerje meg Magyarország és lakóhelye, iskolája veszélyeztetettségét,

- tudatosuljon benne, hogy a veszélyhelyzetek nem ismernek határokat, ismerje fel az összefogás jelentőségét,
- tudja, hogy a polgári védelmi kötelezettség – a honvédelmi kötelezettséghez hasonlóan – rá is vonatkozik.

3.6.3. Oktatási segédeszközök a közoktatásban

Kiadványok:

Kézikönyv a polgári védelmi és katasztrófavédelmi ismeretek oktatók számára.

Kézikönyv a veszélyhelyzeti ismeretek oktatásához.

Tűzet viszek	Tűzvédelmi foglalkoztató füzet óvodásoknak
Vízi Misi	Foglalkoztató óvodásoknak és kisiskolásoknak
Tűzre, vízre vigyázzatok	Munkafüzet 6-8, 8-10, 10-12, és 12-14 éveseknek tűzvédelmi neveléshez
A biztonság Birodalma	Veszélyhelyzeti ismeretek 1-2 és 3-4 osztályosok számára
Mancs! Ments!	Veszélyhelyzeti ismeretek 5-6 osztályosok számára
Veled is megtörténhet!	Veszélyhelyzeti ismeretek 7-8 osztályosok számára
Tanári kézikönyv	„Tűzre, vízre vigyázzatok” című munkafüzethez
Kézikönyv	A veszélyhelyzeti ismeretek munkafüzetet sorozathoz
Útmutató	a prevenciós program összeállításához
Tábla mutató	veszélyjelző, információs táblák gyűjteménye

3.6.4. Pedagógus továbbképzés rendszere

A 37/2001. (X.12) OM rendelet értelmében a pedagógusok katasztrófa,- tűz,- és polgári védelmi felkészítése a természeti csapások, a tűz, az ipari balesetek elleni védekezéshez, a tömeges balesetek következményeinek felszámolásához szükséges ismeretek átadásával történik.

A Nemzeti Alaptanterv (NAT) kiadásáról, bevezetéséről szóló 243/2003. (XII.17.) Kormányrendelet kiemelt fejlesztési feladatként jelöli meg, hogy a fiatalok „készüljenek fel a veszélyhelyzetek egyéni és közösségi szintű megelőzésre.”

A 37/2001. (X.12) OM rendelet előírása értelmében a pedagógusok kötelesek a felsőoktatási intézményben, vagy tanfolyamon megszerzett katasztrófa,- tűz,- és polgári védelmi ismereteiket 7 évente felújítani, megismételni.

Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság 2003. októbere óta akkreditált tanfolyamokat indít „Katasztrófavédelmi alapképzés óvodapedagógusok, általános iskolai tanítók, tanárok, kollégiumi nevelők számára” a Fővárosi Pedagógiai Intézettel közösen. A képzés időtartama 40 óra és a tananyag 20 modulból áll. A képzés során ismereteket kapnak katasztrófa, tűz,- és polgári védelmi, elsősegély-nyújtási, oktatás módszertani, pszichológiai (pánik elkerülési) elméleti és gyakorlati ismereteket.

4. VESZÉLYHELYZETI KOMMUNIKÁCIÓ

4.1. A veszélyhelyzeti kommunikáció fogalma, sajátosságai

A tömegtájékoztatáshoz kapcsolódó felelősségről és az adott helyzetben a működéshez szükséges feltételek megteremtésének fontossága.

Az érzelem többet jelenthet, mint a hírek ismerete, mert újabb reakciókat válthat ki, amely ok további kommunikációs feladatokat jelentenek. Az információ továbbítása az Internet által, az eddigiekhez képest hihetetlen módon felgyorsult, így másfajta kommunikációs megoldási módszereket, nyelvhaszználati kultúrát igényel.

Az információ így sokkal gyorsabban eljut az érdeklődőhöz, mint az eddigi hagyományosnak mondható elektronikus (televíziók, rádiók) vagy - főképpen - nyomtatott sajtó útján, ezért a válaszreakció is ennek megfelelő, (pl.: számolni kell a hírek megerősítésének, valamint a háttérinformációknak az egyre erősödő igényével).

Azonban az adott hírre vagy eseményre való reagálást általában annak tartalma, s az arról - talán - elsőnek tudósító információs csatorna stílusa váltja ki. Az esemény földrajzi és időbeni közelsége igen erős motivációs hatással bír, és az a tájékoztatás gyors terjedésével együtt rendkívül erős és figyelemfelkeltő hatással bír.

Az eseményről, továbbításra szánt tájékoztatás alkalmával nem szabad megfeledkeznünk a partner szervezetekkel, együttes koordinációról sem. Rendkívül fontos szempont a sajtó munkatársai részére a helyszínen történő munkafeltételek egyszeri, rendszeres vagy folyamatos biztosítása, a mentést végző erők tevékenységének zavarása nélkül, (pl.: megközelítési határ, az időjárástól védő helyiség, áramforrás, alapvető higiéniai feltételek, aktuális írásbeli összefoglaló háttéranyag stb.).

Amennyiben a helyszínen történő tevékenység lehetőségét a szakmai és balesetvédelmi szempontok figyelembevételével biztosítjuk, akkor a leggyakoribb de fölösleges konfliktusokat kerüljük el. Ezért is fontos a kölcsönös tisztelet és együttműködési szándék. Az információs társadalmakban szinte az információhordozók és az információ előállítók körül forog a világ. A média szinte meghatározza a közélet alakulását, de keveset tudunk valódi hatásáról és működéséről. A média az értékközvetítésen túl erősen befolyásolhatja a közvéleményt, ezért ne felejtsük el a vélemény szinte mindenkié, de rólunk szól!

A média, ha tudja, mit kell tennie akkor olyan irányba mozdítja el az embereket, amely mind a társadalom mind az egyén számára hasznos és értékes, és szerintem ez jelenti a közös felelősséget.

4.2. Fontossága a katasztrófa esemény kezelése során

Az állampolgárok a lakosság felkészítésének, folyamatos és gyors tájékoztatásának a leghatékonyabb eszköze a média. A televízió, rádió, sajtó, az Internet ... és így tovább. A demokratikus társadalom egyik legfontosabb jellemzője, hogy egyrészt embereknek joguk van a folyamatos és pontos információkra minden őket érintő életüket valamilyen formában befolyásoló kérdéssel – márpedig a veszélyhelyzet, a katasztrófa ilyen kérdés, vagy eset,

másrészt az állam, valamint a helyi, területi önkormányzat köteles mindenről tájékoztatni, informálni választóit, az állampolgárokat. E jog és kötelesség a demokratikus folyamatban való aktív részvétel előfeltételeinek egyike. Mint ilyen alapvető kötelességeket, feladatokat ró minden érintett szervezetre, legyen szó akár országgyűlésről, kormányról, akár megyei, városi, községi önkormányzatról, polgármesterről, akár a katasztrófavédelmi feladatokat tervező, szervező, irányító szervezetek, alakulatok vezetőiről, parancsnokairól, a létfontosságú információkat ismertté kell tenni minden érintett állampolgár előtt.

4.3. A tájékoztatás követelményei veszélyhelyzet során

Alapkövetelmény, hogy az információ legyen:

- **GYORS**, az állampolgár lehetőleg azonnal, de legalább oly időintervallum alatt értesüljön a veszélyhelyzet bekövetkezéséről, hogy legyen mindenkinek ideje megtenni a szükséges védelmi intézkedéseit, képes legyen felkészülni a védekezésre.
- **TÉNYSZERŰ**, tartalmazza mindazokat az adatokat, amelyek szükségesek a hatékony védekezéshez.
- **IGAZ, MEGBÍZHATÓ**, nemcsak a szépet kell elmondani a lakosságnak, hanem a súlyos katasztrófákról is tájékoztatni kell. Példának a brit BBC rádió állomás második világháborús vezérelvét idézzük:

E három alapkövetelmény maradéktalan érvényesítésére különösen akkor van szükség amikor a társadalom különösen nagy megpróbáltatásokat – pl.: háborút, katasztrófákat...stb. – él át. Amikor minden gyors és hiteles hírre, információra olyan szükség van, mint egy falat kenyérre. Hiszen ezek az információk adnak hírt magáról a katasztrófáról, a kialakult helyzetről, nyújtanak cselekvési vezérfonalat, adnak módszereket az állampolgároknak a védekezés lehetőségeiről, feladatairól, fogásairól és tájékoztatnak az esetleges távol lévő hozzátartozók helyzetéről.

A média felhasználásának három fő szereplője van, pontosabban fogalmazva három oldala, mondjuk „háromszöge”:

- **a hatóságok** (ebbe a gyűjtőfogalomba az összes, a katasztrófával foglalkozó, irányító és végrehajtó szervet, szervezetet beleértem), illetve azok, akik „küldik az üzenetet” a lakosság számára,
- **a médiumok**, mind az információk hordozói, azaz „üzenetet továbbítók” a tömegek tájékoztatását végrehajtó orgánumok,
- **a lakosság**, az állampolgárok, akik végső soron az információk „célpontjai”, átvevői. Akik – az eredménytől függően – cselekvéssé válhatnak át a tájékoztatást.

Nagyon fontos, hogy e képzeletben „fölrajzolt” háromszög mindig egyenlő oldalú maradjon. Egyik pólus se akarjon a többi rovására egyeduralmukodóvá válni. Az információ valóban úgy és olyan tálalásban jusson el céljához, az emberhez, hogy tényleges segítséget nyújtson önvédelméhez, ne tűnjön felesleges – sőt túlzó – beavatkozásnak életébe.

Cselekvésre készítse és ne ellenérzetet váltson ki. Cselekvéshez adjon tanácsot, nyújtson segítséget. Ugyanakkor ne vájkáljon a sebekben, fokozva ezzel is az amúgy is minden katasztrófánál meglévő emberi fájdalmakat, elkeseredettséget.

A média felhasználásánál, illetve informálásánál egy percre sem szabad figyelmen kívül hagynia sem az információkat útjára bocsátó hatóságoknak (gyűjtőfogalomként értelmezve) sem az információkat végső soron felhasználó lakosságnak, hogy napjainkban a média versenyhelyzetben van.

Ugyanakkor messzemenően ügyelni kell arra, hogy csak **autentikus és pontos, igaz hír** lásson napvilágot. Figyelembe véve azt az alapvető ténytet, hogy a média szabad! Arról és úgy tudósít – saját etikai előírásait, normáit és a törvényeket figyelembe véve ahogy saját érdekei megkívánják.

A média céltudatos felhasználása a katasztrófák megelőzése érdekében, vagy bekövetkeztük kor – ha valóban eredményeket akarunk elérni – tehát nem egy spontán, adott pillanatban, csak a helyzettől függő cselekménysorozat, hanem nagyon is átgondoltan minden részletében – a hatóságok részéről – megtervezett folyamat.

Már az adott terület, város vállalat katasztrófavédelme tervezésekor, szervezésekor, a vészhelyzet elhárítási stratégia kidolgozásakor foglalkozni kell a kérdéssel. Elemezni – a lehetséges, valószínű katasztrófák tükrében – miről is kell informálni a lakosságot, tételiesen meghatározni az információinkkal megcélzott rétegeket, az informálási módszereket és végül, de nem utolsósorban kiválasztani, felkészíteni azokat a katasztrófavédelmi szakembereket, akik a médiával a kapcsolatot tartani fogják és adott időben tájékoztatják a média képviselőit

4.4. A kommunikáció tervezése

A hatóságoknak már a munka tervezésekor gondolni kell arra, hogy a média informálása, tájékoztatása, gyors és folyamatos legyen. Kerülni kell, hogy egyes esetekben „híréhség” álljon be. A médiumok munkatársainak szinte erőszakkal kelljen összeszedni a híreket, más esetekben, pedig hírdömping lépjen fel.

Mindenről, ami a lakosságot érinti, érdeklí, tájékoztatni kell a médiát. Számolni kell azzal is, hogy a médium munkatársai nemcsak minket, hanem más katasztrófavédelmi vezetőket, szakembereket is fel fognak keresni, ezért célszerű folyamatosan érdeklődni tőlük a helyzet alakulásáról területükön, és ezzel egy időben tájékoztatni őket a náluk történetekről. Lényeges, hogy a különböző tájékoztatók ne mondjanak egymásnak ellent. Legyen meg az összhang minden területen.

A tömegtájékoztatásban, aktualitásuk miatt szereplő hírek - általában érzelmi vetületük miatt - jelentős mértékben befolyásolják az információ továbbterjedését és az arra történő reagálást. Kifejezett összefüggés tapasztalható az információ terjedése és annak minél szélesebb réteget érintő értéke, valamint az által kiváltott érzelmi reakciók között

Az érzelem többet jelenthet, mint a hírek ismerete, mert újabb reakciókat válthat ki, amely ok további kommunikációs feladatokat jelentenek. Az információ továbbítása az Internet által, az eddigiekhez képest hihetetlen módon felgyorsult, így másfajta kommunikációs megoldási módszereket, nyelvhasználati kultúrát igényel.

Az információ így sokkal gyorsabban eljut az érdeklődőhöz, mint az eddigi hagyományosnak mondható elektronikus (televíziók, rádiók) vagy - főképpen - nyomtatott sajtó útján, ezért a

válaszreagálás is ennek megfelelő, (pl.: számolni kell a hírek megerősítésének, valamint a háttér információknak az egyre erősödő igényével).

Azonban az adott hírre vagy eseményre való reagálást általában annak tartalma, s az arról - talán - elsőnek tudósító információs csatorna stílusa váltja ki. Az esemény földrajzi és időbeni közelsége igen erős motivációs hatással bír, és az a tájékoztatás gyors terjedésével együtt rendkívül erős és figyelemfelkeltő hatással bír.

Az eddigiek alapján érzékeltetni akartam, hogy a különböző veszélyhelyzetekről szóló kommunikációs munka során rendelkezünk szükséges olyan személlyel vagy személyekkel akik a sajtó tájékoztatásért felelősek, és lehetőségek szerint célszerű ezen munkatársakat a részükre meghatározott feladat megoldására felkészíteni.

Az hogy egy vagy több személyre van szükség azt a szituáció, a cél, illetve a választott módszer dönti el. Az információ továbbításánál feltétlenül gondoljuk át, hogy azzal mit akarunk elérni és vegyük figyelembe az elektronikus és a nyomtatott sajtó specialitásait. Az úgynevezett "hétköznapiokban" kialakított kölcsönös előnyös együttműködés a médiával mindig sokat segíthet, különös tekintettel a helyi valamint a regionális médiára is. Az eseményről, továbbításra szánt tájékoztatás alkalmával nem szabad megfeledkeznünk a partner szervezetekkel, együttes koordinációról sem. Rendkívül fontos szempont a sajtó munkatársai részére a helyszínen történő munkafeltételek egyszeri, rendszeres vagy folyamatos biztosítása, a mentést végző erők tevékenységének zavarása nélkül, (pl.: megközelítési határ, az időjárástól védő helyiség, áramforrás, alapvető higiéniai feltételek, aktuális írásbeli összefoglaló háttéranyag stb.).

Az eseményről szóló közleményünkben mindig ki kell térnünk az alapvetőbb visszatérő kérdésekre, mint pl.: mi történt? mikor? hol? miért? mi várható? életveszély vagy sérülés?

A kiadott információ viszont ne tartalmazzon kétségeket, bizonytalan utalásokat vagy ne sértsen személyi, intézményi jogokat.

4.5. A kommunikációban résztvevők felkészültsége, tevékenységük koordinálása

A veszélyhelyzeti kommunikáció három résztvevőjének jellemzői:

Tekintsük át a vázolt három terület – „háromszög” néhány sajátos kérdését. Az „üzenetküldők” személyével kezdjük.

A katasztrófavédelmi szakember személyesen jelenik meg a média – pl. a Televízió, vagy az Internet képernyőjén, akár csak az általa közölt hír, pl. a lapokban személyiségének külső és belső jegyei, adottságai, felkészültsége meghatározó jelentőségű.

Nézzük a külső jegyeket.

A katasztrófáról tudósító célszerű ha érett, komolyan viselkedő, az eseményekhez illő öltözetű férfi, vagy nő.

Meggyőzőbb a meggondoltságot, megfontoltságot, nyugalmat sugárzó személy. Jelzi a tapasztalatot is. Az öltözet lehetőleg legyen egyszerű és rendezett. Célszerű, ha a helyszínekről közvetít munkaruhában, egyenruhában. Ez az öltözet önmagában is tevékenységet sugall. A dekorációkat lehetőleg mellőzni kell.

Az adottságok is meghatározóak. Lehetőleg szakmailag jól felkészült, gyors reagáló képességű legyen, tudjon az esetenként záporozó kérdésekre gyorsan, határozottan és lényegre törően válaszolni. Nem a szavak áradata a lényeg egy válasznál, hanem a tömör, minden számára közérthető szöveg. A felkészülésből nem hiányozhat az anyanyelv tökéletes ismerete sem, rendelkezzen jó beszédképességgel. Beszédtechnikája legyen képzett. Jól hangsúlyozzon, szövegének hanglejtése ne legyen egyhangú és unalmas.

Rendkívül lényeges, hogy kiegyensúlyozott személyisége, jó pszichikai teherbírása legyen.

A riportnak, tájékoztatónak a célja pontosan a megnyugtató, cselekvésre, védekezésre, mentésre buzdítás. A lakosság kiragadása az apátiából, a beletörődésből. Lényeges a fizikai teherbírás is, nehéz körülmények között kell dolgozni.

Mivel a követelmények, elvárások a nyilatkozóval szemben nagyok, célszerű ha a megfelelő személyeket, mind a katasztrófavédelmi parancsnokságoknál országos, megyei, területi, városi, községi szervezeteknél, önkormányzatoknál előre kiválasztják és sokoldalúan felkészítik.

Második lépésként tekintsük át milyen médiumokkal, azaz információhordozókkal kell számolnunk egy katasztrófa nyilvánosság tájékoztató munkája során?

Többféle megközelítésben lehet vizsgálni a médiumok összetételét. A hatósugár hatása szerinti vizsgálat szerint beszélhetünk:

Nemzetközi sajtó szervekről, televíziókról, rádiókról. Ezek csak viszonylag ritkán adnak részletesebb tájékoztatást kisebb, vagy közepes nagyságú országok katasztrófáiról, mentő, mentesítő, fertőtlenítő, illetve helyreállító munkáiról. E szervek, szervezetek, elsősorban a világpolitikát befolyásoló országok eseményei érdeklik, vagy a valóban súlyos, szenzációs számító események, katasztrófák. Egyébként általában megelégszenek néhány rövid híradással. Elemzés, ok- okozat keresés- megállapítás, vagy részletes interjúk, beszámolók közlése helyett. A feléjük irányuló információinknak igényeiknek megfelelően a hírek, események kommentátorok nélküli közlésre kell összpontosítani. Nagyon fontos a hírek objektivitása, igazságtartalmának vitathatatlansága.

Az országos médiának szerepe rendkívül jelentős. Tájékoztatásuk az egész ország területére kiterjed. Állásfoglalásuk, kritikáik vagy elismerésük a tevékenységről gyakorlatilag az ország kezelését, politikai pártjait, lakossága jelentős részét orientálja és így befolyásolja. Rendszeres, részletes tájékoztatásuk, bevonásuk az eseményekbe, részükre kedvező munkafeltételek teremtése nagyon fontos feladat. Kiküldött szakírókkal és helyi riporterekkel egyaránt dolgoznak. Rendszeresen kérnek interjúkat a védelmi munkák vezetőitől.

A helyi, megyei, városi médiumok- lapok, TV, rádióanyagainak megcélzottjai az adott régióban élő lakosság és számunkra nagyon jelentős, hogy ezek a médiumok tájékoztatják a munkába hosszabb, rövidebb ideig bevont és résztvevő katasztrófavédelmi alakulatok, egységes, parancsnokságok állományát is. Ez az állomány gyakran több napra, vagy hétre is elszakad a védelmi és mentő munkák időszakában otthonától, falujától, városától, és ezek egy része esetenként szintén a katasztrófasújtott területekre esik. Az állomány hangulata, munka intenzitása, erkölcsi állapota szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy időben pontosan az igazságnak megfelelően és folyamatosan kapnak tájékoztatást az otthon maradtokról, értesülnek. E médiumnak információban már

nem annyira az egész országot érintő és érdeklő témák, általánosítások szerepelnek, hanem az adott helységet, körzetet érintő részletes és helyi események, hírek, problémák.

Nagyon lényeges, hogy a média folyamatos tájékoztatása is a vázoltaknak megfelelően differenciált és célratörő legyen.

A másik lényeges csoportosítása a médiának a hírt, információ továbbítás eszköze, módszere szerinti csoportosítás.

E szerint beszélünk:

- nyomtatott sajtóról (napi, heti, havi lapok, folyóiratok) és
- elektronikus sajtóról (tévé, rádió, Internet, stb.)

A nyomtatott sajtó viszonylag lassúbb átutalási idővel dolgozik. Még a napilapok is több órá (gyakran fél vagy egész napos) előkészítés után lát napvilágot és tölti be szerepét

4.6. A kommunikáció pszichológiai megközelítése

A kommunikációnak, különösen a veszélyhelyzetben folytatott kommunikációnak a társadalom valamennyi tagja számára közérthetőnek, iránymutatónak kell lennie, mert ellenkező esetben eredeti - például mentési - célunktól eltérő reagálást, vagy szinte kezelhetetlen pánikreakciót is kiválthat.

Ezen a területen komoly felelősség hárul a médiára, hiszen az ellenőrizetlen, vagy nem hiteles információk etikátlan szenzációnak szánt megjelenése hisztériát okozhat. Az eddigi tapasztalatok alapján megállapítható azonban, hogy a kommunikációért elsősorban nem a média, hanem az adott információnak továbbítását eldöntő és végző „információbirtokosok” a felelősek.

A veszélyhelyzetek hatására kialakuló magatartásformák és az ebből következő kommunikációs zavarok összefüggése

A tervszerű, célirányos, kiegyensúlyozott tevékenység csak biztonságos körülmények között képzelhető el. Amennyiben a biztonság részben vagy egészben nem garantálható annak következményei egyenes arányban növelhetik a veszélyérzetet, amely a cselekvés helyes irányáról tájékoztató kommunikáció nélkül akár pánikot is generálhat.

A rendkívüli helyzetek különböző irányú veszélyeket jelentenek, de a kialakult szituációra az emberek teljesen eltérő módon reagálhatnak.

Az adott helyzetben kialakuló félelem alapvetően normális és hasznos jelenség, mert élesebbé teszi az érzékeket, növeli a testi erőt, gyorsítja a reakciókat, ezáltal segít az egyénnek olyan magatartási formát választani, amellyel megfelelő választ tud adni a veszélyre.

Az adott veszélyhelyzeti szituációban került személyek lelki terhelésének megemlítését azért fontos, mert a kommunikáció nem csak a külső tájékoztatást, vagy a média érdeklődésére adott válaszokat jelenti, hanem legalább annyira fontosnak a veszélyhelyzetben lévőkkel történő, minél előbbi kapcsolatfelvétel és a követendő magatartásforma velük történő elfogadtatása.

Ehhez a kommunikációs tevékenységért felelősöknek javasolt meghatározni:

1. a kommunikáció célját attól függően, hogy például kiterjedt krízis helyzetről, vagy rutinjellegű probléma megoldásáról van szó. A cél megvalósításához el kell végezni a kialakult helyzet elemzését például: a helyszín(ek) az időpont(ok), szituációhoz kapcsolódó módszerek továbbá a kommunikátor(ok) kiválasztását,

2. a kommunikációt végző személyeknek, vagy azok részére gondoskodni szükséges az illeszkedő szövegről a kommunikációs funkcióknak megfelelően (pl. tájékoztatás vagy befolyásolás stb.),
3. a kommunikáció során az információ továbbításnak módjait a lehetőségek alapján ki kell választani úgy, hogy az közérthetően jusson el a címzettekhez.

A veszélyhelyzetekben történő kapcsolatfelvétel után, a kommunikáció sikere vagy hatékonysága attól függ, hogy a választott, illetve eldöntött módszerek mennyire illeszkednek a szituációhoz... //Felsorolni a különböző technikákat szinte lehetetlen, mert azok, az együttérzéstől a figyelemelterelésen, vagy tevékenységre ösztönzésen át, akár az utasítás végrehajtására vonatkozó kötelezésig is kiterjedhetnek, mert ahogy homogén veszélyhelyzetről, úgy tiszta módszerről sem beszélhetünk.//

A kommunikáció zavarai elsősorban az előítéletek stabilizálódása, az adott szituációra utaló feltételezés téves volta, vagy az - egyébként is indokolatlan - többértelmű fogalmazás miatt jöhet létre.

4.7. A feladat tisztázása

A feladat tisztázásának sorrendisége:

- információgyűjtés a kialakult eseménnyel kapcsolatban, és pontosan tisztázni, hogy hol, kivel, mikor, mi történt,
- kapcsolatfelvétel az érintett működési terület katasztrófavédelmi vezetővel,
- adatgyűjtés és szükség szerint a helyszínre való leutazás,
- rizikó tényezők azonosítása, a válság kibontakozásának megállapítása, a bekövetkezett károk, pontosítása, tisztázása a bekövetkezett károk csökkentésének és az eredeti állapot mielőbbi visszaállításának lehetőségeinek felmérése,
- rizikó faktorok értékelése,(mik a veszélyforrások, mi a dízlokáció helyzete, mi a minősítés fokozata, milyen riasztási fokozat van érvényben, kik a végrehajtásban érintett szervezetek,
- van-e tartalék képezve),
- mit tekintenek a védekezésben érintett vezetők problémának,
- van-e hatása a bekövetkezett eseménynek a környezetre és a lakosságra,
- mi a saját feladatunk, milyen eszközökkel és módszerekkel avatkozunk be,
- időszámvetés tisztázása a krízis kezelésével kapcsolatban,
- Azonnali megteendő intézkedések tisztázása.

4.8. A veszélyhelyzet és reakció kapcsolata

A viselkedés befolyásolás lehetőségei különböző „üzenetekkel”, azaz a kommunikációval

- **A félelem iránya és tárgya ismert, a káros hatás esetleges bekövetkezése előtt külső segítséggel vagy saját erőből is lehetőség van a veszély elkerülésére.**

Ilyen például az előre jelezhető természeti veszélyforrások - árvíz - miatt a polgári védelem lakosságvédelmi intézkedései. (Tájékoztatás és felkészítés az esetleges kitelepítésre stb.). A félelem ebben az esetben már nem csak pozitív de negatív érzelmi elemeket is tartalmaz és

megjelenthet az esetleges kudarcától való rettegetés, amely viszont frusztrált állapotot, céltalan haragot okozhat. Az érintett személlyel vagy személyekkel minél előbb együttműködést kell kialakítani és figyelmüket, cselekvési irányukat az együttes megoldás felé célszerű orientálni elsősorban a meggyőzés útján. A tevékenységbe történő bevonás kellő empátiával sokat segíthet, szinte valamennyi későbbi esetben is, amennyiben a veszélyben lévők fizikai-pszichikai állapota azt megengedi.

- **A félelem iránya és tárgya ismert, viszont bekövetkezésének elkerülési lehetősége bizonytalan vagy kizárható.**

Ebben az esetben fel kell készülni a veszélyeztető állapot negatív élményével történő szembekerülésre. Ebben az esetben már feltétlenül számolni szükséges a frusztráció káros hatásaival, pl.: agresszió, cselekvési képtelenség, beszűkült önmagát előtérbe helyező úgynevezett énvédő mechanizmus, toleranciahiány stb. Ekkor már azonnal határozott és egyértelmű utasítással szükséges a cselekvés irányát, és a követendő magatartásformát megjelölni, természetesen a mentési folyamat részeként, ezáltal kizárjuk a negatív irányú ösztönös reakciókat.

- **A félelem tárgya ismert, de iránya illetve bekövetkezésének elkerülés bizonytalan.**

Ez a fenyegető helyzet stressz-hatást kelt, amely során az addig sikeresnek hitt problémamegoldó módszerek eredménytelennek mutatkoznak, ezért a belső feszültsége egyre erősebbé válhat. Ezáltal reménytelenség érzet jöhet létre, amely irányíthatatlan pánik állapotot, és teljes fizikai-pszichikai összeomlást okozhat. A kapcsolatteremtés sok esetben, csak nem verbális úton - jelek, jelzéseken keresztül - lehetséges. Legfontosabb a lehetőség szerinti gyors közvetlen kapcsolatfelvétel és a veszélyes helyzetből történő minél előbbi kiemelés, amely történhet a veszélyben lévők együttműködési lehetőségével és szándékával, vagy attól függetlenül.

- **Amennyiben a félelemnek tárgya, iránya vagy bekövetkezése sem ismert.**

Ez - általában - tartós szituáció szorongást okozhat, amely a gyakorlatból vett példák közül kialakulhat a vonatkozó információk hiánya miatt egy veszélyesnek hitt lakóhelyhez közeli létesítmény miatt is. Az ilyen esetek általában nem csak katasztrófák elleni erők operatív beavatkozást igénylik. Az ehhez hasonló esetekben elsősorban a tájékoztatást, az indokolatlan félelem szétoszlatását javaslom alkalmazni, a minél közérthetőbb ismeretek párbeszéd útján történő biztosításával.

4.9. A kommunikáció hitelének megvalósulása a kommunikátor közreműködésével

A kijelölt kommunikátornak rendkívül fontos szerepe van egy adott katasztrófa kezelés során ezért nagyon körültekintően válasszuk ki a személyét!

Elvárások a kijelölt kommunikátorral szemben:

- legyen tudatos, és előre tervezze meg lehetőleg mondanivalóját,
- legyen hiteles, gyors, tömör és pontos a tájékoztatás,
- csak ellenőrzött információt adjon,
- építse fel mondanivalója szerkezetét,
- tartsa szem előtt, hogy elsősorban tőle függ a kommunikáció sikere,
- feltétlenül tartsa be az etikai és titokvédelmi szabályokat,

- kezdeményező típusú krízis kommunikációt tartson lehetőleg,
- feltétlenül kerülje el a stigmatizációt,
- először mindig a rossz híreket közöljük és utána a jót,
- vigyázzon, hogy a belső és a külső tájékoztatás összhangban legyen egymással,
- lehetőleg működjön együtt a sajtó képviselőivel,
- segítse és tehermentesítse a vezetői munkát, de lehetőleg kerülje a rögtönzéseket,
- a pontatlanul vagy szakszerűtlenül feltett kérdéseket javítsuk ki,
- mindennapi nyelvezetet használjon és kerülje a szakmai zsargon kifejezéseket,
- legyen mindig objektív és alakítson ki szakmai rokonszenvet,
- ne találgasson, ha még nincs információja, inkább ezt nyíltan vállalja,
- azokat az információkat, adatokat, tényeket sose közölje, amíg az akadályozhatja a beavatkozás sikerét, vagy pánikot okozhat,
- ne humorizáljon a közlemény leadásakor.

4.10. A nyilvános kommunikáció követelményei

Az események pontos leírása vagy szóbeli tájékoztatása az érintett lakosságnak, illetve a média képviselőinek.

Ezen belül tájékoztatni kell és milyen kérdésekre adjunk választ:

- mi történt, hol és mikor?
- kiket érintett és milyen mértékben?
- ismertté vált emberi veszteségek, anyagi javak mértéke.
- mi a feltételezhető ok?
- mikor vált ismertté a probléma?
- mit teszünk a megoldásért?
- együttműködési szándék kifejezése a további tájékoztatásról, illetve a válságban érintettek megsegítésének lehetőségéről.

A megvalósítás lépései:

- válságkezelő stáb létrehozása
- cselekvési akcióterv kimunkálása,
- szerepek leosztása- szóvivő kijelölése
- akcióterv végrehajtása,
- tapasztalatok összegzése, feldolgozása.
- visszacsatolás

5. MÉDIA KEZELÉS

5.1. A média szerepe és lehetősége a kommunikációban

A média stílusának lehetséges változatai

A katasztrófa-elhárítási menedzsereknek és kommunikátoroknak meg kell érteniük a bel- és külföldi sajtó működése közötti azonosságokat és különbségeket. Mindkettő érdekelt abban,

hogy a veszélyhelyzetet megoldják és az emberéleteket, az anyagi javakat megvédjék, azonban jelentéseik középpontjában egészen más áll.

A belföldi sajtó leginkább a veszélyhelyzet helyi lakosságra és az országra gyakorolt hatásában, következményeiben érdekelt, a külföldi sajtó azt a szemszöveget keresi meg, amely saját hazájukra vonatkozik. A kérdéseik ezek szerint alakulnak és a válaszokat is ezek szerint kell megadni.

Ezen túlmenően, a veszélyhelyzeti kommunikátoroknak az információik (az üzeneteik) átadásához meg kell érteniük a különböző média típusok működésének mechanizmusát is. Amennyiben megértik a különböző médiák munkájának eltérő jellegét és az általuk keresett információ eltéréseit, a kommunikátorok tudni fogják milyen és mennyi információt (üzenetet), értesülést adjanak.

A veszélyhelyzeti kommunikátoroknak fel kell mérniük, hogy országukban és külföldön melyik média a legbefolyásosabb. A felmérések és tapasztalatok azt mutatják, hogy az Amerikai Egyesült Államokban és Európa fejlettebb országaiban a legtöbb ember a televízióból értesül az eseményekről. Ugyanez a helyzet a fejlődő országokban, ahol sokkal több az írástudatlan ember. A televízió és a rádió aránytalanul nagy a befolyása a legtöbb országban, mert ez a két média képes arra, hogy az értesüléseket szinte egyidejűleg továbbítsa (egy kép vagy egy „rövid hanganyag” képes a leghosszabb újságcikket is lekörözni).

A különböző médiák alaptulajdonságai közé sorolható:

Újságok és magazinok: munkatársai elsősorban az alapvető tényekben érdekeltek a napi vagy rendszeres időközönként megjelenő lapjuk számára. Több háttér-információt használnak, mint a rádió vagy televízió, és több időt töltenek el az információ ellenőrzésével.

Televízió: a riporterek általában kevesebb értesülést és háttér-információt kérnek, mint az újságoknál dolgozó kollégáik, rendszerint a „festői” képek érdeklik őket, és „zajokat” vagy „rövid hanganyagot” szeretnének (tíz vagy húsz másodperces idézetek, amelyeket a televízió és a rádió riporterei arra használnak fel, hogy röviden kifejezzék az események lényegét). Az szerint választják ki ezeket, hogy melyik és milyen megjegyzéseket találják a legérdekesebbeknek, vagy a leginkább tájékoztatóknak, vagy a „legbölcsebbnek”, vagy éppen a legellentmondásosabbnak.

Ez új erőpróba elé állíthatja a katasztrófa-elhárítási menedzsereket és kommunikátorokat, mert akármit mondanak, azt a helyi sajtó rögzítheti, és nemzetközi hallgatóságához továbbíthatja. Ezen túlmenően, akár mit is mond a nemzetközi sajtó, azt műhold segítségével a helyi lakossághoz is visszajuttathatja. Az igazi erőpróba a kommunikátor esetében az, hogy változtatniuk kell információik (üzeneteik) részleteit és előadását attól függően, hogy melyik közösség és melyik média felé irányulnak azok, azonban a tényleges információnak (üzenetnek) eltántoríthatatlanul következetesnek és hitelesnek kell maradnia.

Rádió: egyesíti a sajtó munkatársi érdeklődést a részletekben és a televíziós riporteri érdeklődést a „rövid hanganyag” iránt. Munkatársai valamivel rugalmasabbak az idézetek hosszát illetően, mint a televízióé, valamivel kevesebb háttér-információt és technikai részletet kérnek, mint a sajtó.

5.2 A média érdekei a veszélyhelyzeti tájékoztatás során

A média minden esetben rendszerint a következőkre keresi a konkrét választ:

- mi történt?
- hol történt?
- mikor történt?
- kivel történt?
- miért történt?
- hogyan történt?
- milyen intézkedések történtek és történnek?
- milyen intézkedések történnek annak érdekében, hogy az még egyszer ne forduljon elő?

5.3. Az irányított, illetve koordinált médiatájékoztatás lehetőségei

A veszélyhelyzeti kommunikációt is célszerű előzetes elvekre alapozni. A megelőző veszélyhelyzeti kommunikátor a katasztrófa-elhárítási menedzsment tervezési folyamatának szerves része. **Olyan valaki, aki:**

- a lehetséges veszély bekövetkezése előtt előkészíti a veszélyhelyzeti kommunikáció terveit,
- a veszélyhelyzet előtt pozitív kapcsolatokat épít ki a médiával,
- képes következetes, tényszerű és hiteles információkat (üzeneteket) közölni az egyes célcsoportokkal.

Néhány hatékony technika az előkészítő munkában:

Kérdés – felelet:

A kérdések és a válaszok a sajtóval való találkozás előtt készülnek el. Azon alapul, amit a veszélyhelyzeti kommunikátor úgy gondol, hogy majd kérdezni fognak és segédeszközként szolgálnak bárkinek, akinek a médiához beszélnie kell. Ezek egyben fizikai emlékeztető eszközök arra, hogy a különböző „hallgatóságoknak” milyen információt (üzenetet) adjanak át a katasztrófa-elhárítási menedzserek.

Hivatalos nyilatkozat:

Olyan nyilatkozat, amelyet a sajtókonferenciákon bevezetésként és összefoglalóként, nyilvános nyilatkozat formájában tesznek közzé. Előnye, hogy lehetőséget adnak a kommunikátornak arra, hogy írásban, világosan és egyértelműen kifejezze információját (üzenetét) a riporterek számára, amit majd ők háttér-információként és idézetek formájában használnak fel.

Vizuális eszközök:

Lehetnek grafikonok, táblázatok, térképek, fényképek, filmfelvételek, stb., amelyek segítik a hallgatóságot a szóvivő információjának (üzenetének) megértésében. Kétségtelenül az előkészítése időigényes, hiszen mutatósnak és hasznosnak is kell lennie.

5.4. Felkészülési feladatok a média tájékoztatására

Elvárás a szóvivővel szemben, amikor az információt (az üzenetet) átadja a médiáknak, hogy:

- **„legyen komoly és érdekelt”**: a veszélyhelyzet komoly dolog, nincs helye a tréfálkozásnak és a félvállról vett megjegyzéseknek.
- **„kerülje a szakmai zsargont”**: a katasztrófa-elhárításban, a veszélyhelyzetben használt szakkifejezések megzavarják az embereket, és azt hiszik majd, hogy titkolózás folyik az eseménnyel kapcsolatban.
- **„ne veszekedjen, vitatkozzon a riporterekkel”**: az újságírás természete arra készteti a riportereket, hogy egyes kérdéseiket agresszívan tegyék fel. A szóvivőnek ellen kell állnia annak a kísértésnek, hogy ezt a fajta agressziót hasonlóval viszonzza, mert maga ellen fordíthatja a riportereket és elveszíti a lehetőséget arra, hogy eredményesen és hatékonyan kommunikálja információit (üzeneteit).
- **„legyen érthető és pontos”**: a sajtó és a célcsoportok nem szeretik a hosszadalmas magyarázkodást, a szóvivő felelőssége, hogy válaszokat adjon. Nem kerülheti el a kérdéseket, és nem adhat hosszadalmas magyarázatokat, amelyek „elködösítik” az információt (az üzenetet).
- **„ne féljen attól, hogy kimondja: nem tudom”**: amikor nincs válasz a riporter kérdésére, azt meg kell mondani. Ha a szóvivőnek ezt tilos mondania, akkor csak annyit mondjon: „erről most nem nyilatkozhatom”. Ez nem jelenti azt, hogy a kérdéseket elkerülheti, vagy figyelmen kívül hagyhatja. Ugyanis a riporterek és közönségük csak „haragra gerjednek”, mert úgy érzik, hogy az információt eltitkolja a szóvivő. Amennyiben bizonyos információk nem állnak rendelkezésre vagy bizalmas, akkor ártana a szóvivő munkájának, ha megkísérelne mégis válaszolni és „belesülne”.

Tény, hogy a világméretű gyors távközlés bevezetése megváltoztatta a veszélyhelyzetek természetét: nemzetközivé tette. Következésképpen, a katasztrófa-elhárítási szervezet nem lehet hatékony, veszélyhelyzeti kommunikáció nélkül. A veszélyhelyzeti kommunikátoroknak sok olyan dolgot kell megoldaniuk, amit általában a katasztrófa-elhárítási vezetőknek meg kell tenniük. A megelőzés elve alapján kell dolgozniuk, a veszélyhelyzet bekövetkezése előtt kommunikációs programokat kell elkészíteniük, sajtókiképzést kell kapniuk, és közvetlen együttműködésben kell dolgozniuk a katasztrófa-elhárítási vezetésével.

A veszélyhelyzeti kommunikátor soha nem lehet készen minden lehetséges veszélyhelyzetre és az azzal kapcsolatos minden kérdésre, de készenléte mindig a felkészültség látszatát kell, hogy keltsen. Amennyiben a felkészültsége, készenléte megfelelő, akkor a közvetítendő információt (üzenetet) is jobban tolmácsolhatja az egyes célcsoportokhoz, a „nagyközönséghez”.

5.5. A kárhelyszíni feltételek biztosítása a médiatájékoztatás számára

Amennyiben a helyszínen történő tevékenység lehetőségét a szakmai és balesetvédelmi szempontok figyelembevételével biztosítjuk, akkor a főlösleges konfliktusokat kerüljük el. Ezért is fontos a kölcsönös tisztelet és együttműködési szándék. Az információs társadalmakban szinte az információhordozók, és az információ előállítók körül forog a világ. A média szinte meghatározza a közélet alakulását, de keveset tudunk valódi hatásáról és

működéséről. A média az érték közvetítésen túl erősen befolyásolhatja a közvéleményt, ezért ne felejtjük el a vélemény szinte mindenkié, de rólunk szól!

6. PÁNÍK

6.1. A pánik fogalma

A pánik egyének, vagy egyének csoportjának menekülési reakciója, a külvilág hirtelennek, meglepetésszerűnek észlelt kedvezőtlen megváltozására, mely egyben a kiút ígéretével kecsegtet.

A pánik mindig a kultúrában rögzített *normatív rend időleges felbomlásával jár*. Érvényét veszti az idősek, nők, gyerekek védelmezésének az elve, a kölcsönös segítségnyújtás kötelezettsége.

Ha a menekülés során az érintettek betartják a normatív szokásokat, nem beszélhetünk pánikról.

A fentiekből látszik, hogy a pánik vezetőtünete a *tudatos működés csökkent volta, illetve hiánya*, ami az értelmi és erkölcsi ellenőrzés kiesését eredményezi. Az erkölcsi kontroll kiesése szolgál magyarázatául a közösségi normák teljes semmibe vételének.

A pánikhelyzet pszichológiai lényege:

A feltételezhető veszedelem – közelgő áradás, vagy előre jelzett földrengés – rendszerint nem okoz pánikot. Fel lehet rá készülni, ki lehet dolgozni a megfelelő egyéni és közösségi védekezési módokat, elő lehet készíteni a szükséges eszközöket.

Szintén nem lép fel pánik olyan katasztrófa bekövetkezésekor – pld. bányaszerencsétlenség – amikor nincs kiút, nincs menekülési esély.

A pánikhelyzet kialakulásának legfőbb forrása mindig a fenyegetés váratlansága, megjósolhatatlansága, sokszerű előállása.

Ilyenkor az egyén alapélménye a védtelenség, kiszolgáltatottság és a magárahagyottság.

A sok által kiváltott helyzet hatásának nem mindenki válik azonos mértékben áldozatává. Az egyéni hajlamok, az alkati sajátosság és a pillanatnyi lelkiállapot felerősíthetik, vagy éppen mérsékelhetik a pánikra adott személyes reakciókat. Akadnak olyanok, akiken benuhátság, teljes cselekvésképtelenség lesz úrrá, mások éppen ellenkezőleg viharos, ám rendezetlen próba-szerencse jellegű aktivitásba kezdenek.

A pánik előtti normális helyzethez való visszatérés:

A pánik által kiváltott sokk természetesen nem múlik el nyomtalanul. Lecsengő hatása beleépül az érintettek élményvilágába és személyiségébe. Így tartós szorongást, fóbiákat alakíthat ki, hiedelmeket és babonákat szülhet.

Másrészt viszont a sikeres megbirkózás tapasztalata új, tartós készségeket és alkalmazkodási technikákat hozhat létre.

Az előzőekben ismertetettek alapján nem kétséges, hogy a tömegpánik olyan sajátos közösségi magatartásforma, ami nagymértékben rontja, sőt akadályozza a menekülést, és egyben jelentősen nehezíti a mentést végzők munkáját is.

Tömegben a pánikreakciók még tapasztalt segítségnyújtók jelenléte esetén is csak nehezen számolhatók fel.

Ezért lehetőség szerint a pánikhelyzetek, megelőzésére kell törekedni. Mind a pánik megelőzésekor, mind annak bekövetkezésekor olyan komoly ember kell, aki tekintélyével és határozottságával megelőzheti a pánik kialakulását, illetve megállíthatja annak terjedését.

Pánik – tömegpánik

A pánik egyének, vagy egyének csoportjának **menekülési reakciója**, a külvilág hirtelennek, meglepetésszerűnek észlelt kedvezőtlen megváltozására, mely egyben a kiút ígéretével kecsegtet.

A fentiekből látszik, hogy a pánik vezetőtünete a tudatos működés csökkent volta, *illetve hiánya*, ami az értelmi és erkölcsi ellenőrzés kiesését eredményezi. Az erkölcsi kontroll kiesése szolgál magyarázatul a közösségi normák teljes semmibevételének.

Különböző a szervezett, illetve szervezetlen tömegben kialakuló pánik. *A szervezett sokaság* hierarchikus, alá-fölérendeltségi viszonyai lassítják és gátolják a pánikhelyzet kialakulásával járó széthullást, és egyúttal meggyorsíthatják a normális állapothoz történő visszatérést. Amennyiben a hatalmi viszonyok felbomlanak, súlyos alakot ölt a zűrzavar.

6.2. A beavatkozó állományt érintő pszichés hatások, válaszreakciók

A veszélyhelyzet hatása a mentésben résztvevőkre:

A veszélyhelyzetek, káresemények alatt és után nemcsak az áldozatok, hanem a mentést végzők is intenzív pszichikai terhelésnek vannak kitéve.

Taylor és Frazer a veszélyhelyzetben érintett személyeket az alábbiak szerint osztályozza:

primer áldozatok:	a veszélyhelyzet, katasztrófa “frontvonalában” lévők, a közvetlen hatásoknak kitett személyek
szekunder áldozatok:	primer áldozatok rokonai, barátai
harmadik szintű áldozatok:	mentéssel, helyreállítással foglalkozók
negyedik szintű áldozatok:	szomorúságban, együttérzésben valamilyen módon osztozók, akik belekerültek a katasztrófa eseményláncolatába
ötödik szintű áldozatok:	érzelmileg labilis emberek, akik annak ellenére, hogy kívülállók, de belesodródttak a nyugtalan állapotba
hatodik szintű áldozatok:	közvetetten érdekelt személyek, vagy azok, akik áldozatokká válhattak volna, és véletlen ok miatt nem váltak áldozattá.

Intézkedések, ha a pánik már kialakult:

Biztosítani a segítséget nyújtó személyek közvetlen, azonnali elérhetőségét. A segítők legyenek jól láthatók.

A pánikot okozó személyeket – ha van rá mód – segítő személyekkel helyettesíteni.

Az utasítások határozott hangon történő közlése. Ez nem összetévesztendő az agresszív hangvétellel.

Ha lehetséges, azonnal az irányított munkavégzéshez hozzákezdeni.

Az egyes személyekhez külön-külön szólni, ami nemcsak az odafigyelést jelzi, hanem ezáltal kiragadhatjuk őket a pánikból.

Fentiekén túl továbbra is lényeges a pánik megelőzésére irányuló intézkedések fenntartása.

6.3. A pánik kezelésének gyakorlati módszerei

A pánik megelőzésére irányuló intézkedések:

- az emberek kellő mértékű tájékoztatása, mely elsőrendű fontosságot élvez,
- a szilárd vezetés meglétének tudatosítása,
- a csoport rendjének, fegyelmének fenntartása,
- céltudatos munkára való irányítással elfoglaltságról való gondoskodás,
- a felgyülemlett feszültség levezetésének megteremtése, lelki támogatás,
- Általános közérzetjavító intézkedések, az éhezés, szomjazás, kimerültség, álmatlanság elkerülése érdekében. A fizikai védelem lelki védettséget is jelent,
- a nyilvánvalóan lelki zavarokkal küszködő, illetve a már pánikba esett személyeknek a csoport többi tagjától lehetőség szerinti elkülönítése. De fontos, hogy felügyeletük, “pszichés ellátásuk” biztosított legyen.

6.4. A katasztrófák pszichikai hatásai a védekezésre

Veszélyhelyzetek pszichés hatásai

A veszélyhelyzet – pszichológiai szempont szerint – olyan speciális **stresszkeltő szituáció**, ami a védekező erők kisebb-nagyobb csoportját közvetlenül, illetve közvetve akár életveszéllyel is fenyegeti.

A stressz szervezetünk természetes működése és a stressz kiváltó tényezők

– a stresszorok – életünk velejárói. Mégis a veszélyhelyzet stressz tartalma mennyiségileg és minőségileg egyaránt jelentősen eltér a mindennapi élet kellemetlenségeitől, problémáitól, a köznapi krízisektől. Ezáltal különleges testi-lelki megterhelést nyújt mind a mentésben résztvevő, mind a mentett számára.

“A pszichológiai jelenségek és törvényszerűségek akkor is fellépnek, működnek és hatnak, ha nem törődünk velük”.

A veszélyhelyzetek, katasztrófák *általános vonása a nagymértékű pusztítás*, ami jelentős veszteséget okoz. Többnyire váratlanul következnek be, s így még inkább erősítik a kiszolgáltatottság és védtelenség érzését. A katasztrófák átélését, illetve annak közvetett információk alapján való tudomásulvételét frusztrációs helyzetnek tekinthetjük.

Frusztráció – tágabb értelmezésben – mindenféle szükséglet, törekvés, pozitív érzelem gátoltatásából eredő feszültség. Frusztrált állapot hatására vagy leromlik tevékenységünk színvonala (*regresszió*), vagy negatív érzelmi kitörést produkálhatunk (*agresszió*), vagy önmagunkat hibáztatjuk a helyzetért (autóagresszió).

Ha a veszély előre jelzett, akkor a **katasztrófát megelőző szakaszban** a veszélytől való túlzott félelem van jelen a lakosság körében. Fontos jellemzője ennek a szakasznak az, hogy az **“érzelmi fertőzés”** jellemzi. Ez azt jelenti, hogy az ember hajlamos úgy viselkedni – akár tudattalanul is – ahogyan mások teszik.

A **félelem** a szervezet védekezése szempontjából nagyon lényeges érzelmi állapot, mivel a veszély elkerülésére készítet, s mintegy motiválja és alkalmassá teszi az embert cselekvések végrehajtására.

A veszélyhelyzet illetve katasztrófa bekövetkezése mintegy erőteljes negatív inger váltja ki azt a kritikus időszakot, amit a szakirodalom **“sokk-szakasznak”** nevez.

A sokkhatást, amit nem egyformán élünk meg önmagában még nem tekinthető kóros reakciónak, lényegében egy fenyegető ingerre adott természetes válasz, az idegrendszer erőgyűjtési állapota.

A **hisztériás személyiségre** általánosságban jellemző, hogy magatartását döntően nem az értelmi és akarati tényezők irányítják, hanem főleg érzelmi, indulati motívumok dominálnak cselekvéseikben. Jellemző rájuk a befolyásolhatóság és a hangulati állapotok gyakori változása.

A **depresszió** kórlélektani értelemben a hangulat különböző mértékű csökkenése. Vezető tünetek: levertség, kedvetlenség, közönyösség, a külvilág iránti érdeklődés csökkenése, vagy teljes megszűnése, teljes befelé-fordulás és passzivitás.

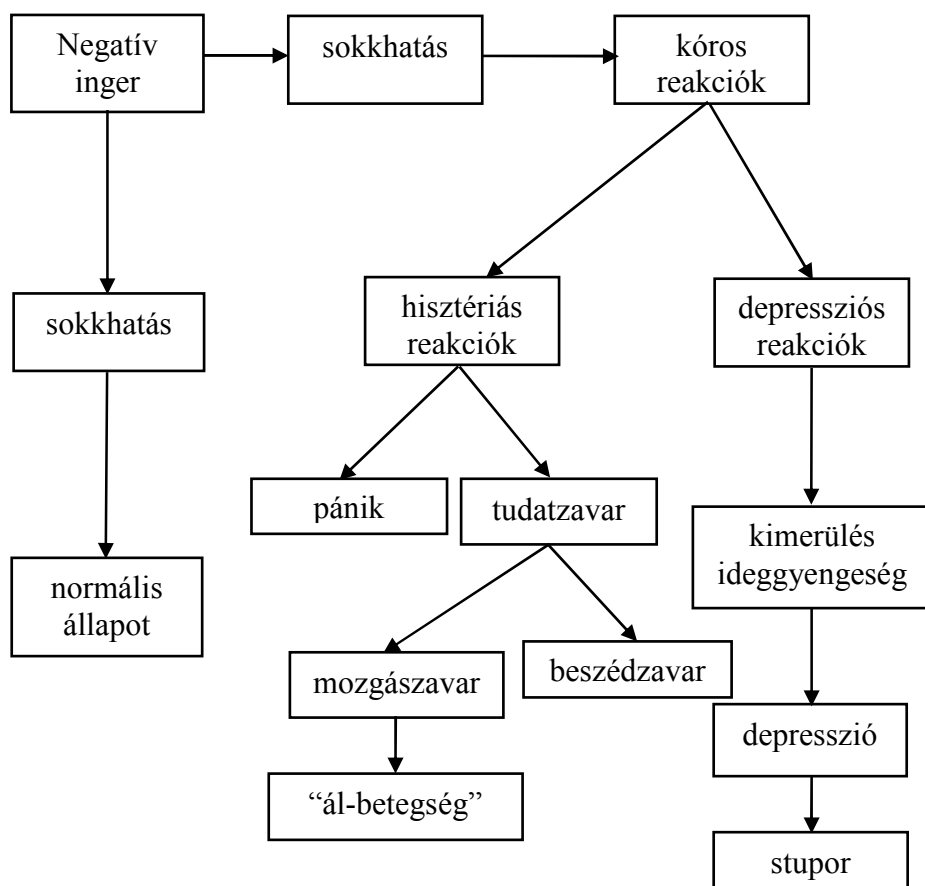
A kóros reakciók felszámolásánál az izgalmi szint mértékéből kell kiindulni. A túlműködéssel járó eseteknél az egyének elkülönítése, sok esetben már maga a veszélyeztetett helyről való kimentés megszünteti a kóros reakciót.

A csökkent aktivitással, gátolt állapottal járó reakciót produkáló embereknél aktivizálásra van szükség. A céltudatos munkára való irányítás mintegy felrázza az embereket.

Minden kóros reakciónál súlyosabb esetek szakember általi gyógykezelést igényelnek.

Ha a veszély megszűnt, visszaállhat a veszélyt megelőző normális lelkiállapot.

Emberi reakciók veszélyhelyzetben

6.5. A beavatkozókra, áldozatokra, válaszreagálókra gyakorolt pszichológiai hatás

Mind a mentőszolgálat tagjai, mind, pedig az áldozatok a fizikai környezet, a bekövetkezett események hatásán túlmenően intenzív és azzal együtt intenzív pszichikai terhelésnek vannak kitéve.

Ez a pszichikai terhelés jelentkezhet szorongás, stressz illetve pánik formájában.

A szorongás

A szorongás és a félelem egyik meghatározó lényegi ismertetőjegye valamilyen fenyegetés érzékelése, illetve valamely veszélyes - szimbolikusan vagy ténylegesen - egzisztenciálisan fenyegető eseménynek a várása. Várhat az illető valamilyen szerencsétlenséget, halálesetet, hirtelen megbetegedést, támadást, de ugyanígy valamiféle megaláztatást, társadalmi presztízsvesztést, vádat, ami ellene irányul.

STRESSZNEK NEVEZZÜK:

AZT AZ ÁLLAPOTOT, ÉLETHELYZETET, AMELY VALAMILYEN LELKI VAGY TESTI MEGPRÓBÁLTATÁST JELENT. EBBEN AZ ESETBEN A SZERVEZET KILENDÜLT NYUGALMI ÁLLAPOTÁBÓL, FOKOZOTTAN REAGÁL AZ INGEREKRE, AMIKOR ÁLTALÁBAN AKTIVÁLÓDNAK AZ EGYENSÚLYT ÚJRA MEGTEREMTŐ SZABÁLYOZÓ RENDSZEREK.

Hogyan zajlik le a stressz:

Első szakasz: a szervezet mozgósítja védekező rendszereit, felkészül a veszéllyel való találkozásra.

Második szakasz: a szervezet vagy alkalmazkodik a veszélyhez vagy legyőzi azt és újra megteremti az egyensúlyt.

Harmadik szakasz: tartós stresszhatásra jön létre és a szervezetben - mivel kifogynak a védekezést segítő stresszhormonok - betegségek jelennek meg, de változik a magatartás és a viselkedés is.

Viselkedésben, magatartásban lezajló változások stressz hatására:

Aggodalom, bizalmatlanság, aktivitás csökkenése, depresszió, döntésképtelenség, agresszivitás, hangulatváltozások, örömtelenség, kisebbségi érzés, körömrágás, mások hibáztatása, nyugtalanság, panaszkodás, rendszeres fogcsikorgatás, sértődékenység, túlzott alkoholfogyasztás és dohányzás

Szellemi tünetek a stressz hatására:

Feledékenység, fantázia és kreativitás hiánya, jövő helyett múltba tekintés, figyelmetlenség

Testi tünetek a stressz hatására:

Álmatlanság, bőrkiütések, étvágytalanság, fejfájás, fejviszketés, görnyedt testtartás, gyakori vizelés, hasmenés, merev izomzat, szapora légzés, szexuális élet zavara, gyakori tüszentés, tenyérizzadás, mások hibáztatása, nyugtalanság, öngyilkossági hajlam, panaszkodás, pánik rendszeres, fogcsikorgatás, sértődékenység, túlzott alkoholfogyasztás, túlzott dohányzás, védekező magatartás, visszavonultság.

Külső ingerekkel szembeni figyelmetlenség:

összpontosítás hiánya, részletekkel szembeni figyelmetlenség, krónikus kimerültség, Kóros soványság, Merev izomzat, mozgászavarok, szájszárazság, szapora légzés, székrekedés, szexuális élet zavara, szívdobogás érzés, tágult pupillák, tenyérizzadás, túlzott aktivitás, tüsszentés

Senki sem tökéletesen ellenálló a stresszel szemben, de vannak, akik jobban elviselik azt, mint mások.

7. BEFEJEZÉS

Az a szerző véleménye, hogy az elemi csapások, természeti és ipari katasztrófák változatlanul fenyegető veszélyt jelentenek, és ezért bármikor rátörhetnek az emberiségre. Ezeknek a tényeknek a kritikus felvetése nem ijesztgetés, fenyegetés, hanem a bekövetkező tényekkel való reális szembenézés.

Helyesebb számolni a veszélyekkel, és a lehetőség mértékében felkészülni, mint felkészületlenül és tehetetlenül állni a bekövetkező események előtt. Nem szabad pusztulni, hagyni az emberi életet, az anyagi javakat, és az évszázados kulturális értékeket.

Akkor járunk a helyes úton, ha erőnk és tehetségünk mértékében a tőlünk telhető legtöbbet tesszük a ránk leselkedő veszélyek elhárítása érdekében. Az elsajátított ismeretek birtokában biztos, hogy nem vagyunk, vagy leszünk teljesen kiszolgáltatottak, védtelenek a természet erőivel és a civilizáció veszélyeivel szemben, mert számos lehetőségünk van a bekövetkező károk, veszteségek csökkentésére.

A katasztrófa-elhárítás széleskörű lehetőségei csökkentik a polgári lakosság és a kormány aggodalmát. Az állampolgárokat ezek a kérdések folyamatosan foglalkoztatják és emiatt a közvéleményben olyan felfogás fogalmazódott meg, hogy az élet- és a vagyonvédelem ma fontosabb és közvetlenebb feladat, mint a háborúra való felkészülés. Ezért kap mostanában világszerte nagyobb hangsúlyt a lakosok jólétének, biztonságának és anyagi javainak védelme.

Ez a főiskolai jegyzet a katasztrófavédelem területén dolgozni kívánó szakember utánpótlás részére készült, hogy ezt a bonyolult feladat, és intézkedési rendszert megpróbálja bemutatni, segítséget nyújtani a feladatok minél mélyebb, szakszerűbb elsajátításához.

8. MELLÉKLETEK

8.1 Fogalomjegyzék

A Katasztrófavédelmi törvény alapján

Belső védelmi terv: a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek kialakulásának megelőzését, a balesetek elhárítását, következményeinek mérséklését szolgáló intézkedések megtételét, az értesítési, riasztási, felkészítési feladatok veszélyes ipari üzemben, veszélyes létesítményen belüli végrehajtásának rendjét, feltételeit szabályozó üzemeltetői okmány.

Biztonsági elemzés: az üzemeltető által készített dokumentum, amely tartalmazza a veszélyes ipari üzem üzemeltetőjének a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek megelőzésére vonatkozó általános célkitűzéseit, továbbá annak az irányítási, vezetési és műszaki eszközrendszernek a bemutatását, amely biztosítja mind az ember, mind a környezet magas szintű védelmét, valamint annak bizonyítását, hogy az üzemeltető a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyeket azonosította, illetőleg a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek kockázatát elemezte és értékelt. A dokumentumnak elegendő információt kell szolgáltatnia a hatósági, szakhatósági vélemények kialakításához.

Biztonsági jelentés: az üzemeltető által készített dokumentum, amely annak bizonyítására szolgál, hogy rendelkezik a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseteket megelőző politikával és az annak végrehajtását szolgáló biztonsági irányítási rendszerrel, a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleseti veszélyeket azonosította, illetőleg a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek kockázatát elemezte és értékelt, a megelőzésükre a szükséges intézkedéseket megtette, kellő mértékű a létesítményeinek biztonsága, megbízhatósága. Rendelkezik működőképes belső védelmi tervvel. A jelentésnek elegendő információt kell szolgáltatnia a külső védelmi tervek elkészítéséhez és a hatósági, szakhatósági vélemények kialakításához.

Dominóhatás: a veszélyes létesítményben bekövetkező olyan baleset, amely a közelben lévő más, veszélyes ipari üzemre áterjedve a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek valószínűségét és lehetőségét megnöveli vagy a bekövetkezett veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset következményeit súlyosbítja.

Katasztrófa: a szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.

Katasztrófa-helyzet: olyan mértékű katasztrófaveszély, illetőleg bekövetkezett katasztrófa, amikor az arra felhatalmazott állami szerv vezetője a katasztrófa veszélyének, bekövetkezésének tényét megállapította, és a szükséges intézkedéseket elrendelte.

Katasztrófasegély: a katasztrófák következményeinek felszámolása érdekében a katasztrófa sújtotta területen az alapvető életfeltételeknek a központi költségvetésben létrehozott tartalékából történő biztosítása.

Katasztrófaveszély: olyan folyamat vagy állapot (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely közvetlenül és súlyosan veszélyezteti az emberi egészséget, környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot, ha okszerűen lehet számolni a katasztrófa bekövetkezésének valószínűségével.

Katasztrófaveszélyes tevékenység: olyan emberi cselekvés vagy mulasztás, amely katasztrófát vagy annak közvetlen veszélyét idézheti elő.

Katasztrófavédelem: a különböző katasztrófák elleni védekezésben azon tervezési, szervezési, összehangolási, végrehajtási, irányítási, létesítési, működtetési, tájékoztatási, riasztási, adatközlési és ellenőrzési tevékenységek összessége, amelyek a katasztrófa kialakulásának megelőzését, közvetlen veszélyek elhárítását, az előidéző okok megszüntetését, a károsító hatásuk csökkentését, a lakosság élet- és anyagi javainak védelmét, a katasztrófa sújtotta területen az alapvető életfeltételek biztosítását, valamint a mentés végrehajtását, továbbá a helyreállítás feltételeinek megteremtését szolgálják.

Katasztrófavédelmi terv: a katasztrófa veszélye, illetve a katasztrófa esetére a mentésre, valamint a károk enyhítésére vonatkozó rendszabályok bevezetésére és a katasztrófavédelemben részt vevők feladataira vonatkozó terv.

Katasztrófa sújtotta terület: az a terület, ahol a katasztrófa károsító hatása érvényesül, és ezt a Kormány kinyilvánítja.

Kockázat: egy adott területen adott időtartamon belül, meghatározott körülmények között jelentkező egészség-, illetve környezetkárosító hatás valószínűsége.

Külső védelmi terv: a veszélyes létesítmény környezetében élő lakosság mentése, az anyagi javakban, a környezetben bekövetkező károk enyhítése érdekében a végrehajtandó rendszabályok bevezetésére, a végrehajtó szervezetre, a vezetésre, az adatszolgáltatásra vonatkozó terv.

Megelőzés: minden olyan tevékenység vagy rendszabály alkalmazása, amely a katasztrófát előidéző okokat megszünteti vagy minimálisra csökkenti, a károsító hatás valószínűségét a lehető legkisebbre korlátozza.

Működő veszélyes ipari üzem jelentős bővítése: a veszélyes ipari üzemben jelen lévő veszélyes anyagok tervezett mennyisége a legutóbb beadott biztonsági jelentésben, illetve biztonsági elemzésben meghatározott mennyiséget legalább 25%-kal meghaladja.

Nemzetközi segítségnyújtás: külföldi államoknak az ENSZ-hez, a NATO-hoz, illetőleg nemzetközi szerződés alapján a Kormányhoz közvetlenül továbbított, illetve a regionális határmenti egyezmények segítségnyújtási igénye alapján katasztrófák következményeinek felszámolásához nyújtott anyagok és információk átadása, illetve a mentéshez és a katasztrófa következményeinek a felszámolásához kiküldött eszközök és személyi állomány biztosítása.

Rendkívüli esemény: a veszélyes ipari üzemben a rendeltetésszerű működés során, illetőleg a technológiai folyamatokban bekövetkező olyan nem várt esemény, amely azonnali beavatkozást igényel és magában hordozza a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset kialakulásának lehetőségét.

Súlyos káresemény: az emberek életét, egészségét és környezetét, anyagi értékeit súlyosan veszélyeztető vagy károsító olyan esemény, amelynek következményei az erre szervezett erőkkel elháríthatók, felszámolhatók és nem igénylik a katasztrófa esetére vonatkozó különleges intézkedések bevezetését.

Üzemeltető: bármely természetes vagy jogi személy, illetőleg jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely veszélyes ipari üzemet vagy veszélyes létesítményt működtet vagy alapszabály, alapító okirat, illetve szerződés alapján döntő befolyást gyakorol a veszélyes ipari üzem működésére.

Veszélyesanyag: valamely veszélyes anyag természetes tulajdonsága vagy olyan körülmény, amely káros hatással lehet az emberi egészségre vagy a környezetre.

Veszélyes anyag: e törvény végrehajtását szolgáló kormányrendeletben meghatározott ismérveknek megfelelő anyag, keverék vagy készítmény, amely mint nyersanyag, termék, melléktermék, maradék vagy köztes termék van jelen, beleértve azokat az anyagokat is, amelyekről feltételezhető, hogy egy baleset bekövetkezésekor létrejöhetnek.

Veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos baleset: olyan mértékű veszélyes anyag kibocsátásával, tűzzel vagy robbanással járó rendkívüli esemény, amely a veszélyes ipari üzem működése során befolyásolhatatlan folyamatként megy végbe és amely az üzemen belül, illetőleg azon kívül közvetlenül vagy lassan hatóan súlyosan veszélyezteteti vagy károsítja az emberi egészséget, illetőleg a környezetet.

Veszélyes ipari üzem: egy adott üzemeltető irányítása alatt álló azon terület egésze, ahol egy vagy több veszélyes létesítményben - ideértve a közös vagy kapcsolódó infrastruktúrát is - veszélyes anyagok vannak jelen a törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott küszöbértéket elérő mennyiségben (tekintet nélkül az üzem tevékenységének ipari, mezőgazdasági vagy egyéb besorolására).

Veszélyes létesítmény: olyan, a veszélyes ipari üzem területén lévő technológiai, illetőleg termelészervezési okokból elkülönülő területrész, ahol egy vagy több berendezésben (technológiai rendszerben) veszélyes anyagok előállítása, felhasználása, szállítása vagy tárolása történik. Magában foglal minden olyan felszerelést, szerkezetet, csővezetékét, gépi berendezést, eszközt, iparvágányt, kikötőt, a létesítményt szolgáló rakpartot, kikötőgátat, raktárt vagy hasonló - úszó vagy egyéb - felépítményt, amely a létesítmény működéséhez szükséges.

Veszélyességi övezet: a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos ipari baleset lehetséges következményeinek csökkentése érdekében a veszélyes ipari üzem környezetében a hatóság által kijelölt, az egyéni sérülés kockázatához igazodó terület.

Veszélyhelyzet: az „élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás, illetőleg következményeinek elhárítása”.

Veszélyes tevékenység: olyan ipari, biológiai (mezőgazdasági), kémiai eljárások felhasználásával végzett tevékenység, amely ellenőrizhetetlenné válása esetén tömeges méretekben veszélyezteti, illetve károsítja az emberi egészséget, a környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot.

Védendő adat: az üzemeltető által meghatározott üzleti titok, illetőleg az üzem külső támadás elleni biztonságára vonatkozó lényeges adat.

A Polgári védelemről szóló törvény alapján

Fegyveres összeütközés: a rendkívüli állapot vagy szükségállapot idején, valamint az Alkotmány 19/E. §-ának (1) bekezdésében foglalt esetben a szembenálló felek közötti fegyveres összecsapás;

Hivatásos polgári védelmi szerv: az a szerv, mely a hivatásos, valamint a köztisztviselői és közalkalmazotti állománya útján illetékességi területén a lakosság és az anyagi javak védelme érdekében a polgári védelmi feladatok tervezését, szervezését és ellenőrzését végzi;

Polgári védelem: a honvédelem rendszerében megvalósuló szervezet, feladat- és intézkedési rendszer, amelynek célja a fegyveres összeütközés, a katasztrófa és más veszélyhelyzet esetén a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint az állampolgárok felkészítése azok hatásainak leküzdése és a túlélés feltételeinek megteremtése érdekében;

Polgári védelmi kötelezettség: az állampolgárokat e törvényben meghatározott körben terhelő állampolgári kötelezettség, a honvédelmi kötelezettség része;

Polgári védelmi szervezet: az a szervezet, amely hivatásos személyi állománya és az állampolgárok polgári védelmi kötelezettségének teljesítése útján kizárólag e törvényben meghatározott polgári védelmi feladatokat lát el;

polgári szerv: az államigazgatási és az önkormányzati szervek, a fegyveres erők és a rendvédelmi szervek kivételével valamennyi jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet és az egyéni vállalkozó.

Rendvédelmi szerv: a rendőrség, a határőrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a büntetés-végrehajtási szervezet, a vám- és pénzügyőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a hivatásos állami és önkormányzati tűzoltóság;

Veszélyhelyzet: a szükséghelyzetet [Alkotmány 19. § (3) bek. i) pont] el nem érő mértékű, az élet- és vagyonbiztonságot vagy a környezetet veszélyeztető természeti csapás, illetőleg ipari baleset okozta állapot, amelyet különösen a következő események válhatnak ki: súlyos, több embernél halálos lefolyású tömeges megbetegedést előidéző kórokozó megjelenése, amely kórokozót ürítő embertől, kórokozót tartalmazó holttesttől, kórokozóval szennyezett élelmiszerből, vízből, talajból, tárgyról, anyagról, levegőből, állatból vagy állati tetemből származik. Ivóvíz célú vízkivétellel érintett felszíni vizek haváriaszerű szennyezése; kedvezőtlen meteorológiai viszonyok következtében fellépő légszennyezettségi állapot. Amelynek során bármely légszennyező anyag koncentrációja a 30 perces levegőminőségi határértéket a megengedett esetszámon felül meghaladja; a környezet veszélyes hulladékkal való közvetlen és súlyos szennyezése; az atomenergia alkalmazását szolgáló létesítményben,

berendezésben radioaktív anyaggal végzett tevékenység során vagy nukleáris űrojektum becsapódását követően a biztonságot kedvezőtlenül befolyásoló és a lakosság nem tervezett sugárterhelését előidéző esemény. Ipari létesítményben, továbbá szénhidrogén-kitermelés során vagy veszélyes anyag tárolása és szállítása közben bekövetkező baleset, amikor a szabadba kerülő mérgező anyag az emberi életet vagy egészséget, továbbá a környezetet tömeges méretekben és súlyosan veszélyezteti. Árvízvédekezés során, ha az előrejelzések szerint az áradó víz az addig észlelt legmagasabb vízállást megközelíti és további jelentős áradás várható, vagy elháríthatatlan jégtorlasz keletkezett, illetőleg, ha töltésszakadás veszélye fenyeget; több napon keresztül tartó kiterjedő, folyamatos, intenzív, megmaradó hóesés vagy hófúvás; régióon belül egyidejűleg járhatatlan vasútvonal, főút, valamint legalább öt mellékút; belvízvédekezés során, ha a belvíz lakott területeket, ipartelepeket, fő közlekedési utakat, vasutakat veszélyeztet és további előntések várhatók.

A Tűzvédelemről szóló törvény alapján:

Építési termék: minden olyan anyag, szerkezet, berendezés vagy több, különböző részből összeállított elem, amelyet azért állítanak elő, hogy építményekbe állandó jelleggel beépítsék.

Honosított harmonizált szabvány: az európai szabványügyi szervezetek által elfogadott és az Európai Unió Hivatalos Lapjában közzétett harmonizált európai szabvány, amelyet a magyar eljárási rendnek megfelelően nemzeti szabványként közzétettek.

Műszaki mentés: természeti csapás, baleset, káreset, rendellenes technológiai folyamat, műszaki meghibásodás, veszélyes anyag szabadba jutása vagy egyéb cselekmény által előidézett veszélyhelyzet során az emberélet, a testi épség és az anyagi javak védelme érdekében a tűzoltóság részéről - a rendelkezésére álló, illetőleg az általa igénybe vett eszközökkel - végzett elsődleges beavatkozási tevékenység.

Tűz (tűzeset): az az égési folyamat, amely veszélyt jelent az életre, a testi épségre vagy az anyagi javakra, illetve azokban károsodást okoz.

Tűz elleni védekezés (tűzvédelem): a tűzesetek megelőzése, a tűzoltási feladatok ellátása, a tűzvizsgálat, valamint ezek feltételeinek biztosítása.

Tűzmegelőzés: a tüzek keletkezésének megelőzésére, továbbterjedésének megakadályozására, illetőleg a tűzoltás alapvető feltételeinek biztosítására vonatkozó, a létesítés és a használat során megtartandó tűzvédelmi jogszabályok, szabványok, hatósági előírások rendszere és az azok érvényesítésére irányuló tevékenység.

Tűzvédelmi megfelelőségi tanúsítvány: a kijelölt tanúsító szervezet által kiadott dokumentum, amely bizonyítja, hogy a tűzoltó-technikai termék, továbbá a tűz- vagy robbanásveszélyes készülék, gép, berendezés megfelel a jogszabályokban, honosított harmonizált szabványokban meghatározott tűzvédelmi előírásoknak.

Tűzoltási feladat: a veszélyeztetett személyek mentése, a tűz terjedésének megakadályozása, az anyagi javak védelme, a tűz eloltása és a szükséges biztonsági intézkedések megtétele, továbbá a tűz közvetlen veszélyének elhárítása.

Tűzvizsgálat: a tűzoltóságnak azon szakmai tevékenysége, amely a tűz keletkezési idejének, helyének és okának felderítésére irányul.

Tűzoltó-technikai termék: a tűz észlelésére, jelzésére, oltására, a beavatkozás könnyítésére és a tűzkár csökkentésére, valamint a tűz terjedésének megakadályozására alkalmazott berendezés/eszköz, a tűzoltó készülék, oltóanyag, a tűzoltóság által a tűzoltás, műszaki mentés során használt jármű, felszerelés, hírközlő eszköz, védőeszköz.

Tűz- vagy robbanásveszélyes készülék, gép, berendezés: olyan szerkezeti egység, illetve ezekből álló technológiai rendszer, amelyben vagy amellyel fokozottan tűz- és robbanásveszélyes, vagy tűz- és robbanásveszélyes tűzveszélyességi osztályba tartozó - a robbanó- és a robbantóanyagok kivételével - anyagok előállítása, feldolgozása, használata, tárolása, kimérése történik.

Tűzvédelmi biztonságossági műszaki követelmény: tűzvédelmi biztonságossági követelményeket megállapító jogszabály, európai közösségi jogi aktus, honosított harmonizált szabvány hiányában a belügyminiszter rendeletében meghatározott biztonságossági követelmény.

Az óvóhellyel kapcsolatos törvények alapján

Életvédelmi létesítmény: az óvóhely, a szükségóvóhely, valamint a kettős rendeltetésű létesítmény.

Kettős rendeltetésű létesítmény: olyan építmény, amely elsősorban békeidőszaki polgári felhasználásra szolgál, fegyveres összeütközés és katasztrófa esetén életvédelmi létesítményként használható.

Lakosság: a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek szolgálati feladatot ellátó állománya, továbbá a szabadságukban korlátozott, a rendőrség és a büntetés-végrehajtási intézet őrizetében lévő személyek kivételével a veszélyeztetett területen élő vagy tartózkodó személyek.

Óvóhelyi védelem: az emberi élet életvédelmi létesítményben történő védelmének módszere fegyveres összeütközések és egyes katasztrófák esetén.

Óvóhely: céljának megfelelően kiépített vagy átalakítható műszaki létesítmény, amely határoló szerkezete, berendezése, felszerelése és műtárgyai révén meghatározott szintű védelmet nyújt a támadófegyverek és katasztrófák hatásai ellen.

Szükségóvóhely: olyan építmény vagy megfelelően átalakított természeti képződmény, amely fegyveres összeütközés idején korlátozott védelmet nyújt a hagyományos fegyverek hatásai ellen.

Katasztrófa: (görög szó) jelentése: fordulat, pusztulás, megsemmisülés, csapás, megrázó, hirtelen esemény. Az életet, az életfeltételeket, az anyagi javakat, a természeti környezetet jelentős mértékben és súlyosan károsító vagy azokat közvetlenül veszélyeztető elemi csapás, ipari szerencsétlenség vagy más pusztító hatású természeti, illetve civilizációs eredetű rendkívüli esemény. Ez ellen a védekezés az állami, önkormányzati szervek, valamint az egyéb szervezetek és természetes személyek összehangolt együttműködését és szükség esetén

rendkívüli intézkedések megtételét igényli. A katasztrófa értelmezéséhez vezető két kulcsszó: a veszély és a kockázat..

8.2. Irodalomjegyzék:

Könyvek

- Fejezetek a magyar tűzoltóság 125 éves történetéből; Könyv- és Zeneműkiadó, 1995.
- Ország Imre: A Polgári Védelem az Euró-atlanti integrációhoz vezető úton, 1. kötet, BM PVOP Nemzetközi Kapcsolatok Irodája, Budapest, 1996. június.
- Ország Imre: A nemzetközi katasztrófa-segítségnyújtás; BM PVOP Euró-atlanti Integrációs és Nemzetközi Kapcsolatok Irodája, Budapest, 1998. július
- NATO KÉZIKÖNYV; Jubileumi kiadás, a Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet kiadványa, Budapest, 1999.
- Samuel P. Huntington: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása; Európa, Budapest 1999.
- Zbigniew Brzezinski: *A nagy sakktábla*, Amerika világelsősége és geostratégiai feladatai; Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999.
- Bakondi György: Az Európai Unió polgári védelmének zsebkönyve, előszó a magyar kiadáshoz; az Európai Bizottság Környezeti Főigazgatóság kiadványa, Budapest, 2000. december
- Felkészítők könyve; a BM OKF kiadványa, Budapest, 2001.
- Oktatási Egység, az MPVSZ kiadványa Budapest 2003.
- Kézikönyv, az MPVSZ kiadványa Budapest 2002.
- Katasztrófavédelem 2000; a BM OKF évkönyve, 2001.
- Ország Imre: INSARAG Nemzetközi Kutatási és Mentési Irányelvek; BM OKF Nemzetközi Főosztály, 2002.
- A Magyar Köztársaság Honvédelmi Miniszterének irányelvei az MH 2000. évi tevékenységére és az éves védelmi tervezési feladatok végrehajtására (Tervezet) Nyt. szám: 1664/30/2000.
- Dr. Szternák György ezredes: Az ország biztonságával kapcsolatos elgondolások rendszere (előadás) (ZMNE Hadászati Tanszék 1999.).
- Dr. Patyi Sándor ddtbk.: a Magyar Köztársaság védelmi rendszere (előadás) 1999.
- Rudolf Hecht: Biztonságpolitikai változások az európai unió és az Észak-atlanti Szövetségben.
- A Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelvei. ZMKA szemelvények 1994/1.
- Kőszegvári Tibor DSC: A nemzetközi biztonságot fenyegető új kihívások és kockázatok. Egyetemi jegyzet. ZMKA. Budapest 1999. 21. oldal.
- Dr. Ágh Attila: Nemzeti biztonság és NATO csatlakozás. Nemzeti katonai stratégia az új világrendben. Hadtudományi Tájékoztató 1997/9.

- Kőszegvári Tibor DSC: A XXI. Századi hadviselés (A században várható biztonsági kihívások, konfliktusok és háborúk, hadviselési elképzelések, haderőstruktúrák és feladatok. Egyetemi jegyzet. ZMNE. Budapest, 2000.
- A Magyar Köztársaság Katonai Stratégiája (Tervezet) HVK. 2001. 12. 03.
- A NATO-val kapcsolatos jogszabályok gyűjteménye. Nyt. szám: 5/81. HM GTH.
- NATO dokumentumok, rövidítések. Nyt. szám: 5/88 HM GTH
- Balázs Judit: Biztonságpolitika: Magyarország és az európai dimenziók. 1994.
- Matus János: A biztonságpolitika komplex értelmezése, a biztonság és a gazdaság összefüggései. 1993.

Disszertációk

- Grósz Zoltán: A Magyar Honvédség ABV védelmének aktuális kérdései a NATO integrációval összefüggésben; Doktori (PhD) értekezés, ZMNE 1999.
- Papp Antal: A katasztrófák elleni védelem; jegyzet, Doktori (PhD) értekezés, ZMNE 1999.
- Tóth Rudolf: A Magyar Polgári Védelem fejlesztésének szükségessége, lehetséges iránya, a NATO tagság, a Magyar Honvédség korszerűsítése és a hazai katasztrófavédelmi rendszer helyzetének tükrében; Doktori (PhD) értekezés, ZMNE 2000.
- Nagy Lajos: A tűzoltóság nukleárisbaleset-elhárítással kapcsolatos feladatai az Európai Unió csatlakozás várható követelményeinek jegyében; Doktori (PhD) értekezés (tervezet), ZMNE 2002.
- Muhoray Árpád: A katasztrófavédelem irányítási modelljének vizsgálata, Doktori (PhD) értekezés ZMNE 2002.
- Varga Péter: A polgári védelem és a katonai szervezetek együttműködésének kérdései, jogi alapjai, Civil-katonai együttműködés a NATO értelmezésében ZMNE doktori (PhD) értekezés 1999.
- Endródi István Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság pénzügyi finanszírozása, és együttműködése a Magyar Honvédséggel, ZMNE doktori (PhD) értekezés
- Sándor András: A Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági – és Nemzeti Katonai stratégiájának alakulása a NATO tagságot követően, a kiképzés és felkészítés feladatainak változása a Szárazföldi haderőben. (Doktori (PhD) értekezés 2002.)

Tanulmányok

- Herendi Dezső, Korondi Csaba, Palócz András, Seemann László: Katasztrófák és a polgári védelem; Novorg, Budapest, 1994.
- Pataky Iván: A Magyar Polgári védelem (Légoltalom) története (1935-1992) PVOP kiadványa
- Ambris József: Polgári védelem, katasztrófa-elhárítás; Budapest 1998.
- Ambris József: A polgári védelem helye, szerepe és lehetséges feladatai a különböző válságok kezelése és a katasztrófák következményeinek felszámolása során a NATO tagság tükrében. Budapest, 1999.
- Üveges László: A katasztrófa-veszélyeztetettség felmérésének néhány aktuális kérdése; Doktorandusok a tudomány szolgálatában, Katasztrófavédelmi magiszter 1. szám, 2001. BM OKF kiadványa.

Jegyzetek, belső szakmai kiadványok

- Sztanek Endre: A Magyar Honvédség egyes sajátos feladatai (őrzés-védelem, polgári védelem, katasztrófa elhárítás) a törvényi szabályozás tükrében Kandidátusi értekezés 1994.
- Lakatos László: A védelmi igazgatás működésének sajátosságai a minősített időszakokban 1997.
- Vasvári Vilmos: Katasztrófakezelés ZMNE Doktori Iskola Jegyzet 1998.
- Padányi József: „A NATO elvek érvényesítése a katasztrófák elleni védekezésben és a nemzetközi együttműködésben”; jegyzet, ZMNE, 1998.
- Pataky Iván: Polgári védelem; jegyzet, ZMNE, 1998.
- Vasvári Vilmos: Katasztrófakezelés; jegyzet, ZMNE Doktori Iskola, Bp., 1998.
- Sztárnák György: A nemzeti biztonsági és katonai stratégia elmélete és gyakorlata ZMNE Hadászati tanszék Egyetemi jegyzet
- Cziva Oszkár: A Magyar Honvédség és rendvédelmi szervek hazai együttműködésének lehetőségei természeti és ipari katasztrófák felszámolásakor, fejlesztési lehetőségek a „katasztrófavédelmi” törvény hatályba lépése előtt (PhD) értekezés Budapest 1999.
- Pataky Iván: A katasztrófa elhárítás biztonságpolitikai összefüggései Budapest 1999.
- Tóth Rudolf: A katasztrófa elhárítás és segítségnyújtás helye, szerepe a NATO Polgári Veszélyhelyzeti Tervezési rendszerében „VKI” Tanulmány 1999.
- A Magyar Köztársaság Nemzeti Katasztrófavédelmi Stratégiája 2000-2005; Budapest, 2000. december, I. a Magyar Köztársaság katasztrófa-veszélyeztetettsége.

- Pataky Iván: A régiók szerepe a polgári- és katasztrófavédelemben; Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2001. 4. szám
- BM OKF, Nemzetközi Főosztály: Az EU katasztrófavédelmi rendszere és jogszabályi háttere, 2001.
- A BM OKF főigazgató 67/2001. számú intézkedése a SEVESO II. Irányelv hazai bevezetésével kapcsolatos hatósági engedélyezési és felügyeleti ellenőrzési feladatok végrehajtására.
- Teller Tamás: Európa biztonsága és az atlantizmus az ezredfordulón; Egyetemi jegyzet, ZMNE, 2001.
- A Magyar Köztársaság Nemzeti Katasztrófavédelmi Stratégiája 2001-2005. 2001.
- A BM OKF főigazgató 17/2002. INTÉZKEDÉSE az egyes veszélyes árukat szállító közúti járművek útvonalának kijelölésével és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokról.
- Sándor András: A gazdasági stratégiaalkotás szerepe a védelmi szektor keretén belül. Budapest, HM GTH 2001.
- Sándor András: A Védelmi Tervező Rendszeren belüli Gazdasági Tervező Alrendszer felépítése, működési elvei, munkafolyamatai, a rendszer továbbfejlesztésének lehetősége. Budapest, HM GTH 2002.
- Janik Zoltán: Katasztrófavédelem, Polgári Védelmi ismeretek Magyar Posta 2006.
- Kátai-Urbán, - Popelyák, - Szakáll: Katasztrófa megelőzés Főiskolai jegyzet RTF. 2006.
- Bilkei Pál A katasztrófa pszichológia elmélete FPVI belső jegyzete 1999.

Folyóiratok

- Zielinski Erika: Katasztrófa; Katasztrófavédelem 2000.,5. szám.
- Bakondi György: Katasztrófa megelőzés és kezelés Magyarországon; Ma és holnap, Környezetvédelmi folyóirat, 2001., 3. szám.

8.3. Jogszabályjegyzék

- 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya
- 1993. évi CX. törvény a Honvédelemről
- 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról
- 1996. évi XXXVII. törvény a polgári védelemről
- 1996. évi CXVI. törvény az atomenergiáról
- 1999. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról
- 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
- 2001. évi LXXXI. törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatásához való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről.
- 1989. évi 20. tvr. A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről
- 11/1993. (III. 12.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelveiről
- 27/1993. (IV. 23.) OGY határozat a Magyar Köztársaság honvédelmi alapelveiről
- 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság és védelempolitikájának alapelveiről
- 14/2004. (III. 24.) OGY határozat a Magyar Honvédség hosszú távú fejlesztésének irányairól
- 114/1995. (IX. 27.) Korm. rendelet a települések polgári védelmi besorolásáról
- 118/1996. (VII. 24.) Korm. rendelet a létesítményi tűzoltóságokra vonatkozó részletes szabályokról
- 119/1996. (VII. 24.) Korm. rendelet az önkéntes tűzoltóságokra vonatkozó részletes szabályokról
- 196/1996. (XII. 22.) Korm. rendelet a mentésben való részvétel szabályairól, a polgári védelmi szakhatósági jogköréről és a miniszterek polgári védelmi feladatairól
- 60/1997. (IV. 18.) Korm. rendelet az óvóhelyi védelem, az egyéni védőeszköz ellátás, a lakosság riasztása, valamint a kitelepítés és befogadás általános szabályairól
- 248/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet az Országos Nukleáris Baleset Elhárítási Rendszerről

- 179/1999. (XII: 10.) Korm. rendelet a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXIV. törvény végrehajtásáról
- 2/2001. (1. 17.) Korm. rendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
- 1113/2003. (XI. 11.) Korm. határozat a közigazgatási szolgáltatások korszerűsítési programjáról
- 2337/1999. (XII. 20.) Korm. határozat a NATO Felsőszintű Polgári Veszélyhelyzeti Tervezési Bizottsággal (SCEPC) való kapcsolattartás, illetve a polgári veszélyhelyzet tervezési feladatok koordinálásának rendjéről
- 2183/1999. (VII. 23.) számú kormányhatározat a NATO 1999. évi Védelmi Kérdőívére (DPQ) adandó magyar válaszok és a 2001-2006 közötti időszakról szóló NATO haderő-fejlesztési javaslatokkal kapcsolatos magyar álláspontról.
- 35/1996. (XII. 29.) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzat Kiadásáról
- 55/1997. (X. 21.) BM rendelet a polgári védelmi kötelezettségen alapuló polgári védelmi szervezetek létrehozásának, irányításának, anyagi-technikai ellátásának, illetőleg alkalmazásának szabályairól
- 1/2003. (I. 9.) BM rendelet a tűzoltóság tűzoltási és műszaki mentési tevékenységének szabályairól
- 20/1998. (IV. 10.) BM rendelet a polgári védelmi tervezés rendszeréről és követelményeiről
- 48/1999. (XII. 15.) BM rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek katasztrófavédelmi feladatairól és a védekezés végrehajtásának rendjéről, valamint e szervek irányítási és működési rendjéről
- 10/1997. (VII. 17.) KHVM rendelet az árvíz és belvízvédekezésről
- 23/2005. (VI. 16.) HM. rendelet a honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól
- 2073/2004. (IV. 15.) Korm. Határozata a Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról